

Mari Johansen

Pressefotografiet som visualisering av *Det hvite raseriet*

Personifisering og individualisering i
fremstillingen av høyreekstremisme

Masteroppgave i Film- og medievitenskap

Veileder: Anne Gjelsvik

Desember 2019

Mari Johansen

Pressefotografiet som visualisering av *Det hvite raseriet*

Personifisering og individualisering i fremstillingen
av høyreekstremisme

Masteroppgave i Film- og medievitenskap
Veileder: Anne Gjelsvik
Desember 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for kunst- og medievitenskap

Antall ord: 32 765

Sammendrag

I denne masteravhandlingen studerer jeg pressefotografiets rolle i fremstillingen av høyreekstremisme gjennom VGs reportasjeserie *Det hvite raseriet*. Fremstillingen av individet står sentralt i studien, og jeg ser blant annet på hvilken grad intervjuobjektene personifiseres og individualiseres gjennom det visuelle, i tillegg til utfordringer dette fører med seg knyttet til temaet høyreekstremisme. Ved å ta i bruk ulike bilderetoriske verktøy, analyserer jeg utvalgte pressefotografi med inspirasjon fra blant annet semiotikken, og undersøker pressefotografiets makt som formidler av retoriske budskap. Analysen viser hvordan det visuelle i stor grad kan styre et budskap, samt utfordre den tradisjonelt objektive journalistikken. Fotografiet er en avbildning av virkeligheten, ikke virkeligheten i seg selv, men har likevel makt til å påvirke realiteten.

Abstract

In this thesis, I'm studying the role of the press photography in representing far-right extremism through VGs *Det hvite raseriet*. How the individual is portrayed is a central part of this study, and I am looking at how the interview objects are being personalized and individualized through the visual, as well as challenges connected to the theme of far-right extremism. By using different visual rhetorical tools, I am analyzing selected press photos inspired by semiotics, among other things, and examine the power of the press photography as the mediator of rhetorical messages. The analysis shows how the visual controls the message to a great extent, as well as challenge the traditional objective journalism. The photography is a reconstruction of reality, not reality itself, but it still has the power to affect the real world.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: «Vi er tilbake!»	1
Kapittel 2: Det hvite raseriet	4
2.1. De beskyttende.....	7
2.2. Unge lovende.....	8
2.3. Organisasjonene.....	9
2.4. De sinte gamle.....	11
2.5. De politiske.....	13
2.6. De voldelige.....	14
2.7. Propaganda- industrien.....	16
2.8. Ofrene.....	17
2.9. De informative.....	17
2.10. Norge. Mitt Norge.	20
Kapittel 3: Teori og tidligere forskning	21
3.1. Hva er ekstremisme?.....	21
3.2. Mediemakt og pressens rolle.....	23
3.3. Pressefotografiet.....	25
3.3.1. Bilderetorikk.....	26
3.3.2. Ikoniske fotografi.....	27
3.3.3. Jeg ser det, derfor tror jeg på det.....	28
3.4. Personifisering og individualisering i journalistikken.....	29
3.5. Semiotikken som bildeanalytisk verktøy.....	31
Kapittel 4: Bildeanalyse – Pressefotografiet som formidler av retoriske budskap	32
4.1. Norge. Mitt Norge: En semiologisk bildeanalyse.....	33
4.1.1. Illustrasjon I – «Anna den grusomme».....	34
4.1.2. Illustrasjon II – Mitt Norge?	37
4.1.3. Illustrasjon III – Karikaturtegningen.....	40
4.1.4. Bilderetorikk i <i>Norge. Mitt Norge</i>	42
4.2. Den nordiske motstandsbevegelse – Nordens farligste.....	43

4.2.1. «David og Goliat».....	43
4.2.2. Et bilde sier mer enn tusen ord.....	48
4.2.3. Nordens farligste.....	54
4.3. Hjemme hos Tore Tvedt- Norges siste nazist.....	57
4.4. Maktens nye språk.....	63
4.4.1. Fotografi og kontekst.....	65
4.4.2. Bruk av font i <i>Det hvite raseriet</i>	67
Kapittel 5: Hva gjør <i>Det hvite raseriet</i>?	69
5.1. Kategorisering av kapitler.....	69
5.1.1. De beskyttende.....	70
5.1.2. Organisasjonene.....	71
5.1.3. De sinte gamle.....	73
5.1.4. De politiske.....	74
5.1.5. Det norske som bakteppe.....	76
5.2. Individet og personifisering i <i>Det hvite raseriet</i>	77
5.3. Pressefotografiet sin makt.....	79
Kapittel 6: Konklusjon og veien videre.....	84
Bibliografi.....	89

Illustrasjon 1¹

Kapittel 1: «Vi er tilbake!»

Den 9. april 1940 står igjen i historiebøkene som dagen tyskerne invaderte Norge under andre verdenskrig. Samme dag i 2018, 78 år senere, spres igjen det nazistiske budskap rundt om i landet. Bannere, flagg og klistremerker med hakekors og skriften «Vi er tilbake!» blir observert hengende rundt flere steder, særlig i Oslo og Kristiansand (Lohne og Spence, 2018). Det er flere medier som omtaler hendelsen og som sprer det nokså provoserende og urovekkende budskapet. En av disse er Aftenposten som med overskriften «Nazi- bannere hengt opp på årsdagen for tyskernes invasjon i 1940» etterfulgt av et fotografi som viser et av bannerne, fanger min oppmerksomhet og får meg til å klikke inn på artikkelen. Jeg ble, sannsynligvis i likhet med mange andre lesere, overrasket og provosert over det jeg ble formidlet. Ikke på grunn av Aftenposten og det faktum at de skrev om hendelsen, men forunderligheten over hvordan noen kan få seg til å henge opp bannere med et slikt budskap.

Hvordan mediene velger å legge frem hendelsen og om det burde blitt publisert eller ikke, kan diskuteres. I artikkelen intervjues professor og leder for Senter for ekstremismeforskning ved

¹ Nesten alle fotografi som inkluderes i denne avhandlingen er fotografert av Espen Rasmussen, og er en del av artikkelserien *Det hvite raseriet*. Under disse fotografiene vil jeg ikke ha referanser i løpende tekst, men samtlige andre bilder vil refereres til som illustrasjoner. Alle referanser kan finnes i bibliografien til slutt.

UiO, Tore Bjørgo: «Jeg synes at dette bør gis så lite oppmerksomhet som mulig. Kanskje ved å ikke vise bildene for eksempel. [...] De ønsker oppmerksomhet om sin organisasjon, og lager ting som er så provoserende at folk og mediene reagerer» (Lohne og Spence, 2018). Basert på Bjørgos uttalelse kan man altså anta at disse nazi-bannerne er blitt hengt opp som et slags PR-stunt for å få oppmerksomhet. Blir mediene et talerør for ekstremistgrupper når de velger å omtale hendelser slik som dette?

I løpet av perioden jeg har jobbet med dette prosjektet, har jeg inntrykk av at jeg har kommet over flere nyhetssaker, dokumentarfilmer og artikler som omhandler høyreekstremisme enn tidligere. Om dette skyldes en økt vekst av høyreekstremisme rundt om i Europa eller at mediene i større grad velger å sette søkelys på temaet, er vanskelig å si. Mediedekningen av tematikken vokser, og i november 2019 når jeg nærmer meg slutten på dette prosjektet, kan jeg lese mange flere artikler, se flere dokumentarer, generelt enklere tilegne meg informasjon om høyreekstremisme og høyreradikalisme, enn jeg kunne høsten 2017 da jeg startet på masterprogrammet i film- og medievitenskap ved NTNU. Blant produksjonene som tok for seg temaet i perioden 2017-2018 finner vi brennpunktokumentaren *Rasekrigerne*, dokumentarfilmen *Hatets vugge (Golden Dawn Girls)* av filmskaper Håvard Bustnes, Deya Kahns dokumentar *I møte med fienden*, tidligere ekstremist Karen Winther sin dokumentar *Exit- å forlate ekstremisme*, samt undercover-dokumentaren *Spion blant ekstremistar* av journalisten Patrik Hermansson, som utgir seg for å være høyreradikal. Alle disse, bortsett fra *Hatets vugge*, finnes tilgjengelige i NRK TV. November 2019 har også spillefilmen *Skin* (Guy Nattiv, 2019) premiere på norske kinoer. Filmen tar for seg livet til en høyreekstremistisk mann som forsøker å komme seg ut av det nynazistiske brorskapet han tilhører, og er basert på virkelige personer og hendelser (Vestmo, 2019). Man kan også se en økt tendens av nyhetssaker som omtaler høyreekstremisme og terrorhandlinger utført av høyreekstreme. Bare i løpet av det siste året (2019) har vi her i Norge vært vitne til terrorangrep mot Al-Noor-moskeen i Bærum, hvor draps- og terrorsiktede Philip Manshaus blant annet drepte sin 17 år gamle stesøster (Mogen og Hagen, 2019). I New Zealand mars 2019 angrep australske Brenton Tarrant to moskeer i Christchurch, hvor 50 mennesker ble drept og 50 skadet (Byermoen, et.al, 2019). Begge disse tragiske hendelsene genererte naturlig nok mye medieoppmerksomhet, og florerte på nett og i sosiale medier verden over.

Våren 2018 slang også VG seg på ballen, og viet samtlige 90 sider i VG Helg til reportasjeserien *Det hvite raseriet*.² VGs fotosjef Espen Rasmussen, VG Helg- journalist Ronny Berg og journalist Stian Eisenträger brukte et år på å reise rundt i fjorten europeiske land. Målet var å intervju ulike høyreekstremismer, kristenfundamentalister, nasjonalister, fascister, muslimhatere og populistere, for å forsøke å danne et bilde av hva som driver holdningene til disse menneskene og hvorfor de bærer på så mye hat. Vi blir introdusert for voldelige organisasjoner, privatpersoner, politikere og familier fra ulike deler av Europa som med ulikt grunnlag har høyreekstreme holdninger (Berg og Eisenträger, 2018).

«Mens noen ber til høyere makter om at grensene skal stenges, bevæpner andre seg for krig. Det er ingen ensartet gruppe. Noen har personlige erfaringer som vekket hatet i dem, andre er blitt overbevist av konspiratorisk tankegods på nettet. Enkelte mener kampen kan vinnes politisk, men skremmende mange ikke ser annen utvei enn vold og i ytterste konsekvens borgerkrig» (Steiro, 2017).

Dette skriver ansvarlig redaktør og administrerende direktør i VG, Gard Steiro, i en kommentar om hvorfor VG valgte å lage en artikkelserie om nettopp høyreekstremisme (Steiro, 2017). Med flyktningkrisen fulgte mange utfordringer, blant annet de mange inhumane kommentarene og holdningene som florerte i sosiale medier. Mens de fleste av oss følte sympati for menneskene som ble drevet i flukt, dukket det opp flere kommentarer i sosiale medier om hvor lite velkomne flyktningene var her i Norge. Innvandring har vært et av de mest omdiskuterte spørsmålene i Norge de siste årene, særlig etter flyktningkrisa i 2015 da det virkelig store oppsvinget startet og asyl- og innvandringsdebatten dominerte de fleste mediekanaler. Norge fremsto i mediebildet som ute av kontroll til å håndtere situasjonen, noe som ga den ytre høyre fløy vind i seilene (Trædal, 2018). For VG førte dette til at de satt seg en konkret målsetting; De ville på innsiden av høyreekstreme og nasjonalistiske grupperinger rundt om i Europa for å finne ut hvor raseriet kom fra og hva som driver et menneske til å bære på så mye hat (Steiro, 2017). Steiro skriver videre at VG har forsøkt å gjengi virkeligheten slik som den er, og journalistene har møtt intervjuobjektene med nysgjerrighet og åpenhet for å kunne illustrere intervjuobjektene på en mest mulig realistisk måte. Etter VGs mening er det en forutsetning å forstå drivkreftene som ligger bak ekstreme holdninger hvis man skal klare å bekjempe ekstremisme, noe de håper *Det hvite raseriet* kan bidra til (Steiro, 2017).

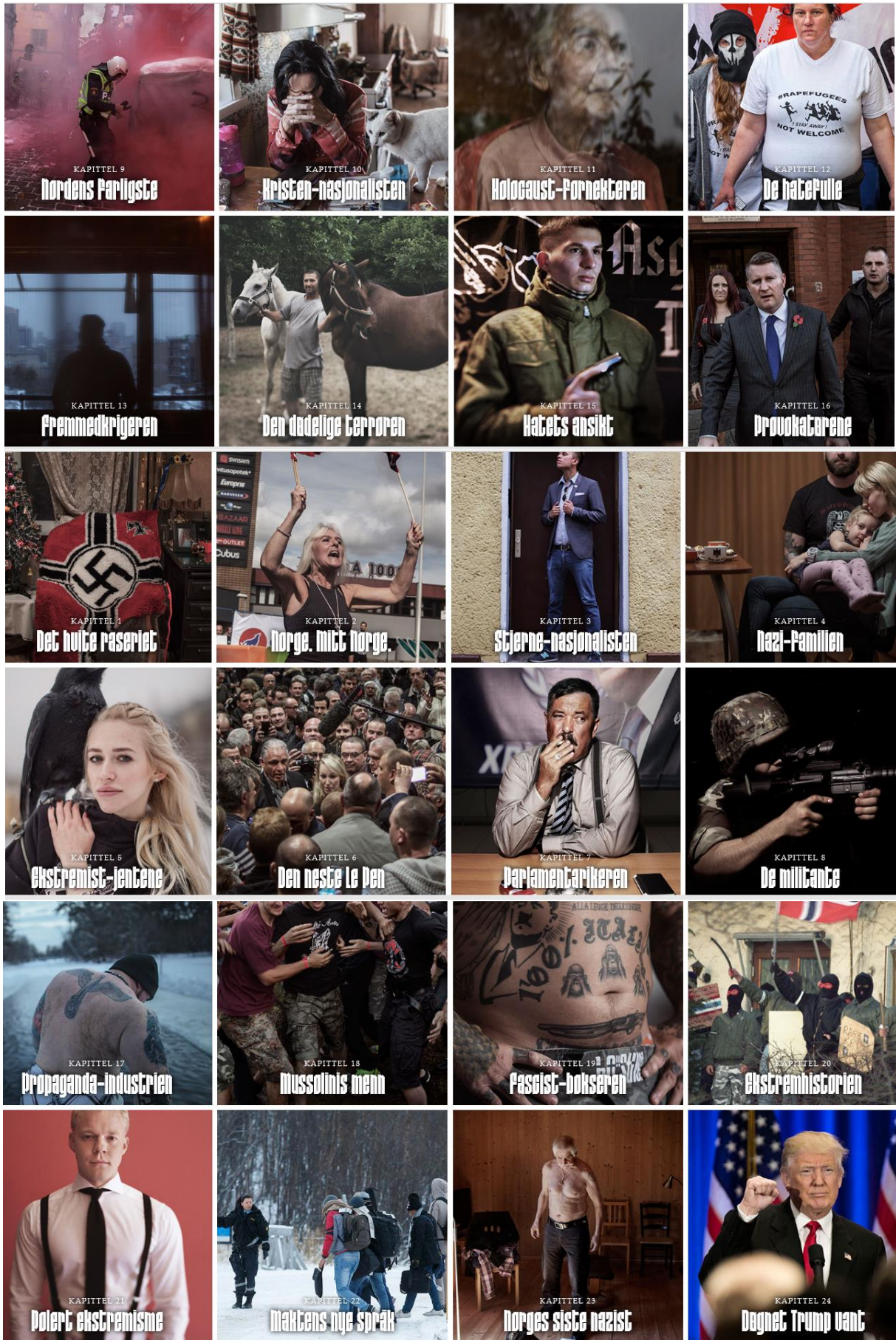
² VG er i 2019 Norges desidert største mediehus på digitale flater, med overkant av 2 millioner daglige brukere, opplyser MBL (Mediebedriftenes Landsforening) (Jor, 2019)

Det hvite raseriet vant internasjonal reporter- prisen på SKUP konferansen 2018 (Stiftelsen for en Kritisk og Undersøkende Presse), og er derfor aktuell å ta utgangspunkt i når jeg nå videre skal studere hvordan høyreekstremisme fremstilles (SKUP, 2018). Jeg vil konsentrere meg om fire kapitler jeg har valgt ut av artikkelserien, og ønsker å ha et særlig fokus på bruken av pressefotografi. Samspillet mellom tekst og bilde og hvordan dette påvirker mottakeres forståelse av budskapet som formidles, vil også være interessant å studere. Hva er det fotografiet gjør, og i hvilken grad har VG makt i sin rolle som formidler av retoriske budskap? Det vil være interessant å se på hvordan intervjuobjektene fremstilles gjennom særlig det visuelle, og videre i hvilken grad det går an å diskutere objektiviteten i artikkelserien. Det er analysen av fotografiene som vil være tyngdepunktet i oppgaven, og for å kunne gjøre dette må jeg bruke ulike bildeanalytiske redskap og hente inspirasjon fra tidligere forskning. Rent teoretisk har jeg en ganske pragmatisk tilnærming, og stiller meg ikke innenfor noen spesifikk forskningstradisjon. Men ved å hente inspirasjon fra blant annet semiotikken skal jeg studere og analysere pressefotografiene og funksjonen de får i fremstillingen av intervjuobjektene og høyreekstremisme som ideologi. Hva er pressefotografiet sin rolle i visualiseringen av *Det hvite raseriet*, og hva har personifisering og individualisering å si for fremstillingen av høyreekstremisme?

Kapittel 2: Det hvite raseriet

Det empiriske materialet jeg skal analysere i denne oppgaven er altså artiklene i *Det hvite raseriet*. Før jeg kommer til min analyse vil jeg her presentere materialet og spesifisere hvilke kapitler som vil være i fokus.

Det hvite raseriet er en artikkelsamling og en reportasjeserie bestående av tjuen kapitler, som er publisert i nettavisen til VG. Artiklene ble også publisert som en egen utgave av VG Helg, men det er altså den digitale versjonen jeg tar utgangspunkt i. Gjennom et år reiste journalistene rundt i Europa for å intervju høyreekstremister og forsøke å forstå seg på hvorfor de bærer på så mye hat. Denne reisen resulterte i et bredt spekter av intervjuer og perspektiver, og resultatet ser du her:

VG har valgt å presentere materialet på en visuelt grafisk, strukturert, oversiktlig og ryddig måte. I de ulike bildeboksene dukker ingressen til hver artikkel opp når du holder datamusen over dem slik at de får en bevegelig grafikk. Fonten som er brukt i titlene kan assosieres med samme font som ofte ble brukt i nazistenes propagandaplakater under andre verdenskrig, noe som er med på å forankre temaet ytterligere. Valg av font er interessant med tanke på hvordan VG ønsker at intervjuobjektene skal fremstå.³ Det er også med på å skape en visuell rød tråd gjennom det hele, og som leser kan det derfor være enklere å forstå hvilke artikler som hører til samlingen og ikke. Fotografiene som er brukt til å introdusere kapitlene er varierte og viser bredden i samlingen; vi blir introdusert for eldre og yngre damer, folkemengder, tatoverte kropper, militante, unge menn, eldre menn, kjente fjes, ukjente fjes, familier og ulike grupperinger. Bredden i innhold kommer enda tydeligere frem når man klikker seg inn på de ulike kapitlene, og man virkelig får se innsatsen VG har lagt ned for å dekke så store deler av tematikken som mulig. Artikkelsamlingen er alt i alt visuelt pen å se på og ryddig å holde oversikt over med sin klare bruk av farger, blikkfang og gode pressefotografi. Når man leser seg gjennom en artikkel får man alltid opp resten av kapitlene i enden av teksten slik at man kan klikke seg videre og lese et annet kapittel. I tillegg finnes det en meny- funksjon oppe i høyre hjørne som man til enhver tid kan trykke på for å få opp kapitteloversikten. Mange av tekstene er flermediale og inneholder både tekst, bilde og video, mens andre kun inneholder tekst og bilde. Journalistene har ikke bare skrevet artikler om intervjuobjektene, men også laget videoportrett av enkelte, noe som er med på og både styrke troverdigheten og interessen hos mottaker. Menneskene portretteres dermed også enda mer reelt og som leser føler man at man kommer nærmere innpå dem.

Samspillet mellom overskrift og bilde i kapitteloversikten er også interessant å nevne. De aller fleste titlene personifiserer og identifiserer intervjuobjektene ved og nærmest gi dem kallenavn. Titler som *Stjerne- nasjonalisten*, *Nazi- familien*, *Ekstremist- jentene*, *Kristen- nasjonalisten*, *Holocaust- fornekten*, *Parlamentarikeren*, *Den neste Le Pen*, *Provokatørene*, *De militante*, *Nordens farligste*, *Fascist- bokseren* og *Norges siste nazist* er alle eksempler på dette. At VG velger å ha dette som overskrifter er neppe noen tilfeldighet, og er med på å skape en større nærhetsfølelse til intervjuobjektene i tillegg til at det også fungerer som en rød tråd på samme måte som fonten. Det er nesten så journalistene utdeler intervjuobjektene en

³ Mer om font i kapittel 4

rolle eller karakter i det de gjør dette, samtidig som leseren blir minnet på hva menneskene i artiklene representerer i denne sammenhengen og hva journalistene vil ha oss til å se.

Innhold og tema i de tjuefire kapitlene er som sagt veldig variert. For å forsøke å få en bedre oversikt over materialet har jeg valgt å dele kapitlene inn i ulike kategorier. Det første jeg måtte gjøre var å lese kapitlene og sette meg inn i hva slags materiale jeg hadde å forholde meg til. Jeg forsøkte å se om det var noen likhetstrekk i enkelte av kapitlene, og på den måten dele dem inn i kategorier. Utfordringen var kanskje hva jeg skulle se etter, og hvilke overordnede tematikker som kunne være interessante å bruke som rammer. Noe av det første jeg la merke til og som fanget oppmerksomheten min, var det ulike aldersspennet i intervjuobjektene. Journalistene hadde både funnet og intervjuet unge mennesker så vel som pensjonister. I tillegg la de ut på en reise i mange forskjellige europeiske land, og intervjuet både organisasjoner, politikere, enkeltindivider og folk av ulikt kjønn. Et bredt spekter av intervjuobjekt var det som fanget meg, og jeg forsøkte videre å dele disse inn i kategorier. Etter mye frem og tilbake endte jeg opp med å dele artiklene inn i de ni kategoriene *De beskyttende*, *Unge Lovende*, *Organisasjonene*, *De sinte gamle*, *De politiske*, *De voldelige*, *Propaganda-industrien*, *Ofrene* og *De informative*. I likhet med enkelte av overskriftene på kapitlene i artikkelserien, for eksempel *Norges siste nazist*, har jeg valgt å personifisere kategoriene. Med dette mener jeg at jeg gir kategoriene eller kapitlene et slags overordnet tilnavn, som beskriver hva slags intervjuobjekt man kan lese om. På mange måter kan kategoriseringen fremstå generaliserende, og langt fra objektivt. Likevel syns jeg kategoriseringen er beskrivende og representativ for hva slags intervjuobjekt man kan lese om innenfor de ulike. I tillegg er kategoriseringen med på å organisere det empiriske materialet, den bryter materialet ned slik at man enklere får oversikt. Kapitlene kunne også vært plassert i flere ulike kategorier, og er ikke nødvendigvis låst til sin kategori. For min del var det enklere å skulle avgjøre hvilke kapitler som skulle være i fokus i analysen, etter at jeg fikk plassert dem i kategorier, da jeg raskt forsto at det ville bli alt for mye å skulle gå i dybdeanalyse av alle tjuefire kapitler.

2.1. De beskyttende

Felles for artiklene jeg har valgt å inkludere i denne kategorien er at intervjuobjektene ønsker å sikre fremtiden for sine barn, sin familie og sitt folk. Med å sikre fremtiden mener de den eneste løsningen er å bevare den ariske, skandinaviske rase ved å sende innvandrere hjem til landene de kom fra. De frykter at deres folkeslag og tradisjoner kommer til å bli utryddet på

grunn av den store miksingen av kulturer som har oppstått i dagens samfunn. Vi møter Anna Bråthen i kapittelet *Norge. Mitt Norge* som sammen med sin datter Margarita kjemper for å få Norge ut av EØS, strengere grensekontroll og stoppe islamiseringen av Norge (gjennom organisasjonen SIAN- Stopp islamiseringen av Norge⁴). Motivasjonen er å beskytte det de har kjært og landet sitt. Margarita sier i intervjuet til VG at hun ikke ønsker å få sine egne barn, da hun mener fremtiden er for utrygg og at flyktningkrisen er villet fra høyere makter (Berg og Eisenträger, 2018). Anna fremstilles som en beskyttende mor samtidig som hun virker sint og redd for det ukjente.

I tillegg blir vi i kapittelet *Kristen- nasjonalisten* kjent med Kjersti Margrethe Adelheid Gilje (56)⁵ fra Egersund. Hun ønsker i likhet med Anna Bråthen å bevare Norge slik hun kjenner det, og har gått sterkt ut i sosiale medier med sine tanker om hvordan man kan gjennomføre dette. Blant annet har hun skrevet følgende på Facebook: «Jeg håper det blir borgerkrig nå, tror det er det eneste som nytter» og «Jeg synes at talen til Anders Behring Breivik er helt enorm. Han er sylende skarp. og JEG STØTTER HAM FULLT UT I HANS SYNSPUNKTER» (ibid.). I intervjuet til VG forteller hun at hun mener den muslimske innvandringen har forandret Norge, og at hun ønsker å reversere grunnloven tilbake til før Norge bekjente seg til den evangelisk- lutherske tro, tilbake til da Norge var et ekte, kristent land (ibid.).

2.2. Unge lovende?

Flere av intervjuobjektene i *Det hvite raseriet* er unge mennesker som lever tilsynelatende vanlige liv. Vi blir blant annet kjent med Margarita Bråthen (28) (datteren til Anna Bråthen), den danske politikeren og partilederen Daniel Carlsen (26), Instagram- profil Inna Bunina (27) fra Moskva og svenske Fredrik Hagberg som er leder for aktivistorganisasjonen Nordisk Ungdom. Felles for dem alle er at de er unge mennesker som har livet foran seg, og de ønsker at det livet skal leves i et trygt samfunn fritt for innvandrere og mennesker fra andre kulturer enn dem selv. De er politisk aktive, har sterke meninger og er ikke redde for å ytre seg i forum som sosiale medier. I motsetning til mange av de andre vi blir kjent med i *Det hvite raseriet* har disse en annen form for retorikk og fremgangsmåte for å nå ut med sitt budskap. De

⁴ SIAN er en partiavhengig organisasjon som jobber for å motarbeide, stoppe og reversere islamiseringen av Norge (hentet fra SIAN's egne nettsider).

⁵ Merk: Alle personer som refereres til med alder, er referert til den alderen de hadde da *Det hvite raseriet* ble publisert i 2018.

bruker moderne metoder og plattformer som Facebook, Instagram og andre sosiale medier, de er ofte intellektuelle, velkledde og utdannede mennesker og de formidler sine holdninger med «trendy» og dagsaktuelle budskap (Berg og Eisenträger, 2018). I kapittelet *Ekstremist-jentene* blir vi kjent med Inna Bunina som bruker sin Instagram-profil til å fremme høyreekstreme budskap gjennom det russiske klesmerket White Rex og hennes mange symbolske tatoveringer. VG-journalistene har i same kapittel intervjuet forsker Alice Blum ved Frankfurt University of Applied Sciences som forsker på det nye høyre. Hun sier blant annet følgende om høyreekstremistiske budskap i sosiale medier; «Til syvende og sist er det som med all reklame: Dekorerer du ideene dine med et par pene jenter, stiger den offentlige interessen. Sex selger, det gjelder også her» (ibid.). Den yngre generasjonen høyreekstremister vet hva som må til for å nå ut til et bredt spekter av mennesker med sitt budskap, og de vet hva som appellerer til folk flest. Ved og nærmest «pakke inn» og «pynte på» høyreekstremistiske budskap er det en sannsynlighet for at de, i tillegg til å nå ut til likesinnede, også når ut til et mer uvitende publikum.

2.3. Organisasjonene

Flere høyreekstreme organisasjoner fremstilles i *Det hvite raseriet*. Blant dem finner vi Den nordiske motstandsbevegelsen som i kapittelet *Nordens farligste* blir intervjuet om noen av

sine holdninger når det kommer til blant annet besittelse av våpen, Anders Behring Breivik og ulike voldshendelser hvor organisasjonen har vært involvert. Vi møter Haakon Forwald som er leder for den norske avdelingen innenfor Den nordiske motstandsbevegelsen, i tillegg til svenske Per Öberg som regnes for å være en av deres viktigste strateger og talsperson. De nekter begge for at de er en voldelig organisasjon selv om flere av medlemmene deres er blitt dømt for vold eller brudd på våpenloven. Öberg sier til VG at organisasjonen vokste betraktelig i Sverige etter flyktningskrisen i 2015, og at deres mål som organisasjon er å beskytte og bevare den nordiske rase.

« [...]– Er det stor biologisk forskjell på skandinaver og andre?

– Et folkeslag formet og slipt av vær og vind i 12 000 år ... Selvfølgelig. Kun de sterkeste klarte å føre slekten videre. De som ikke klarte å planlegge for vinter, ved å legge unna tilstrekkelig med mat og ved, de døde. Sammenlign dette med å bo i et afrikansk land, der du bare kan strekke ut armen og plukke en appelsin ned fra treet og ta dagen som den kommer. Klart at disse to folkene har utviklet seg helt forskjellig. Ikke bare i huden, men også i lynnet. Derfor er vi helt åpne på at det er raseforskjeller.

– Tenker du at Afrika er fullt av folk som ligger under trærne og spiser frukt?

– Ja.

Öberg ser på oss.

– Nei da. Det finnes mange stolte afrikanere, og det er ikke mennesker vi ser ned på. Vi vil ikke utnytte dem, eller dra til deres land og rane dem for naturressurser. Men på samme måte som Greenpeace vil bevare alle arter i havet, vil vi bevare vårt folk.

– Du har tidligere uttalt at «den nordiske rasen er mest verdt», Forwald. Hva mener du med det?

– Jeg sa at den var mest verdt for meg. Akkurat som min egen familie er mer verdt for meg enn familier jeg ikke kjenner. Eller at barna mine betyr mer enn andres barn. Det betyr jo ikke at jeg misliker barn. [...]

(Berg og Eisenträger, 2018)

I et annet kapittel, *De militante*, møter vi den slovakiske paramilitære organisasjonen Slovenskí Branci på treningsleir ute i skogen. Organisasjonen er den største av sitt slag i Slovakia og medlemmene forbereder seg på å forsvare landet fra en invasjon de er overbevist om kommer før eller siden. De har fiendtlige holdninger mot minoriteter og anses av slovakiske myndigheter som en høyreekstrem organisasjon som kan utgjøre fremtidige sikkerhetstrusler. Vi får se bilder av uniformerte medlemmer som trener på å bruke ulike våpen og forsvare seg mot fienden til absolutt maksimal ytelsesevne. Lederen av organisasjonen Peter Švrček (21) mener medlemmene, eller soldatene, i organisasjonen er

bedre trent enn selve militæret til Slovakia. Han mener også at moralen i Europa er på vei nedover og at unge mennesker i dag mangler fellesskapsfølelse, disiplin og lojalitet. Dette ønsker han og Slovenskí Branci å gjøre noe med, og derfor kjemper de om å bringe Slovakia til et høyere nivå av nasjonal stolthet samtidig som de vil forsvare landet mot ytre trusler i form av innvandring (Berg og Eisenträger, 2018).

I Milano i Italia møter journalistene en gruppe fascistere som har samlet seg på festivalen «La festa del sole» for å hylle fascist-diktatoren Benito Mussolini. De fleste oppmøtte er medlemmer av gruppen Lealtà e Azione, og de er samlet for å drikke, spise, lekesloss, dra på foredrag om fascistbevegelsen, diskutere politikk og høre på live-musikk fra høyreekstreme og nasjonalistiske band. Festivalområdet er rammet inn av høye murer for å unngå innsyn og skjule de oppmøtte som blant annet har tatoveringer med nazistiske og fascistiske budskap. I sentrum av Milano ligger 960 tidligere fascistere gravlagt som følge av 2. verdenskrig. Hit kommer medlemmer av Lealtà e Azione for å stille gravene og for å hylle de døde som martyrer og helter. Nyfascistene besøker også ofte Mussolinis gravkammer i hans fødeby Predappio for å hylle ham. I kapittelet *Mussolinis menn* tar VG oss med på en reise gjennom italienske byer og landsbyer og skildrer ulike sider av fascistbevegelsen som tilsynelatende ser ut til å være i vekst i dagens Italia. Diktatoren Mussolini blir i dag dyrket på en måte som man ikke har sett maken til siden hans død i 1945 (Berg og Eisenträger, 2018).

Felles for disse høyreekstreme organisasjonene og grupperingene er at de anser seg selv som nasjonalister og forkjempere for sitt eget land. De uttrykker en stor kjærlighet for landet sitt og kjemper for å bevare den ariske rase. I motsetning til enkeltindivider med individuelle ekstreme holdninger, har disse samlet og organisert seg i grupper med likesinnede. For utenforstående kan det fremstå som en større trussel enn om en enkelt person skulle uttrykt seg med de samme holdningene, noe organisasjonene naturligvis er klar over. De drives av samhold og et brorskap som styrker deres verdier og holdninger, og som gir dem større selvtillit og dermed en følelse av makt.

2.4. De sinte gamle

I kapitlene *Norges siste nazist* og *Holocaust- fornekeren* blir vi kjent med to pensjonister som begge omtales som nazister, norske Tore Tvedt (73) og tyske Ursula Haverbeck (88). De fremstilles begge som smålig bitre over hendelser fra fortiden og har et klart og kritisk syn på hva de mener om innvandring og dagens politikk. Tvedt intervjues hjemme på gården sin i

Telemark, i rolige og landlige omgivelser. Han fremstår som en helt vanlig eldre mann ved første øyekast, men ettersom intervjuet setter i gang kommer det frem at han er langt fra ordinær. Vigrid- leder Tore Tvedt⁶ lever i dag pensjonisttilværelsen omgitt av beitedyr og natur, og sier dette har gjort ham «fit for fight» og at han er så kampklar som en mann på hans alder kan bli. Tvedt er fortsatt svært engasjert og aktiv med å spre sitt budskap gjennom sosiale medier, til tross for at Vigrid hadde sin storhetstid på midten av 2000- tallet. Han sender brev til politikere og lærere rundt om i landet i tillegg til at han planlegger en nasjonal kampanje på Internett for å spre Vigrid sitt budskap.

«**JEG ER VELSIGNET** med et godt humør, men føler meg ofte alene. Om kveldene ser jeg amerikansk actionfilm, dubbet til russisk, mens jeg drikker te og spiser en brødskeive.

Jeg er hvit og spiser hvit manns mat: Brunost, fårepølse eller kaviar.

I dag skal jeg legge ut en kort kommentar på Vigrids nettsider om fake news før jeg legger meg.

Jeg føler meg som en litt ensom, gammel mann som gjerne skulle hatt mitt eget blod rundt meg. Jeg har ikke sett de fire barna mine på 16 eller 17 år. Til daglig tenker jeg ikke på det, men det ligger i bakhodet hele tiden.

– *Hvordan tror du det var for dem å vokse opp med en far som ble omtalt som nazist?*

– Negativt.

– *Er du komfortabel med å bli kalt nazist?*

– Det er et av de hyggeligste navnene jeg blir kalt. Jeg kan ikke få et bedre kompliment av media.

– *Synes du det er en riktig betegnelse?*

– Hundre prosent.

⁶ Vigrid er en norsk organisasjon som ble grunnlagt av Asker-mannen Tore Tvedt 31. desember 1998 og baserer sin ideologi på norrøn mytologi og raselære. Organisasjonen anser guden Odin som universets skaper, og betrakter Adolf Hitler som en som forsøkte å være «Europas redningsmann». Vigrid ble regnet av politi og medier for å tilhøre det nynazistiske miljøet. I dag er Tore Tvedt deres eneste kjente medlem (Berg og Eisenträger, 2018).

– *Du reagerer ikke på å bli kalt nazist?*

– Jeg gir faen. Kall meg hva som helst, kall meg drittsekk, for da vet jeg at jeg har truffet. Det er en krig. Media og jeg er på hver vår side av frontlinjene. Da må jeg regne med å bli skutt etter.»

(Berg og Eisenträger, 2018)

Ursula Haverbeck er på sin side mest kjent for å være holocaust- forneker og omtales bare som «nazi- bestemoren». Hun er en av Tysklands mest kontroversielle kvinner og anses som et ikon for høyreekstremister. Gjennom flere tiår har hun og den nå avdøde ektemannen hatt tilknytning til det høyreekstre miljøet, og hun har siden hans død gjort det til sitt livs prosjekt å spre budskapet om at holocaust er en løgn. Hun mener ideen om folkemordet på jødene er plantet av amerikanske og sionistiske hemmelige tjenester, og at det aldri fant sted. Slik hun ser det står Tyskland i dag midt oppe i en invasjon iscenesatt av en amerikansk-jødisk verdenskonspirasjon, og at hensikten med denne invasjonen er å erstatte den ariske rasen med migranter for å utvanne ariske gener (Berg og Eisenträger, 2018).

Selv om både Tvedt og Haverbeck har tilknytning til høyreekstre miljø og organisasjoner, fremstilles de begge som enkeltpersoner i *Det hvite raseriet*. I motsetning til organisasjonene ovenfor fremstår disse to som mindre «truende» og mindre etablerte, sikkert fordi de snakker om en fortid som har vært og ikke like mye om fremtiden. Likevel kommer det tydelig frem at de fortsatt ønsker å kjempe for det de tror på, og kanskje nettopp fordi de er pensjonister har de ikke noe å tape. Mens Vigrid- leder Tvedt fremstilles som en einstøing som ikke lenger har støtte fra folket, omtales Haverbeck derimot som et ikon av likesinnede og det er mange unge som ser opp til henne. Uten forbilder ville kanskje ikke dagens høyreekstre hatt den motivasjonen og kampånden som de trenger for å kjempe. Både Tvedt og Haverbeck ser ut til å ha banet vei for sine etterkommere, noe det virker som at den yngre generasjonen høyreekstre er takknemlige for.

2.5. De politiske

I mediebildet den siste tiden har vi stadig hørt om politiske partier eller politikere som lener seg mer og mer mot ytre høyre fløy. Både i Europa og USA virker det som at terskelen for hva som er akseptabelt å si i offentligheten stadig flyttes og pushes av personer med autoritet og makt. I *Det hvite raseriet* introduserer journalistene oss for den unge politikeren Marion Maréchal- Le Pen (27) fra Frankrike, niese til nåværende partileder av Front National, Marine

Le Pen. Hun omtales som «The poster-girl of the French far-right» og «Det unge håpet om et gjenfødt Europa». I Hellas møter vi Christos Pappas (54), nestleder i det mye omtalte (og såkalt) nynazistiske og fascistiske politiske partiet Gyldent Daggry. Partiet startet opprinnelig som en mafiaorganisasjon, men har i dag 500 000 velgere og 18 medlemmer i parlamentet. De beskrives som et av Europas mest voldelige og høyrepopulistiske partier, og det har blitt avslørt at de har en egen hær med over 3000 Gyldent Daggry- soldater som får hemmelig militærtrening. Vi får også lese om det britiske høyre-radikale partiet Britain First, etterkommeren av det fascistiske partiet British National Party, hvor vi blant annet møter nestleder Jayda Fransen (31).

Til slutt har de også skrevet et kapittel om den norske FrP- politikeren Sylvi Listhaug (39) hvor de ønsker å finne ut hvordan hun reagerer på at innvandringsretorikken hennes omfavnes av nynazister. Innledningsvis i kapitlet skriver VG: «– Da vi møtte tidligere Vigrid-leder Tore Tvedt nettopp, sa han: «Jeg tror ikke at Listhaug er rasist, men mange oppfatter henne nok som det. Hennes retorikk har flyttet grensen for hva som er akseptabelt å si. Hun flytter denne grensen nærmere meg, og det jeg selv står for. Derfor er jeg glad i henne» (Berg og Eisenträger, 2018). Listhaug tar i intervjuet avstand til både denne påstanden og det faktum at flere høyreekstremister støtter henne. Når VG spør henne om hun tror at ytringer som tidligere ble betraktet som «brunt grums» i dag er blitt normalisert og at terskelen for hva som er greit å si og ikke er blitt lavere, svarer hun seg enig.

2.6. De voldelige

Noen av menneskene vi møter i *Det hvite raseriet* synes å være mer voldelige enn andre. I hvert fall fremstilles de som mer voldelige. Innledningsvis i artikkelen *Nazi- familien* skriver Ronny Berg (2018): «[...] Nesten ingen vi møter i Europa fremstår mer ekstrem enn Evgenij Stojka (30) fra Ukraina. En koloss av et menneske. [...]». Stojka har blant annet vært med på å skjære hakekorset med kniv inn i pannen på en muslim, før de kastet ham ned i en brønn. Han beskriver det selv som en stolt handling, kaller seg for nazist og omtaler alle innvandrere som «kakerlakker». I intervjuet befinner han seg hjemme i leiligheten sin i Kiev med kone og barn, og denne todelte fremstillingen av ham som «bamsefar» og «drapsmaskin» skaper stor kontrast. Han viser stor interesse for skandinavisk mytologi og de gamle viking- gudene, og har kroppen tatovert full av runesymboler og hakekors (Berg og Eisenträger, 2018).

I *Fremmedkrigeren* (yrkeskrigeren) møter vi den svenske snikskytteren Mikael Skillt (40) som, etter å ha vært medlem i både Ku Klux Klan og Den nordiske motstandsbevegelsen samt vært fremmedkriger og snikskytter i den beryktede Azovbataljonen i Ukraina, er redd for å drepe noen ved en feil. «- Jeg var dyktig til å skade folk. Det er ikke noe jeg er stolt av, men jeg har alltid vært ganske god på det. Det handler ikke så mye om fysikk, mer om det mentale. Jeg er alltid helt rolig. Det samme gjelder også i krig», sier han i intervjuet når han forteller om sin tid som fremmedkriger. Når han uvitende ble kjæreste med en jødisk jente han møtte over et chatteprogram, var dette starten på et endringsmønster i holdningene til Skillt. Da den høyreekstreme Azovbataljonen i tillegg ble slått sammen med andre ukrainske armeer og han fikk arabiske medsoldater som viste seg å være like gode som han selv, forsterket dette holdningsendringene ytterligere. «- Jeg tror at alle mennesker forsøker å tilpasse seg miljøet de til enhver tid ferdes i. Vi plukker de bitene fra virkeligheten som passer oss best. [...] Noe lukker vi øynene for, andre ting besetter oss. [...]».

I kapittelet *Hatets ansikt* møter vi ulike ekstreme, unge menn fra Russland og Ukraina som har tydd til vold på grunn av hatet de kjenner på. De fremstilles alle som svært ekstreme og er organiserte i ulike nynazistiske nettverk. Journaliststudenten Igor Chepizhko (30) fra Ukraina forteller om første gangen han drepte en russisk soldat og hvordan han stadig lengter tilbake til frontlinjene. Russiske Anzhey Kmitits måtte flykte fra Russland etter å ha fått påtalemyndighetene på nakken for å ha hetset og terrorisert homofile ungdommer på nett. Han er høyrehånden til den russiske høyreekstreme mediepersonligheten Maksim Martsinkevichs, tidligere skinhead og leder for de nynazistiske ungdomsgruppene «Format 18» og «Restrukt». Mest kjent ble de for bevegelsen Occupy Pedofilyay, som opprettet falske profiler på datingsider og lokket til seg homofile menn og tenåringsgutter, tvang dem til å posere med dildoer og banket dem opp mens de filmet dem, før de publiserte opptakene på nett. 21 år gamle Sergeij er aktivist i den nynazistiske gruppen Asgard Time i Moskva, og han bruker mye tid på militær trening og forberedelser for å kunne forsvare seg selv. Han sier han har lest mye av det Varg Vikernes skrev, og hans største inspirasjonskilde er Adolf Hitlers «Mein Kampf». Anonyme, svartkledde hooligans i Moskva kombinerer høyreekstreme holdninger og fotball, og møtes i smug for å kunne snakke uten at politiet bryter inn. Tanken er å oppfattes som en stor, enhetlig masse, en «Black bloc», slik at det skal være vanskelig å skille individene fra hverandre dersom det skulle bli bråk. Til slutt møter vi «John Wagner» som er våpeninstruktør og aktivistleder den nynazistiske gruppen Komiteen for nasjon og frihet (KNS). Sammen ser de på Putin og hans spesialstyrker som deres største trussel. Han er

fascinert av Europa og demokrati, men vil ikke at Russland skal bli helt likt. For eksempel vil han ikke tillate homofile og innvandrere. Ifølge C-REX, Senter for ekstremismeforskning, står det avslutningsvis i kapittelet: «Radikale nasjonalister i Russland har større utbredelse og friere spillerom, fordi høyreekstreme holdninger og rasetenkning er mindre stigmatisert i det russiske samfunnet» (Berg og Eisenträger, 2018).

2.7. Propaganda- industrien

I kapittelet *Propaganda- industrien* møter vi ulike mennesker som lever av å produsere og promotere høyreekstrem propaganda. Vi møter russiske Denis Nikitin som er tidligere skinhead, ble MMA- fighter og som står bak klesmerket White Rex. Merket henter inspirasjon fra korsfarerne, som samlet folk med ulik bakgrunn til en felles sak. Han forklarer til VG at klærne ikke er uniformer, siden man ikke kan se noe hakekors eller runer. Det skal være plagg som folk flest kan bruke og være komfortable i, samtidig som man kan gjenkjenne hverandre. White rex er likevel preget med skjult høyreekstrem symbolikk, og brukes mye av høyreekstreme MMA- fightere og selverklærte nasjonalister. Svenske Fredrik Hagberg, som jobber i nettbutikk som selger moteklær rettet mot nasjonalister i Europa, mener høyrepopulisme er blitt et «brand». Han mener at det som tidligere ble sett på som stereotypisk høyreekstremt, altså skinheadkulturen, nå er blitt erstattet med snobbete klær. Det er en ny måte å vise motstand på. Selv jobber han for den høyreekstreme organisasjonen Nordisk Ungdom og selger klær rettet mot nasjonalister. Merkene Thor Steinar, European Brotherhood og Red is Bad er alle å finne i nettbutikken, som alle inneholder nordisk og nasjonalistisk symbolikk. I tillegg møter vi «den hyggelige nynazisten» Patrick Schröder som har ukentlige radio- og TV- sendinger på nett hvor han spiller «nazirock», «hatecore» og «National Socialist Black Metal». Selv sier han at han forsøker å nå ut til «vanlige folk», og er opptatt av hva som interesserer ungdommen. I sendingene snakkes det ofte om nazi-nyheter og aktuelle temaer som flyktningkrisen og USA- valg, men først og fremst ønsker de å formidle sin «politiske grunnholdning» på en underholdende og lett måte. De ønsker å nå ut til flere enn de som allerede befinner seg på høyresiden, og driver en sofistisert promotering i sosiale medier for å oppnå dette. Også russiske Inna Bunina bruker sosiale medier for å promotere nasjonalistiske budskap. På Instagram har hun 20 000 følgere, hvor brukernavnet hennes blant annet består av tallkombinasjonen «88» som er en nazisjargong for «Heil Hitler». Med sine nasjonalistiske og nazistiske tatoveringer poserer hun med de to barna sine og promoterer et tilsynelatende normalt og idyllisk liv. Til slutt møter vi svenske Dan

Eriksson, som driver en medieplattform for nasjonalistisk radio, web-TV, podcast og avis. I tillegg selger de bøker med titler som «Rasist, ja visst» og «Til vern for Norden». En av de største fortjenestene de har oppnådd, mener Eriksson er at de har legitimert nasjonalistiske ideer til et bredere samfunnslag. Han mener Sverige er et ledende land i verden når det kommer til slike alternative medier. Han sier: « –Fremgangen skyldes at vi har begynt å vise et bilde av nasjonalismen som ikke har vært så synlig før. Vi snakker selvfølgelig om politikk og hendelser fra vårt ståsted, men vi viser også frem at vi er helt vanlige mennesker» (Berg og Eisenträger, 2018).

2.8. Ofrene

Kapittelet *Den dødelige terroren* er det eneste i artikkelserien som tar for seg ofrene bak naziterrorisme og høyreekstremisme. I Ungarn møter vi den 53 år gamle romkvinnen Erzsebet Csorba, som mistet både sin 28 år gamle sønn og sitt 4 år gamle barnebarn i 2008. De ble drept av høyreekstremister. Romfolket fremstilles som aggressive, farlige og drapslystne på høyreekstreme nettsider, og på landsbygda i Ungarn hvor politiet har lite ressurser, patruljerer høyreekstreme paramilitære grupper i områder hvor romfolket bor. Direktør for internasjonale sikkerhetsstudier ved Royal United Services Institute i London, Raffaello Pantucci, sier at høyreekstrem terror har vært et voksende problem i Europa over en lengre tid.

Sikkerhetstjenestene er mest opptatt av å avdekke terrorplaner fra ekstreme islamistgrupper, samtidig som trusselen fra enslige høyreekstremister er større. «Enslige ulver» er den største volds- og terrortrusselen fra ekstremister fra den ytre høyre fløy, sier professor Mathew Feldman som forsker på fascisme ved University of England. «Dette er radikaliserede individer som handler uten logistisk støtte fra andre, og kan derfor være vanskelige å oppdage», sier han (Berg og Eisenträger, 2018). Gjerningsmennene bak drapet på sønnen og barnebarnet til Erzsebet ble arrestert 18 måneder etter hendelsen, den ene fikk 13 års fengsel, de andre ble dømt til livstid.

2.9. De informative

I den siste kategorien har jeg valgt å inkludere kapitlene *De hatefulle*, *Ekstremhistorien* og *Døgnen Trump vant*. Grunnen til at jeg har kalt denne kategorien for *De informative* er rett og slett fordi de ikke omhandler intervju med en eller flere høyreekstremister, slik som i de andre kapitlene. De informerer oss rett og slett om tilstanden rundt i Europa i dag, og består blant

annet av intervju med religionseksperter Mattias Gardell og den nederlandske forskeren og statsviteren Cas Mudde. I *De hatefulle* snakker Gardell om islamofobien som har vokst frem i dagens samfunn. Alle intervjuobjektene journalistene møter på deres reise gjennom Europa uttrykker et sterkt hat ovenfor islam. Muslimer omtales som terrorister, kriminelle, lykkejegere, snyltere på velferdsstaten, antisemitter, kvinnemishandlere, overgripere og pedofile. Gardell gir en historisk ramme rundt hvorfor vi er kommet dit vi er i dag, og mener det startet for fullt da kommunismen falt. Den grønne fare erstattet den røde faren, og også 9/11 var en avgjørende faktor. Avvikling av de moderne velferdsstatene er også en forklaring, etter murens fall kom en global bølge av nyliberalisme som forandret grunnen i velferdssamfunnene i Vest-Europa. Kløftet mellom fattig og rik blir tydelig, og det er ikke alle som tjener på det nye systemet. Disse forandringene assosieres videre med muslimene man plutselig oppdager i sine egne land, selv om mange har bodd der i generasjoner. Muslimer og islam ble symbolet på nasjonalstatens svik. Den typiske muslimhateren beskriver Gardell som en som gjerne lever på bygda, ofte et sted hvor det ikke bor noen muslimer. De er ikke dårlige enn gjennomsnittet, lever ofte i stabile heteroseksuelle forhold og trives med livet sitt. Gardell mener dagens muslimhat springer ut fra at fakta settes til side av blant annet alternative medier og politikere, og ikke mangel på informasjon.

«– De som leser nettsider som Breitbart News eller Avpixlat, får bare en viss type nyheter hver dag. De fokuserer mye på kriminalitet, men kun lovbrudd som er begått av personer som er brune i huden, helst muslimer. Man formidler et bilde av at den vestlige sivilisasjonen holder på bukke under for islam og muslimer, og om ingenting gjøres nå for å redde den, så kommer det til å være for sent.»

(Berg og Eisenträger, 2018).

I kapittelet *Ekstremhistorien* eller *Den hvite manns hevn* som VG også har kalt det, intervjues den verdensledende forskeren på høyrepopulisme og radikalisme, nederlander Cas Mudde, om tendenser i dagens høyreekstre miljø. Når han får spørsmål om han tror høyreekstremismen vi kan se i dag er den samme som i 1930, svarer han at man vil kunne finne paralleller til Hitlers naziregime, men at det vi ser i dag er en helt annen bevegelse.

«– Kan noe av forklaringen finnes i at hvite menn har mistet privilegier, makt og posisjon til fordel for kvinner, etniske og seksuelle minoriteter?»

– Absolutt. Du ser dette veldig sterkt i Trump-bevegelsen. Det vi ofte glemmer, er at mens mange på venstresiden her ser ideologi, at det er rasisme eller hvit nasjonalisme, ser ikke disse menneskene det på samme måte. De mener bare at 1950-tallet, eller hvordan de forestiller seg at livet var på 1950-

tallet, at det var nøytralt og normalt. De ser ikke at de hadde privilegier den gang. Hvis du argumenterer med dem og sier at «vel, så dere ønsker at hvite skal dominere minoriteter, og menn skal dominere kvinner», så sier de «nei, vi ønsker bare å bli behandlet likt. Vi ønsker ikke spesielle rettigheter for minoriteter». De forstår ikke at det som pleide å være normalt, var en situasjon hvor hvite var privilegerte». (Berg og Eisenträger, 2018).

Det siste kapittelet i *Det hvite raseriet* går under overskriften *Døgnet Trump vant*, etterfulgt av ingressen «Europas høyreekstreme vil aldri glemme natten da USA fikk ny president». I dette kapittelet skriver Ronny Berg en avsluttende artikkel hvor han kontakter flere av de foregående intervjuobjektene for å høre hva de mener om USAs nye president. Tore Tvedt bobler av eufori og føler han har vunnet en seier. Fredrik Hagberg, leder for Nordisk Ungdom, feirer med champagne og kake, og Per Öberg mener det nå vil skje en mentalitetsendring over hele verden. Bråten ringer datteren sin Margarita og forteller: «Vet du hva som har skjedd? Trump vant! Vi må feire!», mens Gilje sitter hjemme i sofaen sin og tenker: «Nå kan dere se, ha ha ha» (Berg, 2018). Nasjonalister, fascister og høyrepopulister over hele verden synes å uttrykke sin glede over valgresultatet, noe Tore Bjørgo, forsker ved Senter for ekstremismeforskning, tror skyldes at Trump under valgkampen brøt en rekke grenser om hva som var akseptabelt å si i den politiske debatten.

Kapittelet, og artikkelserien, avsluttes med et utsagn fra Tore Tvedt:

«I en rødmalt gård midt i Telemark, omgitt av sauer og høner, sitter Tore Tvedt og tenker på fremtiden.

– Jeg tipper du vil få se en Trump-vind som blåser enda mer liv i seilene i Europa. Jeg kaller det en vind. Du kaller det «brunt» og «høyreekstremt». Den sinte, hvite mannen er blitt fremstilt som dum, ignorant, hatefull og mosegrodd.

Jeg føler meg litt sånn selv til tider. Vi er feite, gamle, stygge folk. Det er disse folkene Trump har snakket til. Nå har vi vunnet.»

(Berg og Eisenträger, 2018).

2.10. Norge. Mitt Norge

De fire kapitlene som videre vil være i hovedfokus i oppgaven er *Nordens farligste*, *Mannen som falt*, *Norge. Mitt Norge* og *Maktens nye språk*. Grunnen til at nettopp disse fire vil være i fokus er det faktum at de alle tar for seg nordmenn som intervjuobjekt, noe som gjør at temaet føles mer nært og relevant. I tillegg er bildebruken i de fire kapitlene veldig variert og de består av gode og interessante pressefotografi. Fellesnevnerne i de fire er blant annet spørsmålet om identitet og «det norske», samtidig som de har ulike innfallsvinkler, perspektiv og intervjuobjekt. I *Nordens farligste* blir vi bedre kjent med Den Nordiske Motstandsbevegelsen og den norske lederen der, Haakon Forwald. Her kommer vi på innsiden av den største og mest militante høyreekstreme organisasjonen i Norden, og vi blir formidlet deres holdninger og metoder for å nå ut med sitt budskap. I *Mannen som falt* ser vi en mer rolig atmosfære i det vi blir kjent med Tore Tvedt (73), tidligere leder av den høyreekstreme organisasjonen Vigrid. VG gjennomfører intervjuet hjemme på gården til Tvedt, noe som gjør at hele fremstillingen blir litt motsigende, men samtidig forsterket. De idylliske bildene av gården sammenslått med Tvedt sine oppsiktsvekkende holdninger og kommentarer, danner et fascinerende og kontrastfylt bilde av «Norges siste nazist» som journalistene også kaller ham. Også i *Norge. Mitt Norge* gjennomføres store deler av intervjuet på en gård, nemlig gården til Anna Bråtens kjæreste og leder i SIAN, Lars Thorsen. I likhet med Tvedt fremstilles Bråten som hissig, provoserende, redd og bitter, samtidig som hun og kjæresten sitter i sitt norske «idylliske» hjem og lever sine norske liv.

«[...] For vi er en veldig stor gjeng. De fleste av oss er helt ufarlige, men vi er redde. Redde for hvordan det skal gå med landet vårt» - Anna Bråten (Berg og Eisenträger, 2018).

Felles for intervjuobjektene i de foregående nevnte kapitlene er at de er nettopp det; redde for landet sitt. De har en fremmedfrykt uten like og de er villige til å gjøre (nesten?) hva som helst for å gjennomføre det de ser på som å redde Norge og Norden. Det siste kapitlet jeg har valgt å fokusere på, *Maktens nye språk*, har i motsetning til de tre andre kapitlene ikke fokus på en eller flere høyreekstremister, men består av et intervju med FrP- politiker Sylvi Listhaug. Journalistene ønsker her i utgangspunktet å finne ut hva Listhaug tenker om at hennes innvandringsretorikk omfavnes av nynazister. Før jeg går i gang med min analyse av disse fire kapitlene, nærmere bestemt bildeanalyse av utvalgte pressefotografi, vil jeg legge frem relevant teori og tidligere forskning.

Kapittel 3: Teori og tidligere forskning

I dette kapitlet vil jeg presentere relevant teori og tidligere forskning som vil ligge til grunn for videre analyse i oppgaven. Fokusområde i studien er blant annet bruken av pressefotografi, samspill mellom tekst og bilde og hvordan intervjuobjektene fremstilles. Jeg har en ganske pragmatisk tilnærming til anvendelse av teorien som presenteres, og ønsker først og fremst å bruke det som verktøy i min empiriske analyse. Tyngden i oppgaven vil være det fotografiske materialet, og den teoretiske tilnærmingen vil brukes for å studere fotografiene på en mest mulig grundig, relevant og interessant måte. Når det gjelder metode for gjennomføring av studien vil jeg benytte meg av ulike bildeanalytiske verktøy for å analysere og studere pressefotografiene, slik at jeg kan drøfte hva slags bilde man får av høyreekstremisme i dagens samfunn ved å se på *Det hvite raseriet*.

Først vil jeg presentere og definere begrepet *ekstremisme* for å enklere kunne diskutere i hvilken grad intervjuobjektene i *Det hvite raseriet* fremstilles som ekstremister. Jeg kommer også inn på begrepet mediemakt og pressens rolle, for å kunne diskutere om VG fungerer som et talerør for ekstremistiske budskap når de publiserer en reportasjeserie om det høyreekstreme Europa. Videre tar jeg for meg relevant fototeori, med særlig fokus på pressefotografiet, for å presentere relevante verktøy jeg vil ta med meg inn i min analyse av fotografiene i *Det hvite raseriet*. Jeg ønsker også å foreta meg enkelte semiologiske bildeanalyser, og beveger meg derfor innom semiotikken i slutten av kapitlet.

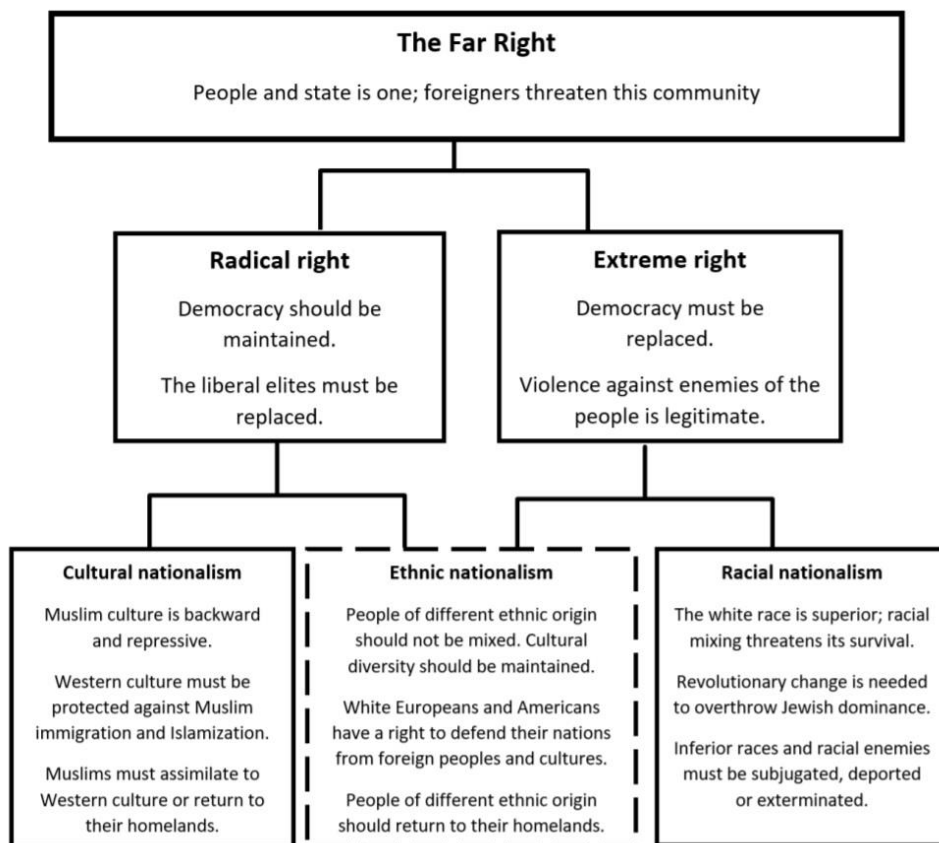
3.1. Hva er ekstremisme?

“Do extremists emerge on the scene suddenly, or do they evolve from mainstream movements? Are they found only on the margins of society? Is violence a necessary component of extremism? How do extremists decide on their beliefs? Are they rational? How can we define extremism objectively when so many possible variations exist?” (Berger, 2018).

For å bedre forstå utgangspunktet for hvorfor VG valgte å skrive en artikkelserie om nettopp høyreekstremisme, vil det være relevant å se på hva ekstremisme egentlig er. Hva kjennetegner en ekstremist og finner vi de samme kjennetegnene i *Det hvite raseriet*? I hvilken grad kan man si at intervjuobjektene fremstilles som ekstremister? Kan man i det hele tatt si at de fremstilles som ekstremister?

Ekstremistforsker J.M. Berger kartlegger og definerer begrepet i sin bok *Extremism* (2018). Noe av det han forsøker å diskutere er hvordan man kan forstå seg på begrepet og hvordan man kan skille det fra for eksempel politisk uenighet. Historisk sett kan man se at ekstremisme ikke kan begrenses til en bestemt rase, religion eller nasjon, men kan oppstå på tvers og uavhengig av disse faktorene. "If you believe that only "the other guys" can produce extremists and that your own identity group cannot, you may be an extremist yourself." (Berger, 2018). Han trekker også frem Henri Tajfel og John C. Turners sosiale identitetsteori for å få en forståelse av gruppedynamikk som gjerne oppstår i ekstremistgrupper. Denne teorien bygger på at mennesker kategoriserer seg selv og andre som medlemmer og ikke-medlemmer av ulike sosiale grupperinger, som for eksempel baseres på identitet og tilhørighet, religion, kultur, nasjonalitet eller rase (Berger, 2018).

Høyreekstremisme er en form for ekstremisme, og kan deles inn i flere nyanser. Når vi snakker om høyreekstremisme, befinner vi oss på den ytre høyre politiske fløy. Her er det viktig å skille mellom det radikale høyre og det ekstreme høyre. Hovedtrekkene som skiller ekstremister fra radikale, er at ekstremister ønsker å forkaste demokratiet og fremmer vold og andre former for ulovligheter som strider mot demokratiet. Radikale høyre mener demokratiet skal bestå, men at den liberale eliten må erstattes for å endre holdningsmønster i samfunnet til sin fordel. Tabellen nedenfor, utformet av ekstremistforskerne Tore Bjørgo og Jacob Aasland Ravndal ved C-Rex - Senter for ekstremismeforskning i Oslo, illustrerer i grove trekk den ytre høyre fløy med de mest markante, overordnede undergruppene. Tabellen skiller også mellom ulike former for nasjonalisme for å illustrere ulike holdningsmønster ovenfor andre kulturer, etnisiteter og raser (Bjørgo og Ravndal, 2019). Basert på tabellen kan man altså anslå at en høyreradikal person kan mene at vestlig kultur må beskyttes mot muslimske innvandrere og islamisering, uten at man nødvendigvis er en ekstremist av den grunn, snarere kjenner man kanskje en fremmedfrykt på grunn av kunnskapsmangel. Mener man derimot at demokratiet må erstattes, at den hvite rase er overlegen og at andre raser er mindreverdige, at disse mindreverdige rasene må deporteres eller utslettes, og at å ty til vold for å oppnå disse målene er et faktum og en selvfølge – da er definisjonen høyreekstremist riktig å bruke.

Illustrasjon hentet fra Bjørge og Ravndal (2019)

Med dette tatt i betraktning vil det være interessant å studere om intervjuobjektene i *Det hvite raseriet* fremstilles som høyreekstremister eller høyreradikale. Artikkelsen består av tjuefire kapitler og ganske så ulike portrett av personer og grupper fra den ytre høyre fløy. Vil kjennetegnene nevnt ovenfor komme frem i disse representasjonene, og i så fall i hvilken grad?

3.2. Mediemakt og pressens rolle

Pressen spiller en stor rolle i dagens samfunn og har mer makt enn vi kanskje tenker over. Nå er det ikke nødvendigvis slik at mediene bestemmer hva vi skal mene, men de bestemmer definitivt hva vi skal mene noe om (McQuail, 2010). Ved å styre hva som er på dagsorden kan mediene på mange måter påvirke samfunnet slik de vil. Et spørsmål man har vært opptatt av i medieforskningen er hvem som har makten innen mediekommunikasjon, leseren eller avsender. I forhold til min oppgave og analyse av *Det hvite raseriet*, vil denne maktrelasjonen være interessant å ha i bakhodet.

Sosiolog og medieteoriker, David Gauntlett, skriver i boken *Media, Gender and Identity, An Introduction* (2008): “[...] does the mass media have a significant amount of power over its audience, or does the audience ultimately have more power than the media?”. Som representanter for to ulike posisjoner i synet på samspillet mellom mediene og publikum, har sosiolog Theodor Adorno og filosof John Fiske, motstridene syn på hvilken grad mediene har makt over publikum. Mens Adorno mener at mediene har enorm makt til å påvirke publikum mener Fiske at det er publikum selv som har makten til å velge i hvor stor grad de vil la seg påvirke (Gauntlett, 2008). Gauntlett kritiserer tidligere medieeffekt- studier og mener det er feil å skulle studere effekten på publikum som et resultat av å ha vært utsatt for medieinnhold. Han skriver: “The idea that a bit of media content ‘made’ somebody do something will always seem silly, for the perfectly good reason that, as we all know, the influences upon any decision to do something are a complex mix of many elements, including previous experiences, opinions, values and suggestions from various sources” (Gauntlett, 2008). McQuail (2010) skriver i sin bok om massekommunikasjon at i dagens samfunn har både publikum og media makt. Publikum regnes som aktive og tolkende i det de mottar budskap gjennom mediene. Han sier at mediene gir rammene, mens publikum tolker budskapet.

Som mottaker vil man alltid ha visse kulturelle og historiske forutsetninger som preger vår fortolkning og forståelse av medieinnhold, enten det er i sosiale medier eller i nyhetsbildet. Denne fortolkningsprosessen beskrev kulturteoretiker og sosiolog, Stuart Hall (1973), som *encoding* og *decoding*-modellen, og kan brukes for å forstå hvordan avsender og mottaker på ulike måter preger budskap som formidles. Alt medieinnhold er kodet med en mening og et budskap i produksjonen som videre dekodes av mottakerne. Hva slags virkelighetsoppfatning man har henger sammen med flere faktorer som yrke, utdanning, kjønn, bosted og alder, altså ens sosiale posisjon. I tillegg til dette er også medieinnhold med på å prege hvordan man ser på verden og samfunnet rundt seg. For de som ser mye TV, leser mye nyheter og generelt genererer mye informasjon gjennom mediene, er risikoen større for at man lar denne informasjonen reflektere ens oppfatning av verden. Teorien som ligger bak denne forskningen kalles *kultivasjonsteorien* og er utviklet av George Gerbner. Publikum blir «kultiverte», altså formet til å tro på en ikke- eksisterende, mediert virkelighet (Schwebs og Østbye, 2013). Et eksempel i forbindelse med *Det hvite raseriet* kan for eksempel være at man som mottaker danner seg et vrangbilde av hvor utbredt høyreekstremisme er i Europa. Når man leser de tjuefire kapitlene om ulike ekstremister kan det virke som at høyreekstremismen har spredd

seg enormt til alle deler av samfunnet, og dermed kan det fremstå som at de har mer innflytelse og makt enn de kanskje egentlig har.

3.3. Pressefotografiet

“The journalistic portrait of a scientist should not look like that of a steelworker. An aggressive personality deserves a different portrait from the shy and retiring type. [...] It’s a matter of knowing the subject, using the light, and waiting for the moment” – Steve Raymer, *National Geographic*

(Kobré, 2008)

Pressefotografiet har en svært sentral rolle i *Det hvite raseriet*. Jeg vil si at fotografiene løfter og styrker serien. Uten dem ville kapitlene vært mye mindre interessante og på langt nær gitt oss den samme skildringen av intervjuobjektene. Serien er derfor på mange måter en fotoreportasje-serie fremfor noe annet. Fotografiene som er brukt i *Det hvite raseriet* skiller seg fra andre pressefotografi da de er blitt fotografert med et kamera fra andre verdenskrig⁷. Originalt sett er de dermed altså ikke digitale fotografi, men ved hjelp av etterbehandling overført til digitale plattformer. De er på mange måter annerledes enn de «hverdagslige» pressefotografiene du ser i lokalavisen på en daglig basis, som ofte brukes kun for å illustrere og forankre noe som allerede fortelles i artikkelteksten (for eksempel i et intervju med en politiker hvor man bruker et gammelt fotografi av vedkommende, simpelthen i mangel på bedre og mer illustrerende materiale). *Det hvite raseriet* derimot, er en reportasjeserie hvor fokus på bruk av gode pressefotografi har vært viktig, om ikke avgjørende for det endelige resultatet. Men hva har denne aktive bruken av fotografi å si for vår lesing og tolking av kapitlene? Hvordan ser vi på intervjuobjektene gjennom fotografiene? For å kunne diskutere disse spørsmålene trenger jeg fototeori og ulike bildeanalytiske redskap for å forstå pressefotografiets rolle i denne konteksten.

⁷ Mer om kamerabruk senere i analysedelen.

3.3.1. Bilderetorikk

Pressefotografiet skal være objektivt, nøytralt og realistisk (Ingemann, 1998). Til tross for dette kan man si at alle fotografi er bærere av retoriske budskap, selv om det kan være vanskelig å oppfatte retorikk i visuelle fremstillinger. Birgitte Mral og Henrik Olinder (2011) skriver i boken *Bildens Retorik i journalistiken* om forholdet mellom bilder, journalistikk og retorikk. Forskerne undersøker blant annet hvordan pressefotografi er bærere av retoriske budskap, hvordan man kan analysere bilder ved hjelp av retorikken og hvordan fotografi kan ha en effekt på mottakere. Blant annet henter de inspirasjon fra antikken og Aristoteles og spiller på begreper som *ethos*, *logos* og *pathos*. Retoriske begrep som disse kan videreføres til å kartlegge om et fotografi spiller på troverdighet (*ethos*), fornuft (*logos*) og/ eller følelser (*pathos*) hos mottaker, og er fine hjelpemidler når man skal analysere et bilde. Retoriske virkemiddel i fotografi er ikke nødvendigvis noe pressen eller vi som mottakere er bevisst over, men finnes likevel i alle fotografi. Ethvert pressefotografi bør være troverdig, samtidig som det bør spille på fornuften eller følelsene våre for at det skal være bemerkelsesverdig og fange oppmerksomheten vår (Mral og Olinder, 2011). I tillegg er det mange andre elementer eller tegn man kan lese ut av et fotografi, som for eksempel symbol, allegori, ikon, metaforer, ironi og indeksikalske tegn, og hvordan man leser disse tegnene avhenger av våre individuelle konnotasjoner.

Det kan diskuteres om nyhetsmedier i utgangspunktet bør knyttes til retoriske strategier eller ikke. Journalistikk beskrives som kunsten å formidle objektive fakta mens retorikk er kunsten å tyde, noe som i grunn er to ganske motstridende utgangspunkt. Likevel mener Mral og Olinder (2011) at man kan gå ut fra at journalistikken påvirker våre meninger og handlinger, og at det til tider kan sees på som kommersiell retorikk. Pressen ønsker tross alt at folk skal lese sakene som publiseres, og med digitaliseringen ønsker man også at folk skal klikke seg inn på saker. Konkurransen om lesere er blitt stor og nyhetssaker i dag må skille seg ut i alt mylderet av informasjon. Dette kan for eksempel gjøres gjennom blikkfang i form av fotografi eller farger, urovekkende overskrifter eller interessante temaer.

3.3.2 Ikoniske fotografi

“[...] There have been times throughout history when the publication of a photo has changed the public understanding and/ or opinion of a world event. They are iconic photos that, yes, can shock an appal readers” (*Globe and Mail, Sept. 3a*)

(Mortensen, 2017)

Akkurat hva som gjør et pressefotografi ikonisk kan variere, men hovedsakelig må det kunne bringe frem sterke reaksjoner hos forskjellige mottakergrupper. Ofte er det, i dagens samfunn, også fotografi som går viralt, som dukker opp i nyhetsbildet, som deles i sosiale medier og som påvirker oss på en eller annen måte. Det er bilder som sjokkerer oss, som forundrer oss, som spiller på følelsene våre (Mortensen, 2017). Ikoniske bilder illustrerer og representerer hendelser på en særskilt måte og går aldri ‘ut på dato’, men står ofte igjen i historiebøkene. De har motiv som vi gjenkjenner og som vi har bestemte historiske og kulturelle assosiasjoner til (Mral og Olinder, 2011). Et eksempel på et ikonisk fotografi er blant annet det av de løpende barna som flykter fra den napalmbombede byen bak dem under Vietnamkrigen. Et annet eksempel er fotografiet som ble tatt av folkemengden som hadde møtt opp til minnemarkering i Oslo etter 22. juli. Fotografiene gir oss assosiasjoner til hendelsene som foregikk, og er blitt ikoniske på grunn av tragediene de representerer. Ikoniske fotografi må likevel ikke representere tragedier, men det er ofte de disse bildene som gjør sterkest inntrykk på oss.

Å trigge følelsene til mottaker gjør budskapet i et fotografi ekstra effektivt og bemerkelsesverdig, og det skaper et sterkere inntrykk (Mral og Olinder, 2011). Sterke bilder gjør større inntrykk på oss, og derfor er det gjerne enklere å huske dem i senere tid. Pathos er et retorisk virkemiddel som er mye brukt i reklame, men kan altså også dukke opp i pressefotografi – da kanskje særlig i saker som ønsker å trigge følelsen av sinne, medlidenhet eller nysgjerrighet hos mottaker, ofte i saker som omhandler krig, katastrofer eller konflikter. Pressen skal som kjent være formidlere av sannhet, og det er derfor viktig at det som formidles også fremstår troverdig (ethos) og fornuftig (logos) (Mral og Olinder, 2011). Særlig pathos er et virkemiddel man ofte ser går igjen i ikoniske pressefotografi, nettopp fordi et fotografi ofte må spille på følelsene våre for at det skal kunne bli ikonisk. Fotografiet må vekke noe i oss som gjør at vi husker det, i tillegg til at det bør skape en form for reaksjon.

3.3.3. Jeg ser det, derfor tror jeg på det

Fotografiet har i lange tider blitt sett på som et dokument eller et bevis på noe som har vært, men man kan likevel si at det er et skille mellom rollen til pressefotografiet og dokumentarfotografiet. Pressefotografiet og fotojournalistikken har et tett forhold til andre tekster og formidler budskap i samspill med andre elementer for å illustrere hendelser, personer og andre nyheter. De står dermed ikke alene i å formidle budskap, men fungerer som en del av en større helhet (Wellz, 2009). Assosiasjonen vi har til fotografiet som dokumentasjon og avbildning av virkeligheten bidrar til økt troverdighet ovenfor pressen når de benytter seg av pressefotografi i sakene sine. Fotografi viser oss det den skriftlige teksten forteller og det blir dermed enklere å relatere og forholde seg til, i tillegg til at vi kan føle en større nærhet til saken. Fotografi viser oss noe som en gang var, de fungerer i mange tilfeller som dokumenterende bevis og hvis vi kan se noe så er det større sannsynlighet for at vi tror på det (Wellz, 2009).

På den andre siden kan man ta utgangspunkt i boken *The Burden of Visual Truth- The role of Photojournalism in Mediating Reality* (2001), hvor Juliane H. Newton hovedsakelig diskuterer den fotografiske sannheten, rollen pressefotografiet har i dagens samfunn⁸ og viktigheten av det visuelle i mediebildet. Newton ser på visuell kommunikasjon som en slags menneskelig visuell ytring i samtiden. Hun fokuserer også på hvordan rollen til pressefotografiet er i stadig endring med tanke på digitaliseringen. Kan man i dag stole på at fotografi man ser i pressen er umanipulerte og faktiske avbildninger av virkeligheten? Som journalist er man pliktet til å formidle sannhet, og dette gjelder også når det kommer til fotografi. Av og til kan det kanskje være fristende å pynte på sannheten for å fremstille en sak enda bedre, ved og for eksempel stille opp intervjuobjekt på en bestemt måte, bruke bilder i en annen kontekst enn de egentlig var ment for eller redigere de. På grunn av digitaliseringen har det altså blitt enklere å endre på fotografi, noe som truer den fotografiske sannhetsverdien. Innledningsvis skriver Newton: “An increasingly common response to an unusual photograph is, “They did that in the computer!” Where does this leave a medium whose mission is to deliver instant, realistic, “eyewitness” accounts of people and events throughout the world?” (Newton, 2001). Det å skulle se sjokkerende fotografi i mediebildet burde være en øyeåpner og ikke en grunn til å tvile på den fotografiske sannheten.

⁸ Nå er boken riktignok fra 2001, men jeg føler likevel at det forfatteren diskuterer er svært dagsaktuelt.

Digitale fotografi er mulige å etterbehandle, noe som gjør at vi som mottakere aldri kan være helt sikre på om et bilde er originalt og autentisk eller om det er redigert og forandret (Larsen og Lien, 2007). Man kan derfor si at pressefotografiet har fått et 'nytt ansikt', i og med at det er mulig å redigere, manipulere og konstruere bildene etter at man har tatt dem. Vi kan derfor ikke lenger stole blindt på at de bildene vi ser i nyhetsbildet er direkte avbildninger av virkeligheten (Larsen og Lien, 2007). Til tross for dette får kanskje pressefotografiet et automatisk troverdighetsstempel nettopp fordi de brukes i forbindelse med nyhetsformidling. På den andre siden kan det diskuteres om digitaliseringen har ført til at folk blir mer kritiske og oppmerksomme på det de ser i mediebildet, nettopp fordi man har mer kunnskap om digitale redigeringsprosesser av fotografi i dag enn tidligere (Larsen og Lien, 2007).

Til tross for at pressefotografiets sannhet utfordres med digitaliseringen, skal det som formidles virke informerende, illustrerende og dokumenterende. Det er pressens jobb å formidle sannhet, og vi som mottakere må derfor velge å stole på at det vi blir fortalt gjennom mediene er nettopp sannhet. Pressefotografiet påvirker hvordan vi leser og forstår nyhetssaker, og er med på å gi mening og styrke budskap som formidles gjennom tekst. Når man blir fortalt noe gjennom noe visuelt, får man en sterkere følelse av nærhet til saken. Det å knytte informasjon opp mot noe visuelt gir oss et klarere inntrykk av hva som formidles og det blir mer informativt. Samtidig er pressefotografi med på å skape blikkfang i saker, og er som regel det første som fanger oppmerksomheten vår. Fotografi er ofte nødvendige for å forbedre og forsterke kommunikasjon, og dersom man ser på dem som argument vil deres funksjon bli tydelig og forståelig (Mral og Olinder, 2011).

3.4. Personifisering og individualisering av journalistikken

Det er gjort relativt lite forskning på området rundt dette med personifisering i nyhetssaker. Medieforskerne og professorene Birgitte Kjos Fonn og Harald Hornmoen (et.al) ved Høgskolen i Oslo og Akershus, er blant dem som har skrevet om tematikken i boken *Putting a Face on It: Individual Exposure and Subjectivity in Journalism* (2017). I tillegg diskuterer Harald Hornmoen, Thore Roksvold og Jørgen Alnæs temaet i *Individet i journalistikken* fra 2015. Boken til Fonn og Hornmoen (et. al.) er en fortsettelse av forskningen som ble utført i sistnevnte. Det er disse forskningene jeg kommer til å ta utgangspunkt i når vi skal diskutere personifisering senere i analysedelen. Motivet til forfatterne bak *Individet i journalistikken* var å forsøke å kartlegge den stigende tendensen av å eksponere individer, eller å la individer eksponere seg selv, i dagens journalistiske landskap, hovedsakelig med fokus på *hvordan*

mediene eksponerer individet (Hornmoen, 2015: 16). Ofte leser vi nyhetsartikler og reportasjer som bærer sterkt preg av personlige opplevelser og tilnærming, og journalistikk skal (som vi vet) være objektivt og nøytralt. Denne «individualiseringen» i journalistikken har ofte blitt diskutert som et problem, og nærmest blitt sidestilt med tabloidisering. På den andre siden kan det argumenteres for at individualisering i journalistikken kan sees på som en måte å demokratisere og humanisere journalistikk, for å inkludere tematikker inn i den offentlige debatten som når ut til flere deler av samfunnet (Fonn, et.al, 2017).

Fortellinger om mennesker, eller human interest- historier, har en stor plass i dagens journalistikk. De fortelles gjerne i featuresjangeren og fremstiller personer med fokus på innlevelse i deres følelser. Møtene med disse menneskene skildres som regel på en måte som er ment for å vekke sympati eller interesse for personen eller saken som skildres (Hornmoen, 2015: 20). I kapittel 2 i *Putting a Face on It* (2017) skriver professor i journalistikk og media ved OsloMet, og tidligere feature- skribent, Steen Steensen, om subjektivitet som et journalistisk ideal: «[...] Yet in my feature writing I strived for something more. I wanted to write with a personal voice. I wanted to tell stories. I tried to use colourful language in order to portray people, places and events in creative ways. I looked for emotional responses from the people I interviewed so that their specific experiences and reactions would show them as humans, not merely as fact- providers and opinion- makers. In other words: I strived for subjectivity. [...]» (Steensen, 2017). Steensen mener at subjektivitet innenfor journalistikken er svært komplekst og bør ikke sees på som en motsetning av objektivitet, snarere bør subjektivitet være en forutsetning for objektivitet.

Etter hvert som medieteknologiene har utviklet seg har også nye presentasjonsformer oppstått. Særlig med sosiale medier og Internett har måten å fremstille intervjuobjekt på blitt mange. Det er ikke lenger snakk om å kun skrive en artikkel som kommer på trykk i avisa, multimedialitet muliggjør også fremstillingsmåter på tvers av medier, som for eksempel er blitt gjort i *Det hvite raseriet* med bruk av både bilde, tekst, video og grafikk. Kampen om lesere er større enn aldri før, og den digitale utviklingen skjer stadig raskere. Hvilke fremstillingsmåter og sjangre som vil finnes om ti år, vet vi ennå ikke. I 2007 kom Språkrådet med det nye ordet «kommentasje», som vil si «en type reportasje som farges av journalistenes mening». (Hornmoen, 2015). En kommentasje er altså en kombinasjon av kommentar og reportasje, og kan til tider være vanskelig å skulle identifisere i medielandskapet. Det vil være relevant å studere eksponeringen av individer i kapitlerien og i hvilken grad serien spiller på personifisering og individualisering av intervjuobjekt. I noen tilfeller kan det diskuteres at

mangel på eksponering av individer i journalistikken muligens svekker informasjonskvaliteten, mens i andre tilfeller er eksponeringen en del av en forhandling mellom journalist og objekt, hvor intervjuobjektet får stor innvirkning i fremstillingsprosessen (Fonn, et. al., 2017).

3.5. Semiotikken som bildeanalytisk verktøy

For å kunne analysere fotografiene som brukes i *Det hvite raseriet* vil jeg hente inspirasjon fra semiotikken, læren om tegn. Semiologen Roland Barthes introduserte begrepene *forankring* og *avløsning* for å forklare hvordan tekst og bilde står i samspill med hverandre (Barthes, 1964). En bildetekst er som regel til for å forsterke og forankre budskapet vi får gjennom bildet, og rettleder oss mot den meningen avsender ønsker vi skal oppfatte. Dersom bilde og tekst stemmer overens med hverandre og sammen gir mening, forankres budskapet. I en setting hvor bilde og tekst formidler ulike budskap er det først når de blir plassert sammen at vi forstår meningen, dermed avløser de hverandre (Barthes, 1964). Et fotografi har også alltid en beskrivende og en symbolsk mening, noe Barthes delte inn i et denotativt og et konnotativt analysenivå. Barthes beskrev det konnotative nivå som den analytiske delen hvor vi som mottakere påvirkes av våre kulturelle og historiske assosiasjoner i fortolkningsprosessen av et bilde. Det denotative nivået derimot dreier seg om det konkrete i bildet som kan beskrives uten å måtte gå inn i noen dypere analyse, og her har ikke bildet noen tilhørende kode eller noe form for retorisk budskap (Barthes, 1964). Om et fotografi har en tilhørende tekst eller ikke, og om de forankrer eller avløser hverandre har mye å si for hvordan vi som mottakere forstår budskapet. I første kapittel i *Det hvite raseriet* kan man for eksempel se fotografiet av familiefaren Evgenij Stojka som leker med datteren sin, etterfulgt av teksten: «I Ukraina treffer vi en familiefar som skar et hakekors inn i pannen på en muslim med kniv, før muslimen ble kastet ned i en brønn» (Berg og Eisenträger, 2018). Her avløser tekst og bilde hverandre da de hver for seg formidler to ulike budskap.

Kapittel 4: Bildeanalyse - Pressefotografiet som formidler av retoriske budskap

Pressefotografiet vil som nevnt være i hovedfokus i min analyse av *Det hvite raseriet*. I det følgende kapittelet har jeg valgt ut fotografi fra de fire ulike kapitlene *Norge. Mitt Norge* (De beskyttende), *Nordens farligste* (Organisasjonene), *Norges siste nazist* (De sinte gamle) og *Maktens nye språk* (De politiske) som jeg ønsker å studere nærmere. Disse fire kapitlene har jeg valgt å plassere innenfor ulike kategorier, som presenteres i kapittel 2, noe jeg vil analysere og studere mer i kapittel 5. Jeg har valgt forskjellige fokusområder som vil ligge til grunn for analyse av fotografiene og artiklene, og ønsker å studere ulike elementer ved dem. Det vil i alle analysene være relevant å trekke inn bilderetorikk og studere hvilke retoriske virkemiddel man kan lese ut av fotografiene.

I *Norge. Mitt Norge* vil jeg analysere utvalgte pressefotografi fra artikkelen med inspirasjon fra semiotikken, og studere de ulike bilderetoriske virkemidlene som jeg finner interessante. Her vil fotografiene både studeres på et beskrivende denotativt og et fortolkende konnotativt nivå. Hva gjør fotografiene i konteksten de er satt i og hva forteller de oss?

I *Nordens farligste* vil fokusområdet hovedsakelig ligge på ett av fotografiene jeg fant særlig interessant. Jeg ønsker å se nærmere på dette med ikoniske fotografi og gjøre en sammenligning med flere tilsvarende pressefotografi. Fotografiene jeg ønsker å sammenligne med er hentet fra ulike deler av verden og tatt på ulike tidspunkt i historien. De gir oss en skildring av hvordan ett fotografisk motiv kan sees på ulike måter i andre fotografi, og hvordan forskjellige fotografi kan likne på hverandre og symbolisere mye av det samme. Ved å se på andre fotografi kan man trekke paralleller til nåtiden og fortiden, og studere elementer i bildene som kan ha en mye dypere mening enn hva det rent visuelle forteller oss.

I *Norges siste nazist* vil jeg analysere artikkelen i sin helhet med bilder, tekst og video, og se på hvordan Tore Tvedt fremstilles ganske ulikt de andre intervjuobjektene. Intervjuet foregår hjemme på gården til Tore Tvedt og det er derfor naturlig å studere hvordan disse omgivelsene påvirker fremstillingen av ham som «Norges siste nazist» og hvordan fremstillingen skiller seg fra de andre i reportasjeserien. Jeg vil her diskutere i hvilken grad Tvedt «personifiseres» og «individualiseres» i denne journalistiske fremstillingen av ham.

Til slutt vil jeg analysere *Maktens nye språk* hvor fokuset vil ligge på samspillet mellom tekst, bilde og kontekst. Hvorfor har serieforfatterne valgt å skrive en artikkel som inkluderer Sylvi

Listhaug i samlingen? Hva formidler fotografi og tekst i den konteksten de er satt i? Jeg ønsker også her å studere valget av font i reportasjeserien og se på hva den gjør med den totale representasjonen av serien som helhet.

Alle fotografi er bærere av retoriske budskap som leses og fortolkes av mottaker. Hvordan man leser et fotografi avhenger av ens kulturelle og historiske forutsetninger, som bidrar til hvilke konnotasjoner man får ved å se et bestemt fotografi (Hall, 1973). Man kan derfor argumentere for at det ikke finnes noen fasit når det kommer til hva et fotografi forteller oss og hva det gjør. Alle fotografi er polysemiske, eller flertydige, og kan dermed leses og tolkes på mange ulike måter. Så når jeg videre skal analysere utvalgte pressefotografi fra *Det hvite raseriet* er det viktig å påpeke at jeg gjør analysen basert på mine kulturelle og historiske forutsetninger, gjennom mitt 'filter', og at det derfor finnes muligheter for å tolke dem annerledes.

4.1. Norge. Mitt Norge: En semiologisk bildeanalyse

Det første kapittelet jeg ønsker å analysere er *Norge. Mitt Norge*, som jeg også har valgt å plassere i kategorien «De beskyttende» i kapittel 2. Jeg har valgt tre pressefotografi fra artikkelen som jeg ønsker å studere nærmere. Grunnen til at jeg har valgt nettopp disse tre er at de er bærere av mange bilderetoriske virkemiddel, noe som gjør dem interessante å studere i forhold til hva de forteller oss i den konteksten de er plassert i. To av fotografiene er tatt fra en demonstrasjon i regi av SIAN, mens det tredje fotografiet er tatt hjemme på gården til Lars Thorsen, leder av SIAN og kjæreste til Anna Bråten. Jeg kommer til å studere bildene med inspirasjon fra semiotikken, først på et denotativt og beskrivende analysenivå før jeg studerer dem nærmere på et konnotativt nivå (Barthes, 1964). Til slutt vil jeg studere fotografienes rolle i kapittelet som helhet, og hvilke bilderetoriske virkemiddel vi kan lese ut av dem.

4.1.1. Illustrasjon I – «Anna den grusomme»

Ved første øyekast ser motivet i fotografiet ut som det kunne vært tatt fra en feiring. Kanskje 17. mai? Eller er det en demonstrasjon som foregår? I det man får øye på plakaten i bildet forstår man raskt at det ikke er noen feiring det er snakk om. Bildet er rett og slett tatt fra en av SIANs (Stopp islamiseringen av Norge) demonstrasjoner. På det denotative og rent beskrivende nivå (Barthes, 1964) kan vi se at de befinner seg foran et kjøpesenter og har rigget seg til med scene, mikrofoner og høyttalere, plakater og norske flagg. Det er vanskelig å tyde hva som står skrevet på plakaten bakerst i bildet, men i front kan vi lese klart og tydelig: «FORBY ISLAM FØR DEN FORBYR DEG». Denne plakaten samt kvinnen med lyst hår i midten av bildet fungerer som blikkfang i motivet (hvis man skal se bort ifra tittelen «Norge. Mitt Norge.»). I tillegg til kvinnen ser vi en mann til høyre i bildet som står med den ene hånda i lomma og den andre godt plassert rundt en sigarett som han holder mot munnen. Kvinnen på den andre siden holder tre flagg som hun veiver opp mot himmelen samtidig som det ser ut som hun roper eller synger. En tredje person befinner seg mellom de to stående med ryggen til kamera og holder plakaten med teksten som tidligere ble nevnt. Øverst i høyre hjørne ser vi et norsk flagg og til venstre står fire personer (tilsynelatende menn) som holder hver sin plakat med utydelig tekst. I bakgrunnen ser vi et kjøpesenter med diverse butikklogoer, den mest synlige er REMA 1000-logoen som vi ser mellom hodet og hånden til Bråten. Vi ser også logoene til blant annet Synsam, Vitus Apotek, Europris, Narvesen og Cubus. Under logoen til REMA 1000, står en mann på en scene med SIAN sin logo ved siden av.

Hvis vi skal studere fotografiet på det konnotative nivå (Barthes, 1964) er det mye mer man kan lese og analysere ut av motivet. Plasseringen Bråten har i fotografiet får henne til å fremstå som en frontfigur. Hun er i frontlinjene i demonstrasjonen og har sine støttespillere i ryggen bak seg. Hun er lederen ikledd sort og den eneste som gjør fysiske tegn til «kamp». Personene i bakgrunnen står på rekke og rad, stillestående. Mannen ved siden av Bråten derimot ser ut som han er mer avslappet, og ikke akkurat en kampklar type, med den ene hånda i lomma og den andre rundt røyken han har i munnen. Bildet kan nærmest deles i to, med disse kontrastfylte positurene stående på hver sin side. Vi blir formidlet to litt motstridende, forvirrende budskap som formidles: kampklare Anna Bråten på den ene siden, og den avslappede mannen på den andre siden. Hva er det fotografiet egentlig prøver å fortelle oss?

Med tittelen *Norge. Mitt Norge* plassert midt i fronten av fotografiet og Anna Bråten som hovedmotiv og blikkfang, leser man ut av fotografiet at dette er en påstand Bråten kommer med. Når det skrives «mitt» er det henne det refereres til. Men hva mener hun med det? Hennes Norge? De ulike elementene og personene i fotografiet bidrar til å symbolisere og representere mangfoldet av mennesker som støtter SIAN og som er en del av den ytre høyre fløy. Vi ser den avslappede mannen på den ene siden, aggressive Bråten på den andre, de mer passive plakatholderne i bakgrunnen, mannen på scenen og den anonyme kvinnen i front som står med ryggen til og holder en plakat. Norge «tilhører» alle disse menneskene. Innenfor det høyre-radikale miljøet⁹ kan man si at man kan dele folk inn i alle disse kategoriene. Man har alltid noen som skiller seg mer ut en andre, som tar mer plass og som gjerne er mer aggressive. De samme menneskene opparbeider seg ofte tillit og makt blant likesinnede. Så har man de mer passive som holder seg litt i bakgrunnen, men som likevel ønsker å uttrykke sin mening. I tillegg har man den ordinære «mannen på gata» som ikke helt vet hva han mener, som er tilsynelatende likegyldig og misfornøyd med mye. I tillegg har man de anonyme som ikke ønsker å avsløre sin identitet, og som fyrer løs med ytringer og meninger uten sidestykke (sosiale medier er en foretrukket kanal). Til slutt har man de belærte og de som ønsker å formidle og lære bort sitt budskap i håp om å omvende andre. Man kan lese og tolke alle disse «typene» som symbol ut av fotografiet, noe som gjør det mer informativt enn ved første øyekast. Det er i hvert fall naturlig å anta at samtlige av menneskene avbildet er tilhengere av den ytre høyre fløy i en eller annen grad. Tittelen *Norge. Mitt Norge* får i

⁹ Dette gjelder for øvrig alle radikale (eller andre former for organiserte) miljøer.

samspill med det mangfoldige bildet en motstridende og flertydig betydning, det er ikke nødvendigvis Bråten sitt Norge, men alle sitt Norge sett fra ulike perspektiv.

Fotografiet avbilder mange logoer, noe som legger grunnlaget for ulike konnotasjoner. REMA 1000 sin logo skiller seg ut i at den er plassert midt i fotografiet rett bak Bråten, mellom hodet og armen hennes. Logoen er i tillegg i fargene rødt, hvitt og blått, det samme som det norske flagget. SIAN sin logo er også i rødt, hvitt og blått, i tillegg til at den er formet som en ulv – et dyr som for mange nordmenn er et symbol på norsk historie og kultur. REMA 1000 er en norsk dagligvarekjede og for mange den faste matbutikken man drar til for å handle mat. Hva slags individuelle konnotasjoner man har til kjeden er selvfølgelig varierende, men de fleste vil assosiere det med norske mat- og drikkevarer. At nettopp denne logoen befinner seg i midten av fotografiet er selvfølgelig med på å understreke «det norske» som Bråten så tydelig kjemper for. De andre logoene på kjøpesenterveggen er også butikker og kjeder de fleste har besøkt eller handlet i og kjenner godt til. Bråten står fremst i bildet, i frontlinjen som nevnt tidligere, og nærmest forsvare menneskene og butikklogoene som befinner seg i bakgrunnen, noe som forsterker utsagnet «Norge. Mitt Norge». Kampen hun kjemper er et ønske om å bevare det Norge hun kjenner, og derfor mener hun og de andre demonstrantene at man må «forby islam før den forbyr deg». Noe som også kan leses som at de ønsker å forby matvarekjeder og forretninger fra andre land for å forsvare våre norske kjeder. Frykten for å miste det nære og kjære overgår alt annet.

Først når vi leser tittel og ingress i kapittelet forstår vi virkelig hva bildet representerer: «Motstanderne kaller henne «Anna den grusomme». Islamkritiker Anna Bråten sier hun er villig til å dø. For landet sitt.». Satt i denne konteksten fremstår Bråten som en sint og smålig aggressiv demonstrant i det hun veiver med norske flagg og samtidig roper det jeg antar å være demonstrerende fraser. Ut fra teksten på plakatene og ingressen er det i hvert fall naturlig å anta at det er dette hun gjør. I artikkelteksten kommer det frem at disse frasene også kan oppfattes som diskriminerende for enkelte. Man kan derfor si at bilde og tekst forankrer hverandre; bilde og tekst satt sammen forsterker budskapet (Barthes, 1964). På den andre siden kan det diskuteres om tekst og bilde også avløser hverandre. Hadde det ikke vært for teksten på plakatene i bildet ville man kunne lest budskapet annerledes og ikke blitt «styrt» til å lese det på en bestemt måte. Bildet i seg selv, det vil si de rent visuelle og ikke tekstlige elementene, kan leses på andre måter som for eksempel en feiring av noe slag. Men nå er riktignok plakaten med tekst en del av fotografiet og vil dermed også regnes som et visuelt element i motsetning til tittel og ingress som er lagt over bildet i ettertid. Derfor er det størst

grunn til å si at tekst og bilde i denne settingen forankrer hverandre, og forsterker budskapet som journalistene ønsker å formidle. Ved hjelp av teksten får vi vite at kvinnen i bildet er kjent for å være islamkritiker, hun har motstandere som kaller henne «Anna den grusomme» og hun er villig til å dø for Norge og kampen hun kjemper. Teksten sørger dermed for at det er den lyshårede kvinnen i bildet, Anna Bråten, som fungerer som blikkfang og hovedperson i bildet. Det er henne artikkelen handler om.

4.1.2. Illustrasjon II – Mitt Norge?

I neste fotografi hentet fra *Norge. Mitt Norge*. ser vi et annet utsnitt fra demonstrasjonen som nevnes ovenfor. Her ser vi blant annet oppmøtte motstandere og tilhengere av SIAN. På det denotative nivå (Barthes, 1964) ser vi i forgrunnen til høyre en eldre mann med bart, solbriller og grått hår som holder et norskeflagg. Til venstre står en yngre mann i profil og holder en plakat med fronten vendt vekk fra kamera. Midt i motivet et stykke bak ser vi tre personer i politiuniform som står med ryggen til, og en kvinne i hijab som veiver med armen og roper. Ved siden av henne står en yngre gutt som gjør det samme, og bak dem ser vi flere mennesker som ser i retning den unge mannen med plakat. I bakgrunnen ser vi en statue, fargerike ballonger, trær og bygninger. Mannen og flagget fungerer som blikkfang i bildet, men ved en nærmere titt er det kvinnen lenger bak i bildet som utgjør det kanskje mest interessante

elementet ved fotografiet. Øyeblikket fanges i det mannen med flagg går forbi kamera og kvinnen roper mot det jeg antar å være Anna Bråten og de andre demonstrantene. Politiet står mellom dem som en slags skillevegg. Hvis man plasserer de to fotografiene ved siden av hverandre kan det faktisk se ut som Bråten og kvinnen i hijab roper til hverandre:

Fotografiene er ikke plassert på denne måten i artikkelen, men de er begge en del av kapittelet *Norge. Mitt Norge*. De er hentet fra samme tekst og er begge med på å illustrere artikkelen som omhandler Anna Bråten og hennes liv. Det er derfor naturlig å kunne sammenligne fotografiene da de i utgangspunktet står i samme kontekst. Ved å sette fotografiene opp mot hverandre skapes det en ytterligere kontrast mellom demonstrantene og motstanderne, og fremmedfrykten og hatet demonstrantene uttrykker synes å virke enda sterkere da de får direkte motstand fra den muslimske kvinnen. Anna Bråten har blondt hår og svart, barskuldret kjole, mens den andre kvinnen har hijab og er dekket til med blått sjal og kjole. Den muslimske kvinnen ser ut til å være en av få oppmøtte med synlig islamsk tilknytning, grunnet klesplagg, og er også en av få motstandere som står helt i front og åpenbart (gjennom fysisk kroppsspråk) uttrykker motstand mot demonstrantene. Bråten og den muslimske kvinnen er kanskje jevnaldrende og har barn begge to? Bråten har i hvert fall sin datter Margarita ved sin side, og så kan det kanskje antas at den unge gutten ved siden av den muslimske kvinnen er hennes sønn? To beskyttende mødre som ønsker å forsvare seg selv, sin identitet, kultur og familie – sitt Norge.

Bråten står i frontlinjene med sine støttespillere et stykke bak seg. Demonstrantene står rolig og holder plakater, og er ikke så mange ut ifra det vi kan lese av fotografiet. Kvinnen med hijab har mange flere folk bak seg, men om de er der for å støtte henne eller bare er

nysgjerrige tilskuere blir spekulasjoner. Det visuelle uttrykket forsterkes uansett av at hun har flere mennesker bak seg, og det får det til å virke som at hun har flere på «sin side».

Politimennene som står foran kvinnen, er med på å skape en barriere mellom henne og Bråten. Når de står med ryggen til Bråten, virker det som at de forsvarer henne mot den muslimske kvinnen som lener seg frem mellom politimennene. Likevel står de i ro og ser ikke ut til å ha intensjoner om å bruke fysisk makt mot demonstrantene. Politiet virker som om de er der kun for å opprettholde en viss ro og orden. Til tross for dette ser det ut som at den ene politimannen til venstre i bildet, beveger den høyre hånden mot det jeg antar å være et våpen i det den muslimske kvinnen er i bevegelse mot ham. Dette er muligens bare en refleks fra politimannen sin side, men det at fotografiet ble tatt akkurat i det øyeblikket kan få det til å virke som at han er i beredskap mot den muslimske kvinnen og motdemonstrantene.

Fotografiet er bærer av mange tegn. Ballongene i bakgrunnen er en kontrast som bryter med det aggressive uttrykket mellom Bråten og den muslimske kvinnen. Ballonger symboliserer ofte feiring, lek og moro, og bryter med de andre elementene i bildet. Norskeflagget er også noe vi assosierer med feiring, men det får også frem nasjonalfølelsen i oss. Flagget sin plassering sentralt i fotografiet, og at det er i så stort format sammenlignet med resten av elementene, gjør at det er det første vi legger merke til når vi ser på bildet. Et annet element som skiller seg ut, er den store steinstatuen av en mannsskikkelse til venstre i bildet. Hvem statuen skal forestille er vanskelig å tyde ved å kun studere fotografiet, men hvis man er kjent med statuen fra før eller gjør et par google- søk (som jeg gjorde) vet man at den forestiller Trygve Lie, tidligere Arbeiderparti- politiker, statsråd, fylkesmann og FNs første generalsekretær. Han var også Norges utenriksminister under andre verdenskrig (Tvedt, 2018). Statuen er plassert bak det som skal forestille en talerstol, og han står vendt ut mot de oppmøtte tilskuerne og motdemonstrantene. Det at han var Arbeiderparti- politiker er i seg selv en kontrast til det faktum at SIAN holder en appell på samme torg for å spre diskriminerende ytringer mot islam og muslimer. Trygve Lie erfarte andre verdenskrig og nazismen på kroppen, så man kan jo bare forestille seg den forunderligheten han måtte hatt dersom han var til stede.

Himmelen er delvis dekket av skyer og enkelte steder skinner sola gjennom. Kontrasten mellom de mørke skyene og sollyset som glimter til kan sees på som et symbol for kontrasten mellom islamkritikerne og de oppmøtte motstanderne. De mørke skyene som befinner seg over statuen av Trygve Lie kan kanskje assosieres til hans antakelige sinne dersom han hadde vært til stede, som kommer sigende inn over folkemengden. På den andre siden kan man også

si at de symboliserer de mørke, ekstremistiske holdningene som sprer seg over torget. Mannen i front som bærer flagget får sollyset skinnende i pannen i det han går forbi fotografen og beveger seg ut av bildet. Han er en av de oppmøtte som støtter SIAN, siden han befinner seg på samme side av politibarrikaden som Bråten og resten av demonstrantene. Han står i lyset og beveger seg vekk fra de mørke skyene. Statuen av Trygve Lie kan fungere som et symbol på forfedrenes forferdelse og sinne i det de vitner hva etterkommerne deres har styrt i stand. Politimennene står med ryggen til de høyre radikale og ekstreme oppmøtte og det ser dermed ut som at de ignorerer aktiviteten som foregår bak dem. Høyreekstremistene får gjøre det de vil, noe de ser rimelig fornøyde ut i det de trekker lett på smilebåndet og «slipper unna» ut av bildet, mens motdemonstrantene og den muslimske kvinnen blir stoppet av politiet. Statuen satt i kontekst med flagget og de norske politiuniformene understreker og forsterker altså «det norske» og tittelen *Norge. Mitt Norge*.

4.1.3. Illustrasjon III - Karikaturtegningen

I det siste fotografiet jeg har valgt fra *Norge. Mitt Norge*. ser vi Anna Bråten sammen med sin kjæreste Lars Thorsen. Ifølge artikkelen befinner de seg på gården til Thorsen (Berg og Eisenträger, 2018). De to sitter i en sort skinnsofa og holder rundt hverandre. Thorsen har på seg en t-skjorte med teksten «Delete Islam» og en datamus- hånd over «delete», mens Bråten

har på seg en topp med kattermotiv, en cardigan og blå jeans. De ser på hverandre mens de smiler og over dem henger en karikaturtegning av Muhammed, en av de tolv tegningene som ble publisert i Jyllands- posten i 2005¹⁰. På den andre veggen henger to gevær med løpet inn mot karikaturtegningen. Rundt vinduene henger lette, gjennomsiktige gardiner og veggene er dekket med trepanel. Sofabordet er også i tre og går nesten i ett med veggene, og på det ligger et par briller og noen ark.

Tømmerveggene, trebordet, geværene på veggen og de enkle møblene får gården til å fremstå som en stereotypisk norsk hytte, helt til du ser karikaturen av Muhammed rammet inn på veggen bak dem. Karikaturtegningen bryter med resten av elementene i bildet og fungerer derfor som blikkfang. Om det er tilfeldig at løpet på geværene peker inn mot karikaturtegningen er vanskelig å si, men det forsterker i hvert fall intervjuobjektens holdninger ovenfor islam og muslimer. Basert på hvordan Bråten og Thorsen sitter i sofaen og ser på hverandre mens de ler (og karikaturen henger over dem) kan det virke som de selv syns tegningen er ganske så morsom. Karikaturen var opprinnelig en del av en tegnekonkurranse for å finne en karikaturtegner til en planlagt dansk barnebok: «Koranen og profeten Muhammeds liv». Det var flere tegnere som hadde takket nei til oppdraget i frykt for å fremstå krenkende ovenfor det muslimske miljøet. I forbindelse med dette ble det til slutt publisert tolv ulike tegninger av profeten Muhammed i Jyllands- Posten 30. september 2005. Karikaturene ble senere publisert av flere europeiske aviser, også i Norge, noe som førte til en rekke opptøyer, demonstrasjoner, drapstrusler og angrep. Terrorangrepet på det franske satiremagasinet Charlie Hebdo i 2015 kan også sees på som en bieffekt og forlengelse av denne karikaturstriden som har pågått de siste 14 årene (Orgeret, 2018).

Med tanke på hvor omstridt karikaturtegningen er og har vært, er det naturlig å tenke at Thorsen kan ha hengt den opp i stua for å provosere. Om den henger der på daglig basis eller om han har hengt den opp for anledningen er også interessant å ta i betraktning. Er pressefotografiet en faktisk avbildning av virkeligheten, eller har sannheten blitt pyntet på for å fremstille intervjuobjektene enda sterkere? (Newton, 2001). Ved å inkludere karikaturtegningen i et pressefotografi som i utgangspunktet kan bli sett av hvem som helst, også muslimer, kan det for enkelte mottakere fremstå som støtende. Samtidig kan man

¹⁰ Den 30. september 2005 publiserte den danske avisen Jyllands- Posten ved Århus tolv tegninger av profeten Muhammed under overskriften «Muhammeds ansigt». Den mest omstridte var tegningen der Muhammeds turban med trosbekjennelsen påskrevet er en bombe med påtent lunte, laget av tegner Kurt Westergaard (Orgeret, 2018).

diskutere dette med ytringsfrihet, som jo også har vært en av de mest sentrale tematikkene i karikaturdebatten. Ved å sette rammer for hva som er greit å publisere og ikke i mediene, truer man ikke ytringsfriheten? For at en sak skal ha nyhetsverdi og være verdt å publisere forventes det at den dekker visse nyhetskriterier og er av samfunnsmessig interesse. I Vær Varsom Plakaten, punkt 1.3., står det:

«Pressen skal verne om ytringsfriheten, trykkefriheten og offentlighetsprinsippet. Den kan ikke gi etter for press fra noen som vil hindre åpen debatt, fri informasjonsformidling og fri adgang til kildene. Avtaler om eksklusiv formidling av arrangementer skal ikke være til hinder for fri nyhetsformidling.»

(Pressens faglige utvalg)

For at vi skal ha en vel fungerende, fri og uavhengig presse er vi helt avhengige av at ytringsfriheten opprettholdes slik at demokratiet består. Som det også nevnes innledningsvis: VG har forsøkt å gjengi virkeligheten slik som den er, og journalistene har møtt intervjuobjektene med nysgjerrighet og åpenhet for å kunne illustrere intervjuobjektene på en mest mulig realistisk måte (Steiro, 2017)

4.1.4. Bilderetorikk i Norge. *Mitt Norge.*

Siden alle fotografiene ovenfor er pressefotografi spiller de til en viss grad på ethos, eller troverdighet. Fotografi plassert i en journalistisk kontekst får et automatisk troverdighetsstempel siden vi er blitt opplært til at mediene er formidlere av sannhet. Jeg vil si at dette også er gjeldende for fotografiene nevnt ovenfor, men de har i tillegg en slags lik fremstillingsmåte med «det norske» som gjennomgående tema. I alle fotografiene, særlig de to første fra demonstrasjonen, bidrar ulike tegn til å understreke at vi befinner oss i Norge. Nærmere bestemt Anna Bråten sitt Norge. Det vi blir fortalt gjennom det visuelle i disse fotografiene er ikke nødvendigvis representativt for ditt Norge eller mitt Norge. En demonstrasjon for et ønske om å forby islam i Norge er for de aller fleste en fjern og provoserende tanke. Man blir frustrert over å se på fotografiene siden de får frem sinnet og arrogansen til de høyreekstreme demonstrantene, samtidig som vi ser frustrasjonen til de oppmøtte tilskuerne. Å analysere fotografiene ved å ta utgangspunkt i semiotikken har gitt oss et bredere bilde av hva man kan lese ut av fotografiene. Et bilde er ikke bare det rent visuelle man ser ved første øyekast, men det har mange ulike tegn og konnotasjoner som kan gi en

dyper mening. Dette gjelder for alle fotografi i *Det hvite raseriet*, man kan lese mer ut av et bilde enn det rent visuelle.

8. november 2019 opplyser Filter Nyheter at leder i SIAN, Lars Thorsen, er blitt dømt til betinget fengsel for hatefulle ytringer. Tidligere samme år ble både han og Anna Bråten tiltalt etter det påtalemyndighetene mente var flere brudd på rasismeparagrafen, da de delte ut løpesedler for SIAN. På brosjyrene sto det blant annet «En ideologi som legitimerer predatoradferd hører ikke hjemme her. UT med svineriet» og «Gode muslimer voldtar i et epidemisk omfang i hele Vesten». Bråten ble frikjent i Oslo Tingrett, mens Thorsen ble dømt til 30 dagers betinget fengsel og fikk en bot på 20 000 kroner (Skybakmoen og Klungtveit, 2019).

4.2. Den nordiske motstandsbevegelse – Nordens farligste

I kapittelet *Nordens farligste* møter vi Den Nordiske Motstandsbevegelsen som er Nordens største høyreekstreme organisasjon. Blant fotografiene i artikkelen finner vi et av en kvinne som står foran en rekke politimenn med knyttneven opp i lufta. Bildet er tatt fra en markering i regi av Den Nordiske Motstandsbevegelsen, hvor rundt tusen motdemonstranter er møtt opp i forsøk på å stoppe dem (Berg og Eisenträger, 2018). I tillegg finner vi et bilde av lederen i Den Nordiske Motstandsbevegelsen, Simon Lindberg, hvor han holder en appell ved det svenske slottet. Begge fotografiene gjorde sterkt inntrykk på meg i den grad at de minnet meg om fotografi eller motiv jeg hadde sett tidligere. I denne delen av kapittelet vil jeg derfor analysere de to fotografiene og sammenligne dem med andre, liknende fotografi som på mange måter kan sees på som ikoniske fotografi (Mortensen, 2017).

4.2.1. «David og Goliat»

Vi kjenner alle til historien om David som kjemper mot Goliat. Det er en kjent fortelling om den svake som bekjemper den sterkere overmakt. Historien er opprinnelig en bibelsk fortelling, men er blitt så allmenn kjent at man kan si den er blitt en allegori, altså en billedlig fremstilling og metafor for det svake mot det sterke (Mral og Olinder, 2011). I utallige visuelle fremstillinger, både innenfor film og fotografi, kan man trekke paralleller til historien

om David og Goliat. Mediene bruker også ofte slike allegorier som et virkemiddel for å speile en kontrastfylt situasjon. Vi som mottakere oppfordres da indirekte til å ta siden til den svake og stå opp mot det som oppfattes og fremstilles som den dominante suverenitet (Mral og Olinder, 2011).

I kapittelet *Nordens farligste* blir vi som nevnt i kapittel 2 kjent med Den nordiske motstandsbevegelsen og deres mål for fremtiden. Vi møter Per Öberg og Håkon Forwald som begge fremstilles som svært radikale, om ikke ekstreme.¹¹ Det er flere interessante fotografi som brukes i artikkelen, blant annet av organisasjonen når de har sin største demonstrasjon så langt i Stockholm, november 2016:

Likevel fant jeg fotografiet av en motdemonstrant mest interessant. Fotografiet av kvinnen nedenfor er kanskje ett av fotografiene, ikke bare i *Nordens farligste* men fra hele artikkelserien, som gjorde størst inntrykk på meg. Det sender et utrolig sterkt budskap. I tillegg til at det avbilder en høyreekstremistisk demonstrasjon kan motivet i seg selv settes i en mye større historisk kontekst. Man kan trekke paralleller til tilsvarende ikoniske fotografi som også fremstiller det «svake mot det sterke», eller mer konkret den sivile mot de

¹¹ Refererer til sitat av Per Öberg i kapittel 2.

autoritære. I denne delen av kapittelet vil jeg studere fotografiet av den kvinnelige motdemonstranten og diskutere det opp mot allegorien om David og Goliat. I tillegg vil jeg trekke paralleller og sammenligne med andre liknende, ikoniske fotografi for å illustrere hvorfor jeg fant nettopp dette motivet så interessant. Aller først vil jeg studere fotografiet som rent visuelt element, både på et denotativt og konnotativt nivå (Barthes, 1964).

Blikkfanget og det første man legger merke til i fotografiet er kvinnen midt i motivet som holder knyttneven opp i luften mens hun roper. Hun har på seg en beige kåpe, et brunt rutete skjerf, brun skinnveske, grå lue, sorte hansker, jeans og sorte støvler. Bak og ved siden av henne står flere motdemonstranter og holder knyttneven i luften slik som henne. De fleste av dem har på seg mørke klær og lue eller hette, så det er vanskelig å se ansiktene deres. Kvinnen er derfor den eneste av motdemonstrantene man virkelig legger merke til, også fordi hun står fremst i fotografiet. Foran kvinnen og de andre demonstrantene står flere politimenn i uniform med verneutstyr, gule vester og hjelm med skjerm, som en slags blokkade. Bildet deles dermed i to med kvinnen og motdemonstrantene på høyre side, og politimennene på venstre side. Den ene politimannen holder en form for batong, mens en annen holder den ene armen ut mot en demonstrant for å stoppe ham. I folkemengden av motdemonstranter ser vi et regnbueflagg som skiller seg ut med sine sterke farger. Bortsett fra flagget er det kun de gule vestene til politiet som bidrar med noe særlig farge i bildet. Resten av elementene er i brune,

svarte og hvite toner. På bakken ligger det et skittent lag med snø og is, og bakerst i bildet kan man skimte brune og hvite murbygninger.

Kvinnen og motdemonstrantene med sine mørke klær på den ene siden i bildet og politiet med gule vester på den andre, er med på å skape en stor kontrast i bildet. Når de også står ansikt mot ansikt forsterkes kontrasten. Motdemonstrantene står med knyttnevene opp i lufta og roper mot politimennene, eller snarere mot det som befinner seg bak politimennene. Basert på konteksten fotografiet er plassert i har vi grunn til å anta at det er Den nordiske motstandsbevegelsen som står bak politiet, selv om vi ikke kan lese dette direkte ut av fotografiet. For å beholde ro og orden står utrustede politimenn mellom demonstrantene og motdemonstrantene, selv om det i fotografiet ser ut som at det er flere frustrerte og sinte motdemonstranter som ypper med politiet. Kvinnen skiller seg ut siden hun ser ut som den som uttrykker mest frustrasjon, i hvert fall ut fra bildeutsnittet vi har å forholde oss til. Det blir på mange måter derfor «henne mot politiet», selv om hun har mange i ryggen som er der av samme grunn som henne. Politi med uniform er en autoritet vi er opplært til å respektere og vi assosierer dem med beskyttere av loven. Det at de da står og «beskytter» en høyreekstrem organisasjon for å la dem få holde sin demonstrasjon, kan forståelig nok virke frustrerende og urettferdig på de oppmøtte demonstrantene. Det blir de «svake mot de sterke» noe som i og for seg kan føles som en urettferdighet. Regnbueflagget vi ser i folkemengden betyr mangfold, variasjon, samhold og fellesskap, og symboliserer for de aller fleste skeiv kjærlighet og kjønns- og seksualitetsmangfold. Regnbuen som fredssymbol er opprinnelig hentet fra bibelfortellingen om Noahs ark, hvor regnbuen står for fred og Guds omsorg for alt det skapte (Første Mosebok, kapittel 9 vers 17). Det at flagget i bildet er plassert over hodet til kvinnen, forsterker henne som fredsforkjemper og gir henne en enda sterkere posisjon i bildet, nesten som en slags helgen. Flagget bidrar som et visuelt element for å fortelle oss at menneskene som står på denne siden av politiblokaden er for samhold, fellesskap og likestilling for alle. Den nordiske motstandsbevegelsen er der derimot for å spre sitt ønske og budskap om et nytt Norden, fritt for ikke- etniske nordeuropeere:

«[...] – Ifølge deres politiske manifest vil dere sende alle ikke-etniske nordeuropeere ut av Sverige. Hvordan skal dette skal skje i praksis?

– Mest mulig humant, svarer Öberg:

– Vi skal forklare for disse menneskene at de vil ha det best i sine egne, naturlige omgivelser.

– *De som ikke vil høre på: Vil dere bruke makt mot dem?*

– Om det kreves, må man bruke makt. Dette for å beskytte vårt eget folk.

– *Hva slags type makt?*

Öberg blir stille, mens Forwald sier at han ikke vet. Vi spør om han tenker på våpen. Han ser ut i luften:

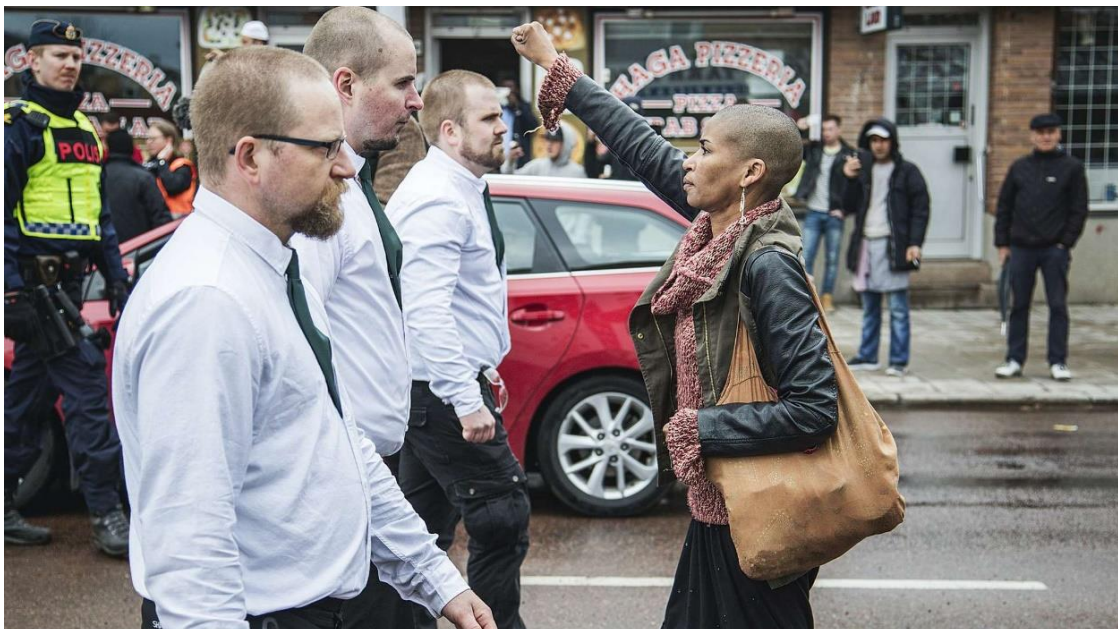
– Teoretisk ... Ja. [...]»

(Berg og Eisenträger, 2018).

Disse utsagnene til Öberg og Forwald understreker at vi kan definere dem som høyreekstremister, hvis vi tar utgangspunkt i tabellen fra kapittel 3 (Bjørge og Ravndal, 2019). Når man da får dette sterke bildet av motdemonstrantene som står i kontrast til utsagnene til intervjuobjektene, er det ingen tvil om at fotografiet spiller på pathos, altså følelsene våre. Vi føler med kvinnen og sinnet hun uttrykker, samtidig som bildet utstråler en viss kraft og det fremstår mektig: en kvinne som står opp mot høyreekstremistene og politiblokaden, men som ikke viser noe tegn til frykt. Nettopp denne koblingen kan sammenlignes med historien om, eller allegorien, David og Goliat – den svake som står opp mot det sterke. Nå sier jeg ikke at kvinnen i bildet er svak, snarere tvert imot virker hun som en svært sterk kvinne, men sammenlignet med Den nordiske motstandsbevegelsen på rundt 600 aktivister samt en politiblokade vil jeg i denne settingen definere henne som det «svakere ledd». Klærne hennes kontra polituniformene, og det faktum at hun er en kvinne, står i kontrast til de stort sett bare mannlige politimennene og de mannlige lederne av Den nordiske motstandsbevegelsen.

Kvinnen i bildet ser sint og kampklar ut i det hun strekker knyttneven og armen opp i luften. Men er det tilfeldig at hun gjør nettopp denne bevegelsen foran politiet akkurat i det fotografiet ble tatt? I prosesser hvor pressefotografi blir tatt er ofte objekt som befinner seg i motivet klar over at de blir tatt bilde av (Mral og Olinder, 2011). Om dette er tilfellet eller ikke her blir bare spekulasjoner, men det kan diskuteres. Kvinnen i fotografiet må nesten ha sett fotografen som står kun et steinkast fra henne. Om hun derfor bestemte seg for å gjøre de demonstrative bevegelsene eller om det var helt ubevisst, blir vanskelig å si kun basert på et fotografi. Likevel har vi grunn til å tro at det var flere fotografer der, basert på at de befant seg på en demonstrasjon, i tillegg til at privatpersoner kan ha tatt bilder med for eksempel smarttelefoner. Dette kan ha vært en faktor som førte til at fotografiet ble så kraftfullt som det er. Fotografi fryser tiden og hendelser som har skjedd til et bilde, og hva som har skjedd før eller etter fotografiet ble tatt får vi aldri vite. Fotografiet er det eneste vi har å forholde oss til, så om kvinnen var klar over at hun ble tatt bilde av eller ikke blir som sagt bare spekulasjoner. Likevel er det interessant å ta i betraktning når vi videre skal se på liknende fotografi med tilsvarende motiv.

4.2.2. Et bilde sier mer enn tusen ord

Illustrasjon 2

Fotografiet av den kvinnelige motdemonstranten og politiet likner som sagt på flere andre ikoniske fotografi jeg har sett tidligere. I denne delen av kapittelet vil jeg først presentere fire fotografi som har tilsvarende motiv som fotografiet ovenfor, før jeg til slutt vil gjøre en sammenligning og trekke eventuelle paralleller. Er alle disse fotografiene ikoniske, og hva har fotografiet ovenfor i så fall å si for konteksten det er plassert (i kapittelet om Den nordiske motstandsbevegelse, *Nordens farligste*)?

Det første fotografiet jeg ønsker å trekke frem er tatt fra en annen demonstrasjon i regi av Den nordiske motstandsbevegelsen. Demonstrasjonen fant sted 1. mai 2016 i den svenske byen Borlänge, altså seks måneder før demonstrasjonen i Stockholm. I fotografiet ser vi tre av de fremste skikkelsene fra Den nordiske motstandsbevegelsen, deriblant norske Håkon Forwald (lengst unna) og leder Simon Lindberg (midt). Vi ser også kvinnen Tess Asplund, samme kvinne som på fotografiet ovenfor.¹² Dette fotografiet gikk viralt da det ble publisert, og ble delt i sosiale medier og ulike nyhetsmedier verden over. Av norske aviser var Aftenposten og Dagbladet blant avisene som publiserte fotografiet. Mens Aftenposten valgte tittelen «Kvinne sto opp mot nazimarsj i Sverige: - Det var min hyllest til Mandela» (Børringbo, 2016), gikk Dagbladet for «Norske Haakon gikk forrest i demonstrasjonen: - Spesielt at hun anser seg som hevet over loven» (Karlsen, 2016). Fotografen som har tatt bildet, David Lagerlöf, jobber for tidsskriftet til den svenske anti-rasistiske stiftelsen Expo. Han sier til Dagbladet at han «[...] tror at bildet skaper engasjement fordi det kan minne om kampen mellom David og Goliat - et lite menneske som står opp mot noe større» (Karlsen, 2016). Asplund selv sier til svenske P4 Dalarna at hun har kjempet mot rasisme i 26 år. Til Dagbladet sier hun «- Om det her fører til at folk blir oppmerksomme på kampen mot rasisme og fremmedfiendtlighet, så er det kjempebra, men jeg vil ikke at folk skal se på meg som et symbol» (Karlsen, 2016). Knyttneven Asplund holder opp i været på begge de foregående fotografiene mener Forwald representerer «svart makt» (Karlsen, 2016). Selv hevder hun den representerer Mandela- knyttneven, som står for fred og frihet (Børringbo, 2016).

Illustrasjon 3

¹² Kvinnen henvises ikke til med navn i fotografiet som brukes i *Det hvite raseriet*.

Siden fotografiet fra demonstrasjonen i Borlänge er tatt før fotografiet i *Det hvite raseriet* og viser seg å avbilde samme kvinne, både forsterkes og svekkes budskapet i bildene. På mange måter mister fotografiene sin originalitet når vi vet at det finnes to fotografi som er så like. På den andre siden kan man si at når vi vet hvem kvinnen er, vi vet at hun er rasismeforkjemper og hun har stått opp mot Den nordiske motstandsbevegelsen minst to ganger, blir fotografiene enda sterkere når de plasseres sammen. De forsterker og forankrer hverandre og utgjør sammen et enda sterkere budskap. Fotografiet tatt av Lagerlöf for Expo gikk viralt da det først ble publisert. Det ble spredt som ild i tørt gress i sosiale medier, og mange av dem som delte bildet mente det var ikonisk. Man skal ikke se bort ifra at journalistene og fotografen bak *Det hvite raseriet* også på et tidspunkt har kommet over fotografiet. Så kan det da diskuteres om fotografiet som brukes i kapittelet *Nordens farligste* er inspirert av fotografiet fra demonstrasjonen i Borlänge eller om fotografen har vært helt upåvirket av dette. Et annet aspekt ved det er om Asplund selv har stilt seg foran aktivistene og politimennene, bevisst om at hun blir tatt bilde av. Med tanke på at det første fotografiet gikk viralt og fikk den oppslutningen det fikk, kan det jo tenkes at hun har sett på mediedekningen av demonstrasjonen i Stockholm som en videreføring av hennes allerede etablerte posisjon, og som et springbrett og talerør for å spre sitt anti-rasistiske budskap. Hun påpeker også i det ene intervjuet at hun ikke ønsker å bli sett på som et symbol, men basert på konteksten fotografiene er plassert i kan det være lett å se på henne som akkurat det. Særlig i fotografiet som brukes i *Det hvite raseriet*, hvor hun har regnbueflagget over hodet, fremstår hun som et symbol for kampen om frihet og likestilling. Når alt kommer til stykket er det pressefotografen som har tatt fotografiet og som til slutt har valgt å bruke nettopp dette bildet i *Nordens farligste*. Hvordan dette valget påvirker artikkelen som helhet skal vi se mer på i kapittel 5.

Det neste fotografiet jeg ønsker å trekke frem i sammenligningen er et som ble tatt fra en protestdemonstrasjon i Baton Rouge, Louisiana, 9. juli 2016. Protesten oppsto som følge av en skyteepisode hvor to politioffiserer skjøt og drepte afro-amerikanske Alton Sterling. Uten å gå for dypt inn i hendelsen, kunne skyteepisoden visstnok vært unngått siden politioffiserene skjøt han fordi han skal ha holdt en ladd pistol og de dermed følte seg truet. Videoopptak viser at Sterling aldri grep etter pistolen eller truet offiserene på noen måte.

Politioffiserene var kjent for utagerende oppførsel fra tidligere, mens Sterling hadde kriminelt rulleblad (Iyengar, 2016).

Protestene i Baton Rouge i etterkant av hendelsen vakte store medieoppslag hvor særlig fotografiet ovenfor ble brukt. I fotografiet ser vi en kvinnelig demonstrant som står stille foran

Illustrasjon 4

politibarrikaden med armene i kors. “The woman stands, arms crossed, in front of a phalanx of officers, silent- even serene – but seemingly refusing to budge” (Iyengar, 2016). Hun blir arrestert i øyeblikket fotografiet tas, men gjør ingen tegn til motstand. Fotografiet likner på mange måter på de to fotografiene nevnt ovenfor av Tess Asplund som står mot politimennene og aktivistene. Alle bildene er tatt fra demonstrasjoner, de avbilder mørkhudede kvinner som står ansikt til ansikt med autoritære, hvite menn, alle kvinnene befinner seg til høyre i motivene og alle utstråler en styrke som gjør bildene svært kraftfulle. Man kan også i alle fotografiene trekke paralleller til allegorien om David og Goliat, den svake mot den sterke, som jo også fotografen av det ene bildet selv beskriver det som.

Illustrasjon 5

De to neste fotografiene jeg ønsker å trekke frem, skiller seg fra de tre foregående. Det ene er tatt i 1967 fra en protest mot USAs innblanding i Vietnamkrigen, mens det andre er tatt fra slagmarken i Israel-Palestina- konflikten i 2006. Noe av det som

skiller disse fotografiene fra de tre andre er at de er tatt i forbindelse med konflikt og krig, og de visuelle motivene er mer ulike. Begge fotografiene er også blitt stående igjen i historiebøkene som ikoniske fotografi og er kjent på verdensbasis, og sistnevnte vant også en Pulitzer i 2007 for beste pressefotografi (The Pulitzer Prizes, 2019). Likhetsstrekk ved

Illustrasjon 6

de fem fotografiene derimot, er at alle avbilder en kvinne som står ansikt til ansikt med en autoritærmakt. Kvinnene befinner seg også alle i høyre del av fotografiet, mens autoritærmaktene er på venstre side. Dette er med på å forsterke likhetstrekkene når man plasserer bildene opp mot hverandre slik som jeg gjør her.

I illustrasjon 5 ser vi den 17 år gamle amerikanske studenten Jan Rose Kasmir, som står foran amerikanske soldater med bajonetter og holder en blomst. Kasmir var en del av en anti- krigs aktivistgruppe på over 100 000 mennesker som protesterte mot USA sin innblanding i Vietnamkrigen. Fotografiet ble tatt av den franske fotografen Marc Riboud, og ble først publisert i en spesialutgave av Look Magazine i 1969, med tittelen *The Ultimate Confrontation: The Flower and the Bayonet*.¹³ Fotografiet ble videre spredt og publisert i aviser verden over, og ble sett på som et symbol for «Flower Power»- bevegelsen på 70- tallet (Cooney, 2017). Illustrasjon 6 avbilder en jødisk kvinne som trosser de israelske sikkerhetsstyrkene i det de fjerner ulovlige bosettere fra Vestbredden, nærmere bestemt øst for den palestinske byen Ramallah. Det er israelske dokumentarfotograf Oded Balilty som har tatt fotografiet, for Associated Press. Han vant altså Pulitzer- prisen for Breaking News Photography med fotografiet i 2007 (The Pulitzer Prizes, 2019).

Mens fotografiet av Kasmir har noe fredfullt over seg, bærer fotografiet av den jødiske kvinnen preg av noe voldsomt og konfliktfylt. Begge er likevel, i likhet med de tre foregående fotografiene, kraftfulle og representerer sterke budskap. Kasmir står ansikt til ansikt med

¹³ I ettertid når man snakker om fotografiet, kaller man det nettopp dette; *The Ultimate Confrontation: The Flower and the Bayonet* – særlig den siste delen har blitt en tittel på fotografiet.

amerikanske soldater som retter bajonetter mot henne, mens hun står fredfullt foran dem og holder en blomst. Kvinnen er blikkfanget i bildet og som i senere tid har blitt sett på som et fredssymbol. Bildet ser nesten ut som to forskjellige motiv som er blitt delt i to og plassert sammen, siden det er så kontrastfylt. Bildet av den jødiske kvinnen bærer også sterkt preg av kontrast, med henne på den ene siden av barrikaden mot de utallige soldatene som presser på andre siden. Vi har vært innom allegorien David og Goliat tidligere, men det er kanskje i dette tilfellet at den passer aller best. Den enslige kvinnen som helt alene står imot en horde av soldater – en tilsynelatende umulig kamp å vinne.

Når jeg først leste *Det hvite raseriet*, nærmere bestemt kapittelet *Nordens farligste*, og så fotografiet av den demonstrerende kvinnen med knyttneven i været, følte jeg som tidligere nevnt at jeg hadde sett fotografiet før. Det viste seg riktignok ikke å være dette fotografiet jeg hadde sett, men fotografiet av den demonstrerende kvinnen i Baton Rouge. Videre kom jeg til å tenke på fotografiene av Kasmir og den jødiske kvinnen som jo er ikoniske fotografi, og som de fleste har sett.¹⁴ Etter litt research kom jeg også helt tilfeldig over fotografiet av Tess Asplund som konfronterer Den nordiske motstandsbevegelsen, noe som viste seg å være samme kvinne som i mitt opprinnelige analyseobjekt. Det at disse fem fotografiene er så like som de er, er interessant nok i seg selv. Når flere av dem også regnes som ikoniske fotografi og er blitt spredt viralt i nyhetsbildet og sosiale medier, begynner jeg å undre over i hvilken grad denne allegorien brukes som bevisst virkemiddel for å nå ut til flere mottakere. Det er så klart ingen som har patent på å fremstille objekt i fotografi på denne måten, men om det brukes fordi man vet at det skaper en større kontrast, vekker følelser hos mottaker og har «fungert tidligere», kan det diskuteres om fremstillingen er så objektiv som journalistikk gjerne bør være.

Bruk av ikoniske fotografi i mediebildet er med på å skape oppslutning rundt nyhetssaker. Slik som i tilfellet med Asplund og demonstrasjonen i Borlänge, hvor fotografiet i seg selv var det som gikk viralt og dermed blir årsaken til at demonstrasjonen ble omtalt i så mange aviser og sosiale medier. Nyhetssaken om at Den nordiske motstandsbevegelsen hadde en demonstrasjon i Borlänge, er i og for seg ikke så veldig interessant eller av særlig nyhetsverdi for andre enn folk i Sverige, eventuelt Norden. Det at hendelsen derimot spredte seg til flere land i og utenfor Europa, skyldes ene og alene pressefotografiet av Asplund som står opp mot

¹⁴ Det er i hvert fall grunn til å tro at folk med en interesse for fotografi, journalistikk eller som har en eller annen form for mediebakgrunn, har sett fotografiene.

høyreekstremistene – fotografiet blir et ikon og et symbol for det budskapet det representerer (Mral og Olinder, 2011).

Fotografi slik som disse fem gjør inntrykk på oss. De får oss til å reflektere og lagres ofte i underbevisstheten vår slik at vi kan trekke dem frem igjen når vi trenger dem. Når man snakker om Vietnamkrigen og USAs innblanding, tenker man ofte på fotografiet av de løpende barna eller fredssymbolet Kasmir, nettopp fordi det er blitt til noe vi assosierer med Vietnamkrigen. Fotografi er med på å fortelle oss om ting som har vært og hjelper oss med å danne et bilde av historien. Gjennom maleri, fotografi og andre visuelle medier danner vi oss en forestilling om det som en gang var og det som er. Et eksempel fra nåtiden kan være at man ser fotografi fra steder man aldri har vært, og dermed tror at man vet hvordan det ser ut. Et fotografi er kun en avbildning av virkeligheten, ikke virkeligheten i seg selv. Likevel behandler vi ofte fotografi som om de er nettopp det – virkeligheten. Særlig sterke og ikoniske fotografi får oss til å åpne øynene for hva som foregår i den virkelige verden. Vi ser fotografi fra krigsherjede områder, sultende barn, naturkatastrofer og andre elendigheter som foregår rundt om i verden, og føler dermed at vi har en oversikt over hva som skjer. Slike fotografi kan påvirke oss så mye at vi for eksempel endrer holdningene våre, betviler vårt politiske ståsted eller føler at vi må bidra på en eller annen måte.

4.2.3. Nordens farligste

I tillegg til fotografiet av Asplund som brukes i *Nordens farligste* er det et fotografi til jeg ønsker å trekke frem, nemlig fotografiet av Simon Lindberg på talerstolen. Hvordan jeg leste dette fotografiet bar også preg av bilder jeg har sett tidligere, men ikke i like stor grad som tilfellet ovenfor. Fotografiet avbilder Lindberg som holder en tale under demonstrasjonen i Stockholm.

Grunnen til at jeg velger å inkludere dette fotografiet, er for å vise at et fotografi trenger ikke nødvendigvis likne på et ikonisk fotografi for at man skal kunne gjenkjenne motiv. I dette fotografiet ser vi en mann som står bak en svart gjenstand med en mikrofon mot munnen. På begge sidene i fotografiet er det lyskastere på stativ og masse ledninger. Bak mannen ser vi en slitt, metalliknende vegg med riper og svarte merker. Fremst og nederst i fotografiet står en andre mann med svart jakke og lue. Teksten i kapittelet forteller oss at det er Simon Lindberg, lederen i Den nordiske motstandsbevegelsen, som befinner seg i fotografiet. Han står på det som likner en scene, og er der for å snakke i forbindelse med en demonstrasjon de organiserer. Mannen som står foran han er antakeligvis også et medlem av Den nordiske motstandsbevegelsen, og det ser ut som han er en form for vakt for Lindberg i det han holder talen sin. Veggen bak dem og det robuste utstyret på scenen får det hele til å fremstå ganske dystert og truende. Symbolet på talerstolen foran Lindberg er symbolet til Den nordiske motstandsbevegelsen, for anledningen malt svart. Mikrofonen er med på å skjule deler av ansiktet til Lindberg, og perspektivet i fotografiet får det til å virke som vi ser opp på ham.

Vi kan si at Lindberg står på en scene, eller det som likner på en scene, basert på våre konnotasjoner, kulturelle og historiske kunnskaper og assosiasjoner. Hvis man har sett folk tale fra en talerstol på en scene tidligere, gjenkjenner man motivet. Å se fotografi av ledere rundt om i verden som holder taler fra en talerstol slik som her, er ikke uvanlig. Vi kan alle forestille oss fotografi av store ledere som Donald Trump, Barack Obama, Vladimir Putin, Josef Stalin eller Adolf Hitler som taler til folket fra en talerstol. Når noen taler fra en talerstol, indikerer det ofte makt og kunnskap. Man må opparbeide seg en viss respekt og maktposisjon blant folket for å kunne få muligheten til å tale til en større gruppe mennesker på denne måten. Nå skal ikke jeg sammenligne Simon Lindberg med disse lederne, men det er interessant å forestille seg eventuelle likhetstrekk ved de rent visuelle elementene når man står bak en talerstol og hva det symboliserer.

Når Lindberg portretteres på denne måten, stående på en scene og tale, fremstilles han som en fokusperson med makt og innflytelse. Satt i kontekst med demonstrasjonen til Den nordiske motstandsbevegelsen, og det faktum at det ser ut som han står inni en slitt lastebilhenger,

fremstår han også som ganske truende og skremmende. Denne kombinasjonen får fremstillingen av ham til å virke ganske representativ for tittelen i kapittelet; «Nordens farligste». Journalistene fremstiller ham og de andre høyreekstremistene som «de farlige» og forsterker dette ved å blant annet bruke fotografi av lederen stående oppe på en talerstol, slik at maktposisjonen styrkes. Så og si samtlige av fotografiene som brukes i *Nordens farligste* avbilder medlemmene av Den nordiske motstandsbevegelse eller demonstrasjonen. Det ene fotografiet av Tess Asplund, motdemonstranten som står opp mot dem, er dermed med på å skape stor kontrast og forsterker «trusselen» de utgjør. Det at de i flere tilfeller fotograferes fra et froskeperspektiv får dem til å fremstå større og mer overlegne, i motsetning til Asplund som står som «den svake» mot «den sterke».

Jeg har valgt å inkludere disse to fotografiene av Tess Asplund og Simon Lindberg i studien for å illustrere hvordan ett bestemt fotografi kan ha stor innvirkning på mottakerne, og hvordan et fotografi alene kan bære en nyhetssak. Det viser oss viktigheten rundt bruk og valg av pressefotografi, og hvordan visuelle elementer i mye større grad kan nå ut til folk og treffe følelser, enn den skrevne tekst noen gang vil kunne klare. Hvordan jeg som mottaker leser fotografiene preges av de liknende fotografiene jeg har sett tidligere, og dette påvirker selvfølgelig denne analysen. Andre mottakere som ikke har sett de liknende fotografiene fra før vil nok ikke ha samme oppfatning av bildene ved første øyekast. Likevel har det vært grunn til å diskutere disse likhetstrekkene mellom ulike ikoniske fotografi og fotografiene brukt i *Det hvite raseriet*, for å få en forståelse av bruken av kraftfulle fotografi i journalistikken. *Det hvite raseriet* inneholder mange gode, informative og sterke pressefotografi som beviser viktigheten av fotografiets rolle, og hvordan et fotografi kan forankre og forsterke eller avløse det vi får vite gjennom den skrevne tekst.

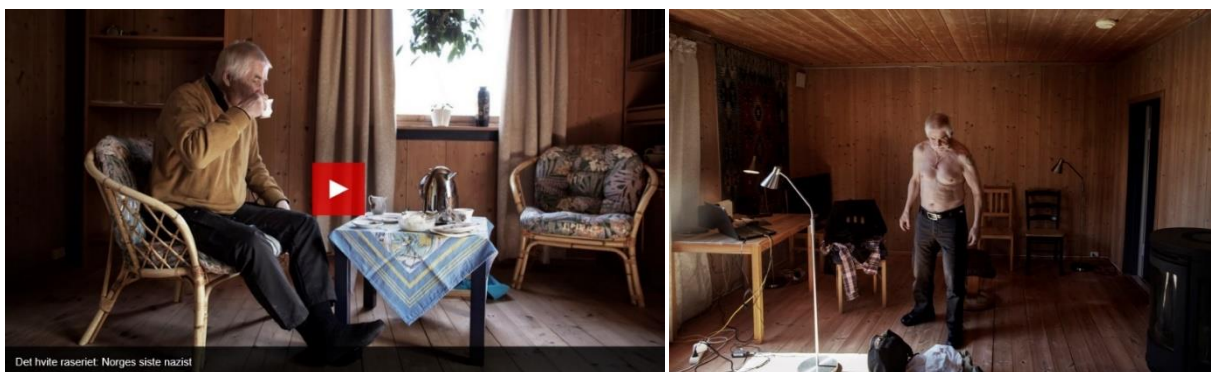
4.3. Hjemme hos Tore Tvedt – Norges siste nazist

Det neste kapittelet jeg ønsker å analysere er *Norges siste nazist*, eller *Mannen som falt* som også brukes som tittel. I kapittelet møter vi Vigrid- leder Tore Tvedt hjemme på gården hans i Skien i Telemark. Fokuset i denne delen av kapittelet vil være å studere fremstillingen av Tvedt i sin helhet, gjennom samspillet mellom tekst, bilde og video. Hva har kontekst for intervjuet å si for hvordan han fremstilles? Jeg ønsker her å diskutere i hvilken grad Tvedt personifiseres i intervjuet, og hva dette har å si for fremstillingen av han som høyreekstremist, eller nazist som han også kalles. Får vi en form for sympati med ham eller føler vi oss skremt slik som vi kanskje blir av Den nordiske motstandsbevegelsen i *Nordens farligste*?

Kapittelet om Tvedt består både av bilder og en videoreportasje hvor vi får se store deler av gården han bor på og naturområdene rundt. Disse omgivelsene bærer preg av at det kun er han selv som bor der, en godt voksen mann som ikke har mer enn det aller nødvendigste.

Innendørs er alle vegger, gulv og møbler i tre, og likner på mange måter stua og gården til Lars Thorsen som tidligere nevnt. Han har et fåtall av møbler i stua, kun et par stoler, noen bord, en TV og datamaskinen som han bruker store deler av tiden sin på. Rundt gården er det grønne, frodige omgivelser hvor han har sauer som beiter, og skogen er hans nærmeste nabo. Han fremstår ved første øyekast som en ganske ordinær, ensom, gammel mann som synes det er hyggelig med besøk fra et par journalister som han kan vise rundt. Tvedt varter opp med kaffe og finner frem servise som han dekker på det lille sofabordet han har i stua. Så forteller han journalistene om seg selv og sitt liv som Vigrid- leder, og om alle ulempene dette har ført med seg.

«Jeg tar opp ting som ikke er populært å ta opp i Norge. Jeg tar det opp med en eldre manns vinkling, som til dels har meldt seg ut av samfunnet, fordi jeg ikke ble akseptert inn i det. Når man blir isolert så blir man også ensom. Man blir litt trist, man blir litt lei seg, man blir litt ensom. Man får en mengde av de litt negative sidene ved det, og det gjør at jeg kanskje innimellom overkompenserer aggresjonen mot samfunnet fordi jeg vil ta igjen for det også.» - Tore Tvedt

Journalistene er nesten helt usynlige i portrettet av Tvedt. Både i videoen og i det skriftlige intervjuet er det Tvedt som forteller, og det føles dermed som at vi et øyeblikk får bli med inn i hans verden. Han forteller om da han nådde bunnen i 2008 og fikk påvist kreft, samtidig som Vigrid var blitt knust. Videre forteller han om da han ble forfulgt av politiet og myndighetene uansett hvor han befant seg, på et punkt følte han at han ikke kunne gå ut døra. Den tunge delen av livet hans får stort fokus i artikkelen, og det er nesten så man bare syns synd på han. Når han derimot forteller om hvordan han i 2015 fikk ny motivasjon grunnet Anders Behring Breivik sin politiske uttalelse om hvorfor han måtte begå sin «militære handling», snur sympatien vår ovenfor Tvedt. Han forteller: «Breivik sa at grunnen til at han drepte 70 på Utøya, var at behandlingen av Tore Tvedt fortalte ham at det ikke gikk an å jobbe sivilt i Norge, innenfor lovverket. Dette tok jeg som en offentlig oppreisning. En knute i magen slapp taket» (Berg og Eisenträger, 2018). Videre snakker han om de fremtidige planene for Vigrid, og hvordan han skal nå ut med budskapet sitt via Internett. Vigrid og budskapet han står for er så viktig, at han selv sier han har måttet forstå de bekvemmeligheter som mange ønsker og velger. Familie, kjæreste, jobb og barn er noe han har måttet ofre for å kunne drive med det han brenner for. Han sier selv at han ofte føler seg ensom, særlig etter at katten hans døde, men at han finner ro og trøst i naturen hvor han kan prate med Odin (Berg og Eisenträger, 2018). Vi føler at vi kommer veldig tett inn på Tvedt siden han forteller om sitt personlige liv og «blottlegger» sine svakheter, i tillegg til å fortelle om Vigrid. Dette skyldes nok mye at det

er han som er fortellerstemmen i kapittelet. Det er først i slutten av artikkelen at vi får se et par av spørsmålene journalistene stiller han ¹⁵, i tillegg til at stemmen til en av journalistene dukker opp på et tidspunkt i videoreportasjen. Vi får en følelse av at kameraet er en direkte formidler av virkeligheten, uten dramaturgisk tilretteleggelse, og kan trekke paralleller til dokumentarfilmtradisjonene *direct cinema* eller *cinéma vérité* (Sørensen, 2001). Denne måten å legge frem et intervju på bringer oss tettere intervjuobjektet, og vi som mottakere føler på mange måter en større grad av nærhet og ærlighet.

Kapittelet består som sagt både av video, tekst og bilder. Dette er med på å danne et mer fullstendig bilde av Tvedt som intervjuobjekt, samtidig som det kan diskuteres i hvilken grad dette fungerer motstridende. Vi blir for eksempel fortalt noe helt

annet gjennom det visuelle enn hva teksten forteller oss, og dermed står det visuelle budskapet og det skriftlige budskapet i stor kontrast til hverandre. I videoen har vi riktignok også lyd å forholde oss til, men dersom man muter videoen og fjerner undertekstene kunne det vært en hvilken som helst reportasje om en gammel kar på bygda. Jeg syns nesten det kunne vært en episode av TV- programmene *Norge Rundt* eller *Der ingen skulle tru at nokon kunne bu* på NRK. Denne motstridende fremstillingsmåten gjør at vi som mottakere ikke helt vet om vi skal føle sympati eller bli skremt av ham.

I videoreportasjen som inngår i kapittelet får vi litt annen informasjon enn hva teksten forteller oss, det vil si vi får tilleggsinformasjon. Journalistene har valgt å inkludere ulike deler av intervjuet i videoen og i artikkelen, noe som bidrar til en mer mangfoldig reportasje. Videoen er også med på å skape en større følelse av nærhet til intervjuobjektet. Vi føler vi kommer tettere han enn vi gjør Haakon Forwald og Per Öberg for eksempel. Man hører stemmen hans mens han forteller om Vigrid og deres visjon, og vi ser han bevege seg rundt i huset sitt samtidig. Tvedt forteller løst og fast om seg og sitt liv, og skifter mellom å prate hverdagsprat og slenge ut rasistiske fraser. Denne stadige skiftningen mellom han som en «vanlig gammel mann» og «Norges siste nazist» fremstår som forvirrende og normaliserende.

¹⁵ Se kapittel 2.4. De sinte gamle

Den hverdagslige fremtoningen gjør for min del at han fremstår mindre «skummel» og «truende» enn for eksempel medlemmene av Den nordiske motstandsbevegelsen. Likevel kommer han med utsagn som for de aller fleste virker ekstreme og skremmende. Eksempler på dette hentet fra reportasjen er blant annet:

«[...] Vårt mål og det vi er nødt til er å få dem ut av landet. De sivilisasjonsfremmede invadørene som er kommet inn hit. Jeg gir blaffen i om det skjer på cruiseskip på første klasse med rekesmørbrød, eller om de må gå samme vei tilbake, eller om det er noen tredje vei. De skal ut for at vi skal kunne leve videre. Så enkelt ser vi det. [...] Jeg har ikke den tiltroen til negroide folkeslag som jeg har til det du kan kalle nordiske- europeiske folkeslaget. [...]» - Tore Tvedt (video)

«Norge og Europa er på vei mot utavling eller krig. Denne krigen vil bli ført til vi vinner, og de andre taper. Eller vi taper og blir utryddet. Noen mellomting ser jeg ikke». - Tore Tvedt (artikkel)

Kontrasten som oppstår når man kombinerer de visuelle elementene i kapittelet med tekst og lyd, gjør det relevant å diskutere i hvilken grad og om journalistene bevisst har tatt valgene om å kombinere disse elementene. Det å bruke retoriske virkemiddel innenfor journalistikken og i pressefotografi er som tidligere nevnt et vanlig fenomen, og det er vel nesten mer uvanlig i dagens samfunn å ikke kunne lese noen retoriske virkemiddel ut av en nyhetssak. Å personifisere intervjuobjekt og å bruke individer som springbrett for å tilnærme seg ulike tematikker, som for eksempel politikk, sport, terror eller minoritetsgrupper, bringer oss nærmere saken og vi føler ofte en større grad av troverdighet (ethos) ovenfor det som formidles (Fonn, et.al., 2017). Mennesket som virkemiddel er det aller sterkeste virkemiddelet man kan bruke for å formidle noe, både innenfor journalistikken, men også i andre formidlingssituasjoner. Likevel finnes det ulike grader av effekt dette vil ha, basert på tilknytningen mottaker har til mennesket. En profilert politiker vil for eksempel ha større grad av troverdighet enn «mannen på gata», fordi politikeren gjerne har opparbeidet seg tillit over lengre tid. På den andre siden kan «mannen på gata» i større grad nå ut til mottakerne ved at flere kan relatere seg til han, man er «i samme båt». En nyhetssak blir i hvert fall mye mer troverdig, interessant og saklig dersom man har et eller flere intervjuobjekt som bidrar. Man kan i teorien ta et hvilket som helst menneske og lage en portrettreportasje ut av det. Mye av arbeidet ligger hos journalisten og hvordan han/hun velger å fremstille vedkommende for å gjøre det mest mulig spennende for mottaker. Som journalist vet man hva som skal til for å treffe følelser hos mottaker og vekke interesse, for å nå ut til flest mulig lesere. *Det hvite*

raseriet er ikke noe unntak her, og vi har derfor grunn til å anta at valgene journalistene har tatt i portretteringen av disse ulike høyreekstremistene har vært gjennomtenkt og bevisst.

Basert på litteraturen *Putting a Face on it* (2017) og *Individet i journalistikken* (2015) er det interessant å diskutere hvordan VG fremstiller Tore Tvedt i *Det hvite raseriet*, kapittelet *Norges siste nazist/ Mannen som falt*. I hvilken grad personifiseres han i intervjuet og hva har dette å si for vår forståelse av ham som «Norges siste nazist»? Med Tvedt som fortellerstemme i reportasjen føles det som at han styrer oss i den retningen han ønsker. På den andre siden har journalistene gjort redigeringsarbeid av materialet i ettertid av intervjuet, og har dermed også fått det siste ordet i hvordan han skal fremstilles. Derfor kan det diskuteres om Tvedt eksponeres av journalistene eller om han eksponerer seg selv. Det mest naturlige svaret vil kanskje være å si at det er en god blanding av de to. Journalistene legger rammene for intervjuet med spørsmål, kameravinkling, redigeringsarbeid og ferdig sluttprodukt. Tvedt styrer derimot hva det er han kommer med av informasjon, og hva han eventuelt utelukker. Lokasjonen for intervjuet, altså gården til Tvedt, er det også journalistene som tilsynelatende legger føringen for, med mindre Tvedt har insistert på å gjennomføre intervjuet der. Dette blir bare spekulasjoner, men i en idealistisk journalistisk situasjon er det journalistene som styrer intervjusituasjonen og ikke intervjuobjektet – skal man ha et «objektivt» intervju uten innflytelse fra intervjuobjektet vel å merke. Samtidig er det grenser for hvor objektiv en journalistisk sak kan bli. Så lenge det er mennesker innblandet vil aldri noe kunne bli helt objektivt. Det vil alltid være noen form for subjektivitet så lenge det er valg som må tas. I dette intervjuet kan for eksempel disse valgene dreid seg om hvor intervjuet skulle finne sted, hva slags spørsmål journalistene ønsket å stille, hvilke klipp og hva slags materiale som endte opp i det ferdige sluttproduktet og hva slags klær Tvedt hadde på seg under intervjuet. Alle disse valgene har innvirkning på hvordan kapittelet til slutt endte opp med å bli, og bærer alle preg av både subjektivitet og objektivitet. Derfor er det grunn til å omfavne det Steen Stensen (2017) skriver om subjektivitet innenfor objektiviteten, at man bør se på subjektivitet som et objektivt virkemiddel for å skape mer fylde og liv til reportasjer slik som disse i *Det hvite raseriet*.

De visuelle elementene i reportasjen står som sagt i kontrast til resten av kapittelet, og er med på å normalisere Tvedt som en «vanlig» gammel mann på bygda. Fotografiene er det som forsterker personifiseringen siden de står i kontrast til det skriftlige som formidles. Dersom det visuelle i kapittelet, altså videoen og fotografiene, ikke hadde vært en del av saken, ville ikke personifiseringen og det subjektive vært like tydelig. Fotografiene viser oss en eldre

mann hjemme hos seg selv som er alene på gården med sauene sine. Det kan være en hvilken som helst mann med mindre man kjenner til han fra før. Skriftlig får vi derimot vite at det er Vigrid- leder Tore Tvedt som avbildes i fotografiene.

Balansegangen mellom de hverdagslige bildene og de kontroversielle utsagnene gjør at vi som mottakere ikke helt vet hva vi skal tenke og føle om Tvedt. Tekst og bilde avløser hverandre, altså de formidler ulike budskap (Barthes, 1964). Det er først når det blir plassert sammen at vi forstår meningen og hva som formidles. Han fremstår på den ene siden som en helt vanlig, ensom gammel mann, mens på den andre siden får vi vite at han er «Norges siste nazist». Hva forsøker journalistene egentlig å formidle når de plasserer disse kontrastfylte elementene sammen?

I kapitteloversikten i *Det hvite raseriet* er tittelen på kapittelet om Tvedt *Norges siste nazist*. Klikker man seg derimot inn på kapittelet endres overskriften til *Mannen som falt*. Hvorfor er det brukt to ulike titler i ulike settinger om samme artikkel? Med fotografiene som er brukt i kapittelet vil jeg si at sistnevnte overskrift er den som forankrer materialet mest. *Norges siste nazist* er en kraftfull overskrift som i mine øyne inviterer til klikk. Å bruke to overskrifter om samme sak virker for meg litt unødvendig og forvirrende. Samtidig fungerer det i dette tilfellet som et virkemiddel i den grad at de begge representerer intervjuobjektet på en god måte. Tore Tvedt er for mange kjent som den skumle nazisten som aldri gir seg med å formidle sitt budskap og som kjemper for å rense Norden. Han omtales ofte som nazist fremfor høyreekstremist, og er kjent for å ha mye av det samme tankegodset man kunne se under 1930- tallets nazi- Tyskland. Noe av det han er kjent for er å omtale jøder som «parasitter» og «reptiler» (Hagen og Nærum, 2019). På den andre siden var Tvedt sin storhetstid på begynnelsen av 2000- tallet med Vigrid i spissen, og mange har i dag kanskje glemt hvem han er og en gang var. Som han også sier i intervjuet føler han seg i dag litt ensom og han hadde en stor knekk da han fikk påvist kreft i 2008. I kapittelet fremstilles han som en fryktet nazist som også er en «vanlig mann» bak fasaden. Han er kanskje ikke «Norges siste nazist» men å bruke det som overskrift i denne konteksten etterfulgt av *Mannen som falt*, gjør at han ufarliggjøres og nærmest omtales i fortid – det han en gang var. Han

hadde en knekk, han «falt» og bor nå alene og ensom på gården sin i Telemark. Disse overskriftene er også en stor del av personifiseringen journalistene gjør av Tvedt. Han får tilnavnene «Norges siste nazist» og «Mannen som falt», på samme måte som Den nordiske motstandsbevegelsen får tilnavnet «Nordens farligste». I flere av kapitlene er denne personifiseringen gjennom overskrifter gjennomgående, noe som forsterker det faktum at journalistene må ha tatt bevisste og til en viss grad subjektive valg når de har lagt frem de ulike kapitlene.

Sommeren 2019 ble Tore Tvedt dømt for hatefulle ytringer mot jøder på nettsidene til Vigrid. Han ble også dømt for å ha sendt ut rundt 1300 eposter i 2016 til blant annet skoler og barnehager, hvor han omtalte jøder svært nedsettende. Tvedt ble dømt etter rasismeparagrafen som forbyr hatefulle ytringer som omhandler etnisitet, hudfarge og religion. Han ble dømt til 60 dagers fengsel, en prøvetid på tre år, en bot på 10 000 kroner og fikk inndratt PC og en ekstern harddisk. Ifølge NRK var Tvedt, på tidspunktet dommen falt og saken ble omtalt, en av få som er blitt dømt etter rasismeparagrafen i Norge (Hagen og Nærum, 2019). Som tidligere nevnt ble også Lars Thorsen, leder i SIAN, dømt etter rasismeparagrafen i November 2019, kun et par måneder etter Tvedt (Skybakmoen og Klungtveit, 2019).

4.4. Maktens nye språk

En uke i mars 2018 snudde FrP- politiker Sylvi Listhaug Norge på hodet. På sin facebookprofil publiserte hun et bilde av medlemmer fra den somaliske islamistiske terrorgruppen Al Shabaab, med teksten: «Arbeiderpartiet mener terroristers sikkerhet er viktigere enn nasjonens sikkerhet, LIK OG DEL». Innlegget ble publisert i sammenheng med en ganske udramatisk uenighet på Stortinget, som i hovedsak dreide seg om hvordan fremmedkrigere og terrorister burde bekjempes. Reaksjonene på innlegget var mange, ikke nødvendigvis på grunn av fotografiet men på grunn av det som sto mellom linjene. Bildet framsto som et hint til konspirasjonsteorien om Arbeiderpartiets sympati for og samarbeid med islamister (Trædal, 2018). I tillegg ble bildet publisert i samme tidsrom som filmen *Utøya* (Erik Poppe, 2018) skulle ha premiere, noe som førte til at flere Arbeiderparti-medlemmer erklærte sin avsky ovenfor Listhaug og timingen hennes. Å anklage Arbeiderpartiet for å løpe erend for terrorister etter at de hadde blitt utsatt for en av de verste terroraksjonene i Norge, skapte stor frustrasjon for mange og ble grunnlag for flere politiske debatter i tiden som fulgte (Trædal, 2018: 8). Som følge av facebookinnlegget trådte Listhaug av fra stillingen sin som justisminister, til tross for at hun kun hadde vært i jobben et par måneder. I etterkant av hendelsen poserte hun med hundrevis av blomsterbuketter som hun hadde motatt fra ulike støttespillere. Flere av gruppene som sendte blomster var fra det høyreekstreme miljøet (Trædal, 2018: 15).

I et av de siste kapitlene i *Det hvite raseriet* har journalistene intervjuet Listhaug, hvor de ønsker å finne ut hvordan hun reagerer på at innvandringsretorikken hennes omfavnes av nynazister. Når de konfronterer henne med at det ble holdt en støttedemonstrasjon for henne Søndag 7. februar 2016 utenfor Stortinget¹⁶, og flere av de oppmøtte hadde tilknytning til høyreekstreme miljøer og organisasjoner, svarer hun:

«[...] – Ja ... nei ... Jeg tar sterkt avstand fra alt det der. Men jeg mener at det ikke er noen sammenheng mellom det høyreekstreme miljøet i Norge, og at vi har en debatt i samfunnet vårt som tar opp reelle og viktige spørsmål. I Sverige, der de ikke har hatt debatt, har de et mye større miljø av høyreekstreme enn i Norge.

– *Er det noe med retorikken din, eller synspunktene dine, som faktisk deles av nynazister?*

¹⁶ På dette tidspunktet var Sylvi Listhaug (FrP) Innvandrings- og integreringsminister. Hun hadde blant annet ansvar for asyl- og innvandringsaker i Justis- og beredskapsdepartementet, og var Norges første innvandringsminister.

– Mange høyreekstremer er for en streng innvandringspolitikk, men etter hva jeg kjenner til, går de ganske mye lenger, med holdninger til andre mennesker som er ubegripelige. Jeg står for en innvandringspolitikk som har ganske bred tilslutning i folket. Hvis du spør det norske folk om regjeringen gjør en god jobb med å håndtere innvandring, vil omtrent halvparten svare ja. Og jeg er ganske sikker på at halve Norge ikke er høyreekstemte. Det er helt vanlige folk fra hele landet som mener det samme som meg. [...]»

(Berg og Eisenträger, 2018)

Hvorfor har journalistene valgt å inkludere et helt kapittel om Sylvi Listhaug og hennes innvandringsretorikk i *Det hvite raseriet*? Plassert i en artikkelserie om det ekstreme Europa med en rekke høyreekstemte og nazister, virker det nesten litt malplisert. Hva ønsker journalistene å formidle med dette?

4.4.1. Fotografi og kontekst

Det første vi ser når vi klikker oss inn på artikkelen er et fotografi av Sylvi Listhaug som sitter bak en skrivepult med to dataskjermer og en haug dokumenter. Overlappende nederst i fotografiet ser vi overskriften «Maktens nye språk», etterfulgt av ingressen «Hvordan reagerer Sylvi Listhaug (39) på at hennes innvandringsretorikk omfavnes av nynazister?». Blikkfanget i fotografiet er Listhaug som befinner seg midt i motivet, med sitt lyse hår som står i kontrast til de mørke dataskjermene og de andre elementene i bildet. Det er dermed Listhaug vi først legger merke til når vi ser fotografiet, etterfulgt av overskriften. I kapitteloversikten til *Det hvite raseriet* har journalistene brukt et annet fotografi enn det av Listhaug. Først når man klikker på kapittelet dukker fotografiet av Listhaug opp, og vi forstår at det er henne artikkelen handler om. Å bruke overskriften «Maktens nye språk» i en kontekst som denne, altså i en reportasjeserie om ulike høyreekstemte, kan tolkes på mange ulike måter. Min første tanke var at journalistene ønsket å trekke frem de høyre-radikale tendensene som har blitt diskutert om enkelte norske politikere de siste årene, særlig etter flyktningkrisen. Kanskje de ønsket å trekke Norge og norsk politikk inn som eksempel for å sette det hele litt mer på spissen og for å aktualisere tematikken i enda større grad. Likevel kan det diskuteres om det er litt på kanten å plassere Listhaug i samme serie som alle disse ulike høyreekstemte, fascistene og islamkritikerne som har ganske så ekstreme holdninger. I kapittelet kommer det riktignok tydelig frem at journalistene ikke fremstiller Listhaug i seg selv som høyreekstemt, snarere konfronterer de henne med hva hun tenker om at hun blir støttet av høyreekstemte. Om det tilsvarer det samme er vanskelig å si, men det er helt tydelig at

journalistene stiller seg kritiske til innvandringsretorikken hennes og ønsker å få dette frem i lyset sammen med de andre intervjuobjektene holdninger. I hvilken grad valget om å inkludere Listhaug i *Det hvite raseriet* derfor fremstår som objektivt eller subjektivt, er det grunn til å argumentere for det sistnevnte.

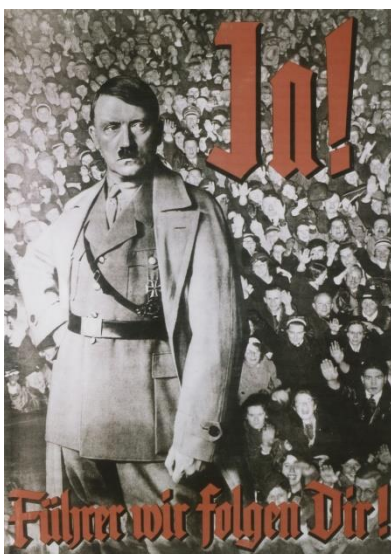
Tekst og bilde avløser hverandre i denne konteksten. Overskrift og fotografi formidler to helt ulike budskap, og det er først når de plasseres sammen at de gir mening (Barthes, 1964). Eller gir det egentlig mening? Hva ønsker egentlig journalistene å formidle når de beskriver Listhaug som «Maktens nye språk»? Er det i det hele tatt Listhaug de refererer til? Som nevnt i kapittel 2 sier Listhaug seg enig med journalistene når de spør om hun mener at ytringer som tidligere ble sett på som «brunt grums» i dag er mer akseptert. Har språket vårt endret seg? Er det i dag blitt mer greit å si ting som ikke var greit å si for ti- tjue år siden? Ut i fra spørsmålene journalistene stiller Listhaug, virker det som at det er dette de forsøker å få svar på. Enkelte tendenser og holdninger i samfunnet er muligens blitt mer radikalisert som følge av at blant annet politikere og profilerte personer bruker et annet språk i dag enn tidligere. Som Tore Tvedt også omtaler Listhaug, mener han at hun har flyttet grensene for hva som er greit å si, noe som gjør jobben hans lettere (Berg og Eisenträger, 2018). Å ha et kapittel i *Det hvite raseriet* om Sylvi Listhaug forsterker det faktum at subjektiv personifisering må være et bevisst virkemiddel som brukes i serien. Når man inkluderer en norsk politiker i en kontekst som denne bringer man tematikken nærmere publikum, man aktualiserer sakene og mottakerne føler i større grad at de kan relatere til det de blir formidlet. Journalistene forsøker i enda større grad å sette temaet høyreekstremisme på dagsorden når de inkluderer norske intervjuobjekt, særlig da en politiker som Listhaug som har vært i rampelyset tidligere for det mange vil oppfatte som radikale uttalelser.

Det er altså flere valg journalistene og fotografen bak *Det hvite raseriet* har tatt i produksjonsprosessen, som er med på å danne denne til tider subjektive fremstillingen. Et av disse valgene ønsker jeg i neste del av kapittelet å fokusere litt ekstra på, nettopp fordi det er et element som helt tydelig er valgt for å sette en bestemt ramme rundt artikkelserien. I neste del ønsker jeg å studere bruk av font i *Det hvite raseriet*, med særlig fokus på kapittelet om Sylvi Listhaug.

4.4.2. Bruk av font i *Det hvite raseriet*

Fonten som brukes til overskriftene i kapitlene i *Det hvite raseriet* likner på en form for gotisk font. Da jeg forsøkte å konvertere fonten for å finne ut hva den heter, fikk jeg opp flere gotiske varianter som liknet, men klarte ikke komme frem til noe konkret. Grunnen til at jeg ønsket å finne ut av dette, er fordi den minnet meg mye om fonten som ofte ble brukt i nazi-propaganda under andre verdenskrig. Denne fonten kalles *fraktur*, og er en gotisk stilvariant som bruker spisse, brutte former og med litt avrundede former. Fraktur- fonten kan spores tilbake til starten av det 16. århundre, da den ble utviklet som en slags dekorativ font. I Tyskland under Weimarrepublikken og nazismen, ble gotisk og fraktur ansett som tysk nasjonalskrift, helt frem til Hitler erstattet den med antikva i 1941 (Rannem, 2018). Det at fonten i *Det hvite raseriet* likner frakturskriften, er i og for seg interessant. Hvorfor har VG valgt å bruke denne fonten i den grafiske fremstillingen og hva gjør fonten med vår helhetlige lesning og tolkning av kapittelserien?

Særlig i kapittelet om Sylvi Listhaug følte jeg denne fonten forsterket kontrasten mellom tekst og bilde. Basert på at nesten alle kapitlene i artikkelserien portretterer en eller flere høyreekstremister, er det et forsterkende og forankrende element å bruke denne fonten. Den er med på å binde de tjuefire kapitlene sammen som en grafisk, rød tråd. Likevel blir det da litt rart når det dukker opp et kapittel om Sylvi Listhaug midt oppi alt, med den samme fonten som overskrift. Ved første øyekast tenkte jeg ikke mye på det, men i ettertid fremstår det nærmest generaliserende. En font som for meg assosieres med nazi- propaganda fra 30- og 40- tallet, er rart at skulle dukke opp på et fotografi av en norsk politiker i 2018. Om man har

Illustrasjon 7

Illustrasjon 8

Illustrasjon 9

sett tilsvarende font tidligere eller ikke vil selvfølgelig være individuelt, og den er som sagt ikke identisk frakturskriften. Likevel vil den for mange, bevisst eller ubevisst, gi noen former for assosiasjoner. Når i tillegg tittelen på serien er *Det hvite raseriet*, var det for meg ingen tvil om hva serien handlet om. Fonten er med på å forsterke det budskapet teksten allerede forteller oss, og sammen med flere av fotografiene er fonten med på å forankre budskapet ytterligere.

Rent dramaturgisk og visuelt fungerer fonten utmerket. Den er med på å fange blikket til mottaker og skaper en fin visuell helhet. I tillegg fungerer den godt som gjenkjennelsesvirkemiddel, altså man skjønner at alle artiklene som har denne fonten i overskriften tilhører serien *Det hvite raseriet*. Nettopp fordi artiklene er publisert digitalt og fort kan «splittes» fra hverandre gjennom for eksempel linkdeling, er det fint å ha et grafisk element som binder dem sammen til en serie. Via alle kapitlene har man også nederst i hver artikkel tilgang til de andre kapitlene. Fonten i seg selv er altså ikke noe problematisk element som sådan, men som en rød tråd i serien gjør den at vi som mottakere kanskje lettere ser på kapitlene og intervjuobjektene som sidestilte. Valget av font er et åpenbart subjektivt og aktivt valg som er tatt for å forsterke tematikken i serien. Hva dette forteller oss om personifiseringen og objektiviteten i serien som helhet derimot, kan diskuteres.

Kapittel 5: Hva gjør *Det hvite raseriet*?

I det følgende kapittelet ønsker jeg å fokusere videre på, drøfte og diskutere hva slags bilde man danner seg av høyreekstremisme i dag, gjennom *Det hvite raseriet*. Jeg kommer til å bygge videre på diskusjoner fra kapittel 4, og trekke inn relevant teori for å støtte opp under mine argumenter. I tillegg ønsker jeg å fokusere mer på kategoriseringen av de empiriske kategoriene som jeg introduserer i kapittel 2, og trekke paralleller mellom ulike kapitler innenfor kategoriene. Hva gjør denne kategoriseringen med min lesning av kapitlene i *Det hvite raseriet*?

Blant det jeg har funnet mest interessant i min bildeanalyse, er hvordan individet og personifisering står i fokus i de ulike kapitlene. Hva gjør individet med vår forståelse av en tematikk som høyreekstremisme og utbredelsen av dette? Noe av det jeg vil diskutere videre er i hvilken grad intervjuobjektene menneskeligjøres i representasjonen av dem og hva dette gjør med fremstillingen av dem som høyreekstremister. Hvilken rolle spiller pressefotografiet i denne fremstillingen og hva gjør *Det hvite raseriet* med vår oppfatning og forståelse av høyreekstremisme i dagens samfunn?

5.1. Kategorisering av kapitler i *Det hvite raseriet*

Kapitlene i *Det hvite raseriet* er svært varierte og portretterer høyreekstremister i ulike aldre, fra ulike land, med ulik bakgrunn og ulike holdninger. Serien er så stor og kompleks at det i starten var vanskelig å orientere seg i landskapet av artikler og informasjon. VG-journalistene har intervjuet mange ulike mennesker, for å i størst mulig grad dekke det høyreekstremlandskapet. De har forsøkt å skape et helhetlig og nyansert bilde av det de kaller det «brune Europa», og fokuserer på å fremstille ulike mennesker og historier for å illustrere dette. Jeg følte et behov for å kategorisere og dele opp kapitlene når jeg startet å studere serien, for å få bedre oversikt over de ulike intervjuobjektene og tematikkene. I tillegg ønsket jeg en mer interessant måte å presentere empirien på, enn å legge kapitlene frem i kronologisk rekkefølge. Kategoriseringen bidrar til å fremheve hvor dekkende og nyansert serien er, samtidig som den også gjør det enklere å avdekke eventuelle mangler. Etter å ha kategorisert kapitlene finnes det en mulighet for at jeg har lest dem ulikt enn om jeg hadde lest dem i kronologisk rekkefølge. Med rammen jeg har satt rundt serien er det naturlig å anta at den har hatt en innvirkning på meg når jeg har valgt hvilke kapitler jeg ønsket å fokusere mest på og analysen av disse.

Videre i denne delen av kapittelet vil jeg sammenligne fremstillingene av de fire artiklene fra foregående kapittel, med artikler jeg har plassert innenfor samme kategorier. Siden artiklene jeg valgte å analysere i kapittel 4 alle tar for seg norske intervjuobjekt, blir det interessant å se om man kan se noen likheter eller ulikheter i fremstillingene av de andre intervjuobjektene. I tillegg ønsker jeg å fokusere på kategoriene og hva disse kan fortelle oss om innholdet i artikkelserien.

5.1.1. De beskyttende

I kategorien *De beskyttende* var det naturlig å inkludere kapitlene om Anna Bråten og Kjersti Margrethe Adelheid Gilje, fordi de begge gjør det de mener er å beskytte Norge. Flere kapitler kunne også vært inkludert i denne kategorien, fordi de aller fleste intervjuobjektene vi møter kjemper for å beskytte og bevare det de holder kjærest. Bråten ønsker å beskytte sin datter og norske etterkommere, mens Gilje ønsker å beskytte sin tro og det kristne Norge hun kjenner. Unikt for denne kategorien er at begge kapitlene som inngår er med norske intervjuobjekt, noe som gjør det ekstra interessant at jeg har plassert begge innenfor nettopp denne kategorien fordi «De beskyttende» i utgangspunktet høres ut som en positivt ladd påstand. Vi assosierer det å beskytte noe eller noen, som en trygg og positiv egenskap. Nå er det riktignok jeg som definerer intervjuobjektene og kapitlene som «beskyttende», men det må likevel være noe i artiklene som får meg til å trekke denne konklusjonen.

Bråten fremstilles som mer aggressiv enn Gilje, da særlig i fotografiene fremstilles Bråten kampklar og sint mens Gilje fremstår mer som et offer. Gjennom det visuelle blir vi fortalt at Bråten står med hodet hevet og er klar til å gjøre hva som helst for å kunne beskytte «sitt Norge». Gilje, på den andre siden, ser nedbrutt og trist ut og har ikke samme kampånd som Bråten. Likevel fremstår de begge som beskyttende «mødre» og mottar mye hat fra

motstanderne deres. I begge kapitlene går journalistene tett inn på de personlige livene til intervjuobjektene, noe som er med på å personifisere og menneskeliggjøre dem, satt i en kontekst med andre svært ekstreme mennesker. Datteren til Bråten og de torturerte kattene til Gilje er blant fokusområdene i kapitlene, og vi får dermed en medmenneskelighet for dem som vi kanskje ikke får for enkelte av de andre intervjuobjektene i serien.

5.1.2. Organisasjonene

I denne kategorien har jeg valgt å inkludere kapitlene *De militante*, *Nordens farligste* og *Mussolinis menn*. Hvorfor akkurat disse kapitlene ble plassert her, skyldes ganske enkelt at de alle tar for seg høyreekstreme organisasjoner av ulike slag. I *Nordens farligste* møter vi den nordiske organisasjonen Den nordiske motstandsbevegelsen, mens i de to andre kapitlene møter vi organisasjonene Lealtà e Azione i Italia og Slovenskí Branci i Slovakia.

Medlemmene i de to sistnevnte fremstår som mer ekstreme enn Den nordiske motstandsbevegelsen, mye antakeligvis fordi i *Nordens farligste* blir vi kjent med Forwald og Öberg mens i de to andre organisasjonene kommer vi ikke like tett innpå enkeltindivider. Nå intervjues riktignok lederen av Slovenskí Branci, Peter, og vi får et innblikk i organisasjonen

gjennom hans øyne, men han fremstår på mange måter mer ekstreme fordi de befinner seg på en treningsleir ute i skogen ikledd militæruniformer.

I tillegg til fremstillingen av de ulike organisasjonene gjennom enkeltindivider, er særlig fotografiene med på å fremstille Slovenskí Branci og Lealtà e Azione som mer ekstreme enn Den nordiske motstandsbevegelsen. Hvis vi ser på fotografiene ovenfor, ser vi medlemmer fra den italienske organisasjonen til venstre mens de hyller Mussolini. Til høyre ser vi medlemmer av Slovenskí Branci på treningsleir, og Forwald og Öberg som helt enkelt poserer i en gate i den svenske byen Ludvika. Fotografiene som avbilder de italienske og slovakiske fascistene og høyreekstremistene, sender et mye sterkere visuelt budskap enn fotografiet av svensken og nordmannen. De førstnevnte forankrer tematikken fra artiklene i større grad enn hva fotografiet av Forwald og Öberg gjør. Fascistene i Italia hyller Mussolini og gjør nazihilsen mens de går kledd i klær med fascistysymboler, samtidig som vi kan lese den samme informasjonen ut ifra teksten i kapittelet. På samme måte kan vi lese ut fra fotografiene i *De militante* at de befinner seg på en militær treningsleir i skogen. Vi kan riktignok ikke forstå at de er høyreekstremister eller medlemmer av Slovenskí Branci kun ved å studere fotografiene, men de er i likevel med på å forankre budskapet vi får formidlet gjennom den skrevne tekst. I *Nordens farligste* derimot, ser vi blant annet et fotografi av to menn som i utgangspunktet kunne vært hvem som helst. Kjenner man til Forwald og Öberg fra før derimot, vil man kunne forstå at det er Den nordiske motstandsbevegelsen det er snakk om. Det er interessant å se på hvordan fotografiene alene er med på å formidle så ulike budskap om de ulike organisasjonene, selv om de på mange måter er ganske like. Gjennom de visuelle elementene fremstilles Slovenskí Branci og Lealtà e Azione som mer ekstreme og farlige enn Den nordiske motstandsbevegelse, rett og slett fordi Forwald og Öberg personifiseres i større grad i tillegg til at fotografiene av dem er mer normaliserte og standard portrett. Tittelen *Nordens farligste* forankrer dermed ikke artikkelen så sterkt, nettopp fordi fotografiene i seg selv ikke fremstiller dem som «farlige» på den måten man får fremstilt i *De militante* og *Mussolinis menn*.

På den andre siden, hvis man skal studere kapittelet som en selvstendig artikkel og ikke sammenligne den med *De militante* og *Mussolinis menn*, fremstilles Den nordiske motstandsbevegelsen som den «farlige» autoritet satt opp mot fotografiet av motdemonstranten Tess Asplund. Som nevnt i kapittel 4 fungerer allegorien David mot Goliat som et kontrastfylt virkemiddel i fremstillingen av høyreekstremistene mot denne enslige kvinnen. I denne konteksten fremstår Forwald, Öberg og de andre høyreekstremistene som

mer farlige, enn når man sammenligner dem med fremstillingen av Slovenskí Branci og Lealtà e Azione. Derfor kan det kanskje diskuteres at overskriften forankrer artikkelen likevel, de er kanskje ikke Europas farligste, men Nordens farligste. Personifiseringen gjennom enkelte av pressefotografiene og intervjuene er likevel med på å normalisere intervjuobjektene, og vi som mottakere føler at vi kommer nærmere dem enn vi gjør flere av de andre intervjuobjektene.

5.1.3. De sinte gamle

Personen jeg følte jeg kanskje kom nærmest etter å ha lest kapitlene i *Det hvite raseriet*, var Tore Tvedt. Etter å ha lest kapittelet og studert fotografiene og videoen flere ganger, satt jeg nesten igjen med en følelse av at jeg kjente han.

Fremstillingsmåten av han hjemme på gården i landlige omgivelser, hvor han forteller om livet sitt fra en eldre mann sitt perspektiv, er i stor grad med på å ufarliggjøre han som høyreekstremist. I kategorien *De sinte gamle* har jeg valgt å inkludere kapittelet om Tvedt i tillegg til kapittelet *Holocaust-fornekteren* om Ursula Haverbeck. Begge er pensjonister og forteller om et liv som har vært. De er fornektere av Holocaust og har ved flere tilfeller blitt dømt for svært kontroversielle uttalelser. Til tross for at de begge har svært ekstreme holdninger, fremstår de som mindre truende fordi de er eldre pensjonister. De intervjues begge i hjemmene side hvor de forteller om sine personlige liv. I kapittelet om Tvedt legges det stort fokus på hvor ensom han er og hvor mye tøft han har måttet håndtere fra politiet.

Haverbeck derimot, omtales som et ikon og en bestemorsfigur for unge høyreekstreme, og hun fremstår langt fra ensom til tross for at hun mistet mannen sin, Werner

Georg Haverbeck¹⁷, og aldri fikk noen barn. Fotografiene som brukes av Haverbeck i kapittelet er hovedsakelig private fotografi fra hennes eget arkiv. Dette er i stor grad med på å personifisere henne og bringer oss som lesere nærmere inn i hennes liv. Kapittelet legges nærmest opp som en biografi og tar oss med på en reise gjennom hennes liv som illustreres med fotografi fra hennes private fotoalbum. For min egen del fikk jeg nesten assosiasjoner til min egen bestemor når hun forteller om historier fra krigen, nettopp fordi kapittelet spiller veldig på dette «bestemor- imaget».

Både Tvedt og Haverbeck personifiseres og ufarliggjøres i fremstillingene av dem i *Det hvite raseriet*. Mens Tvedt fremstilles som en ensom gammel mann, omtales Haverbeck derimot som et ikon for yngre ekstremister. Fortiden er hovedfokus i begge kapitlene, samtidig som vi får et innblikk i deres liv i nåtiden. Fotografiene av Tvedt alene på gården sin, får oss på mange måter til å føle sympati for ham. Når det kommer til Haverbeck, derimot, får vi ikke den samme følelsen av sympati, noe jeg tror i stor grad skyldes bruken av fotografi. Haverbeck fremstilles som en relativt suksessfull kvinne, omstendighetene tatt i betraktning. Hun har levd et langt liv med sin ektemann som delte hennes synspunkt, og hun har tilhengere som støtter henne og som ser på henne som et ikon og en bestemor. Tvedt på den andre siden fremstår som en ensom, eldre mann, som har måttet ofre alt av livets bekvemmeligheter for å kunne kjempe for det han står for. Dette til tross, så fremstilles det gjennom fotografiene at han i dag lever alene, han har «falt» (ref. *Mannen som falt*) og det han har måttet ofre kan virke forgjeves. Personlig er han nok ikke enig i disse påstandene, men basert på fotografiene som brukes i artikkelen, og konteksten de er plassert i, er det det jeg leser ut av bildene.

5.1.4. De politiske

Innenfor denne kategoriseringen har jeg valgt å inkludere kapitlene som omhandler politikere, altså *Maktens nye språk*, *Parlamentarikeren*, *Den neste Le Pen* og *Provokatørene*. I førstnevnte møter vi som tidligere nevnt norske Sylvi Listhaug, og videre er vi innom politikere i landene Hellas, Frankrike og Storbritannia. Hovedforskjellen mellom de fire kapitlene er vel at Listhaug er den eneste som ikke fremstilles som ekstrem. Selv om hun har fått mye medieoppmerksomhet grunnet enkelte radikale uttalelser, er hun langt fra nivået til de andre politikerne som fremstilles i artikkelserien. Marion le Pen i det franske partiet

¹⁷ Haverbeck sto lenge i skyggen av sin ektemann, som var 19 år eldre enn henne. I 1929 ble han medlem av nazipartiet NSDAP, og på 30- tallet fikk han flere ledende posisjoner her. Han ble tatt opp i SS og gjorde tjeneste på Østfronten (Berg og Eisenträger, 2018).

Nasjonal Front fremstilles ikke som ekstremist på lik linje som enkelte andre intervjuobjekt, men basert på at hun er politiker fremstilles hun likevel ganske radikal. Med uttalelser som «Hvis du bifaller ekteskap mellom homofile, hvorfor ikke også flerkoneri?» og «Enten dreper vi islamismen, eller den vil drepe oss, igjen og igjen», anses hun for å være hardere enn tanten sin Marine Le Pen, leder i Nasjonal Front. Christos Pappas, nestleder i det nynazistiske, greske partiet Gyllent Daggrø, fremstilles kanskje som den mest ekstreme i de fire kapitlene. Mye fordi partiet hans faktisk går under terminologien «nynazistisk» og han så åpenbart er høyreekstremist, samtidig som partiet er det tredje største i Hellas og dermed har en viss grad av makt og tilhengere. Jayda Fransen i det høyre-radikale partiet Britain First, fremstilles også ganske ekstrem og har i likhet med Pappas vært i konflikt med loven og politiet.

Det hvite raseriet er en reportasjeserie om fascister, kristenfundamentalister, nasjonalister og islamhatere. Steiro sier: «[...] VG har reist gjennom det brune Europa. [...] Felles for alle VG har møtt er at de elsker sitt land og sitt folk. De kaller seg patrioter. [...] I en tid der selv sentrale politikere anklager mediene for å servere falske nyheter og en fordreid versjon av virkeligheten, er håpet at «Det hvite raseriet» kan bidra til en faktabasert og nødvendig debatt om fremveksten av ekstremisme, at noen flere innser at de harde og mest populistiske innleggene i innvandringsdiskusjonen kan vekke til live politisk tankegods de fleste håpet ble begravet i 1945» (Steiro, 2017). Her blir på en måte alle intervjuobjektene generalisert, og de feies alle under samme kam. Dette inkluderer også Listhaug siden hun tross alt inngår i et eget kapittel. Selv om det sikkert ikke er intensjonelt fra VG sin side å plassere Listhaug side om side med høyreekstremister, fascister og islamhatere, fremstår det i dette tilfellet slik.

Selv om Listhaug og de andre politikerne som intervjues i *Det hvite raseriet* er svært ulike på mange måter, er det lett å sammenligne dem og trekke paralleller når de dukker opp i samme kontekst. Kategoriseringen av dem sammen i kategorien *De politiske* er riktignok mitt valg, men jeg følte det var naturlig å plassere kapitlene som omhandlet politikere i samme kategori, naturlig nok. Satt i denne konteksten blir fremstillingen av Listhaug nesten litt ironisk. Hun er jo ingen høyreekstremist, som enkelte av de andre politikerne i serien, men da kan det kanskje diskuteres om VG ønsket å aktualisere tematikken ved å inkludere en norsk politiker, og at valget da landet på Listhaug. Inntrykket er at VG ønsker å sette Norge på kartet når det kommer til fremvekst av høyreekstremisme og høyre-radikalisme. Selv om politiske parti og politikere fra land som Hellas og Frankrike er langt mer radikale enn i Norge, kan det diskuteres om man kan se noen likhetstrekk eller tendenser her. Ved å inkludere et kapittel om

Listhaug og hennes uttalelser, samt det faktum at hun støttes av høyreekstremister, aktualiserer VG tematikken og bringer det nærmere deres norske lesere.

5.1.5. Det norske som bakteppe

Ved å ta utgangspunkt i kategoriseringen min og videre sammenligne de ulike kapitlene i samme kategori, kan man se tydelige forskjeller i fremstillingsmåtene mellom de ulike intervjuobjektene. Det norske og ulike stereotyper farger portrettene og får oss til å lese kapitlene på bestemte måter. Særlig pressefotografiene i *Norges siste nazist* er med på å ufarliggjøre Tvedt som høyreekstremist, noe som står i kontrast til mange av de andre pressefotografiene som brukes i artikkelserien. Er de norske intervjuobjektene noe bedre eller mindre ekstreme enn de andre i *Det hvite raseriet*? Det norske og det som er nært assosieres ofte som tryggere enn det som er fremmed og ukjent. Samtidig kan det diskuteres i dette tilfellet om de norske intervjuobjektene fremstår mer skremmende, nettopp fordi de er norske og nære og det kanskje ikke forventes at ekstreme holdninger florerer i det norske samfunn på lik linje som ellers i Europa. Med mine egne assosiasjoner og kulturelle bakgrunn, samt journalistenes, vil det være grunn til å anta at de norske intervjuobjektene fremstilles og leses noe annerledes enn de andre intervjuobjektene.

Kan det ha noe å si for fremstillingen av de norske intervjuobjektene at journalistene også er norske? De norske intervjuobjektene kjenner sannsynligvis til VG, og journalistene har kanskje en annen kjennskap til de norske intervjuobjektene enn de har til menneskene de intervjuer fra andre land? Det er i hvert fall grunn til å ta i betraktning at dette kan ha hatt en innvirkning på hvordan intervjuene ble gjennomført og lagt opp, hva slags informasjon journalistene fikk ut av intervjuene og hvordan resultatet til slutt endte opp med å bli. På samme måte kan det ha en innvirkning at jeg er norsk selv, og dermed kanskje også leser og dekker kapitlene som omhandler norske intervjuobjekt på en annen måte enn hva jeg gjør med de andre kapitlene. Her kommer vi igjen inn på dette med subjektivitet i journalistikken, noe som er vanskelig å unngå så lenge det er valg som må tas og man alle har ulike kulturelle og historiske forutsetninger for hvordan man leser og dekker det man blir formidlet. Folk er forskjellige, og å skulle fremstille alle likt ville dermed vært en subjektiv handling i seg selv.

Jeg ønsker også å trekke frem begrepet *andregjøring* i denne konteksten. Begrepet brukes hovedsakelig for å beskrive det vestlige blikk på «de andre»; som i mennesker med annen kultur og bakgrunn enn oss som lever i den vestlige verden (Said, 1978). I sammenheng med

Det hvite raseriet er det interessant å diskutere i hvilken grad man kan si at journalistene «andregjør» de høyreekstreme intervjuobjektene. De fremstilles på mange måter som om de ikke er en del av «oss», da de generaliseres og samles i en egen gruppe i form av en artikkelsamling om høyreekstremister. Grafikk og enkelte av de visuelle elementene er med på å understreke at de på mange måter defineres som «de andre». Samtidig bidrar personifiseringen og normaliseringen av enkelte til å viske ut denne andregjøringen, og får det til å fremstå som om de er akkurat som «oss andre». Med utgangspunkt i «det norske» som jeg nevner ovenfor, er det også interessant å ta i betraktning om VG andregjør høyreekstremistene som er fra for eksempel Øst- Europa i større grad enn de gjør med intervjuobjektene fra Norge. I min lesning av kapitlene følte jeg en større distanse til intervjuobjektene som var fra andre land enn Norge og Norden. Om dette skyldes fremstillingen av dem alene kan diskuteres, men jeg vil tørre å påstå at det i hvert fall har en innvirkning. Samtidig er det som sagt flere faktorer som avgjør hvordan jeg leser et fotografi og en artikkel, og det faktum at jeg er norsk selv vil naturlig nok ha en effekt på om jeg også andregjør intervjuobjektene som ikke er fra Norge. Hvis det er mennesker, temaer, kulturer eller annet vi ikke ønsker å assosieres med, er det vanlig å distansere seg fra det gjennom blant annet andregjøring. Man skaper en avstand og et skille, ved å tilnærme seg det gjennom termene «de andre» eller «det andre».

5.2. Individet og personifisering i *Det hvite raseriet*

“Today’s individual exposure and subjectivity in journalism are the result of the combined forces of democratisation, commercialisation and also the professionalisation of the press. Sometimes they work together, sometimes they pull in different directions”.

(Fonn, et.al, 2017)

Hva har bruken av individer i *Det hvite raseriet* å si for vår forståelse av høyreekstremisme i dagens samfunn? Bruken av individer for å tilnærme seg en tematikk bringer oss som mottakere tettere temaet, og vi får en følelse av å bli tatt med «bak kulissene». I *Norges siste nazist* møter vi Tore Tvedt hvor det skapes en illusjon av at han viser oss rundt på gården sin samtidig som han forteller om seg selv og sitt liv. Vi føler vi blir kjent med han, og gjennom hans blikk får vi en inngangsport til det høyreekstreme miljøet og tankegodset som flourerer der. I *Norge. Mitt Norge* møter vi Anna Bråten som i denne konteksten fungerer som talsperson for SIAN. VG kunne like gjerne gjort en reportasje om organisasjonen som helhet,

men ved å bruke enkeltindivider kommer man tettere på og spiller i større grad på de retoriske virkemidlene ethos, logos og pathos (Mral og Olinder, 2011). I intervjuet med Den nordiske motstandsbevegelsen fokuseres det på Forwald og Öberg, to sentrale personligheter i organisasjonen. Gjennom deres perspektiv blir vi tatt med inn i en verden som er ukjent for de aller fleste, og vi føler vi kommer litt på innsiden av organisasjonen. Hadde journalistene intervjuet en utenforstående, for eksempel en forsker, til å snakke om organisasjonen, ville saken blitt en helt annen og vi som mottakere hadde ikke blitt like investert i det vi ble fortalt. Listhaug i *Maktens nye språk* er med på å gjøre reportasjeserien mer aktuell, selv om det er satt litt på spissen å inkludere henne i en portrettserie om høyreekstremister. Ved å bruke en profilert norsk politiker, trekker serien flere lesere og inviterer til debatt.

Intervju med ulike individer er kanskje den beste måten å tilnærme seg temaet høyreekstremisme på, nettopp fordi det kan være vanskelig å forstå hva høyreekstremisme innebærer, og hvem som regnes som det. Skillet mellom det å være ekstrem og radikal kan for mange være vanskelig å tyde, slik Bjørge og Ravndal (2019) også diskuterer. Det å da bruke ulike individer som inngangsport til denne tematikken bidrar til å skape et mangfoldig bilde med mange ulike historier og perspektiv, gir konkrete eksempler og kan gjøre det enklere å skille mellom det radikale høyre og det ekstreme høyre. Alle disse historiene bidrar til at serien dekker et stort område av det høyreekstre Europe. For mottakerne kan dette brede spekteret danne en illusjon av at høyreekstremisme kanskje er mer utbredt enn hva det faktisk er. Derfor kan det diskuteres om publikum blir kultiverte til å tro på en ikke-eksisterende virkelighet (Schwebs og Østbye, 2013), når man får formidlet så mange ulike historier samtidig. Siden VG har sørget for å intervju ekstremister i alle aldre og kjønn, fra ulike deler av Europa, med ulik bakgrunn og ulike holdningsmønstre, fremstår det som at høyreekstremisme er et svært utbredt fenomen i vekst. Denne brede tilnærmingen er positiv i den forstand at den dekker mange aspekt og inkluderer alt fra unge politikere til gamle nazister. VG skal altså ikke ha kritikk for å ikke gjøre god research. Samtidig er det måten kapitlene fremstilles på, gjennom det visuelle og individet, som bærer artikkelserien og som virkelig fanger oppmerksomheten til mottakerne.

I samtlige av kapitlene i *Det hvite raseriet* fremstilles intervjuobjektene med fokus på innlevelse i deres følelser. Møtene med de ulike høyreekstremistene, fascistene og islamhaterne skildres på en måte som vekker både interesse, frykt og sympati hos mottaker. Det kommer tydelig frem at det er menneskene i reportasjeserien som er i fokus, og ikke nødvendigvis høyreekstremisme som sådan. At enkelte av intervjuobjektene ikke engang kan

defineres som høyreekstremister (les Listhaug for eksempel) understreker dette. Menneskene i artikkelserien er det som er i fokus, særlig gjennom de visuelle virkemidlene.

Å skulle produsere en totalt objektiv sak om høyreekstremisme vil jeg tro er utfordrende. Særlig i *Det hvite raseriet* legges det visuelle materialet frem med en narrativ tilnærming, med grafiske, forsterkende elementer. Som Steensen (2017) også nevner bør subjektivitet heller omfavnes og brukes aktivt som et objektivt virkemiddel for å skape mer liv og fylde i saker. Å bruke subjektivitet åpent i slike featurereportasjer bør derfor heller kanskje bli mer normalisert som virkemiddel. På den andre siden kan det diskuteres om dette bør gjelde i visuell journalistikk så vel som skriftlig. Et fotografi er i dagens digitale samfunn lett å manipulere, plassere i ulike kontekster og misbruke. Den fotografiske sannheten settes på prøve dersom objektiviteten undergraves, selv om man i grunn aldri kan si at noe blir helt objektivt og nøytralt. Pressefotografiene i artikkelserien og fokuset på individet som inngangsport til tematikken, bærer preg av en subjektiv touch som dramatiserer og aktualiserer høyreekstremisme. VG setter høyreekstremisme på dagsorden, og selv om de ikke nødvendigvis bestemmer *hva* vi skal mene om høyreekstremisme, legger de opp til at vi skal mene *noe* om det. Publikum er aktive og tolkende i det de leser *Det hvite raseriet*, men VG legger fremdeles rammene rundt (McQuail, 2010).

5.3. Pressefotografiet sin makt

Pressefotografiet spiller som sagt en stor rolle i denne individualiseringen og personifiseringen av intervjuobjektene. Som jeg også nevner i kapittel 3, vil jeg tørre å påstå at fotografiene i *Det hvite raseriet* gjør hele serien. De bilderetoriske virkemidlene som kan leses ut av fotografiene forsterker det skriftlige budskapet som formidles, og er i ulik grad med på å påvirke vår lesning av intervjuobjektene som høyreekstremister i de forskjellige kapitlene. Ved å studere de fire kapitlene *Norge. Mitt Norge*, *Nordens farligste*, *Norges siste nazist* og *Maktens nye språk* i kapittel 4, så jeg hvordan ulike visuelle elementer påvirket min lesning av fotografiene og artiklene. «Det norske» og kontrastfylte fotografi satt opp mot hverandre i *Norge. Mitt Norge*, viser at man kan lese mye mer ut av et fotografi enn det rent visuelle man ser ved første øyekast. Alle fotografi har en dypere mening og tegn man kan lese ut av dem, basert på ens historiske og kulturelle forutsetninger og assosiasjoner. Ved å ta utgangspunkt i ikoniske fotografi i *Nordens farligste*, og analysere fotografiet av Asplund opp mot de andre ikoniske fotografiene, ser vi hvordan ett fotografi alene kan ha makt til å bære og løfte en hel nyhetssak. I dette tilfellet er det ikke mer en passende å trekke frem uttrykket

«et bilde sier mer enn tusen ord». Hvis et fotografi er mektig nok og formidler et sterkt nok budskap, kan det ha makten til å påvirke oss og styre meningene våre. Fotografiet av Asplund står i stor kontrast til de andre visuelle elementene i kapittelet, og serien som sådan, og understreker at VG i bunn og grunn ønsker å påpeke at det er Den nordiske motstandsbevegelsen som er trusselen, ikke Asplund og de andre motdemonstrantene. I denne maktdiskusjonen virker det som at VG ønsker å sette et kritisk perspektiv på høyreekstremisme, og inkluderer et kraftfullt fotografi som konstaterer dette.

Norges siste nazist består av fotografi som menneskeliggjør, normaliserer og personifiserer Tvedt, i den grad at fotografiene formidler noe helt annet enn den skrevne tekst gjør. Jeg mener dette er det mest tydelige tilfellet i artikkelserien hvor intervjuobjektet personifiseres, og vi får en følelse av sympati. Alderen til Tvedt er så klart en avgjørende faktor her, samt det faktum at han fremstilles som ensom. Denne ensomheten forsterkes i fotografiene og bidrar til å gjøre sterkere inntrykk på oss som mottakere. Fotografene i kapitlet virket for min del avskrekkende, da de får Tvedt til å fremstå som en hvilken som helst gammel mann. På den andre siden, når man får fotografiene satt i kontekst med den skrevne tekst i kapitlet, blir denne normaliseringen og personifiseringen nærmest snudd til det motsatte. Nettopp fordi han fremstår som en hvilken som helst gammel mann, og i tillegg omtales som nazist, blir fremstillingen tvetydig og på mange måter mer skremmende. Vi danner oss et bilde av at høyreekstremisme dermed kan finnes overalt i nærområdet rundt oss, og kun basert på visuelle elementer kan man ikke konstatere hvor det finnes. Det visuelle kan formidle noe annet enn det som ligger under overflaten, et fotografi kan fortelle oss mye mer enn det rent visuelle vi ser ved første øyekast. Om dette er noe VG bevisst ønsker å gjøre leserne sine oppmerksom på, blir spekulasjoner. Men det brede spekteret av intervjuobjekt og de ulike måtene de fremstilles på, antyder i hvert fall at de ønsker å vise hvor bredt og variert høyreekstremisme er og kan være.

Inkluderingen av Listhaug i kapittelet *Maktens nye språk* oppfattes som litt på kanten, basert på det faktum at VG ønsket å avdekke det høyreekstre Europe med serien. Plasseringen av henne i nesten

siste kapittel virker nærmest malplassert, samtidig som det viser at VG ønsker å bringe temaet høyreekstremisme nærmere deres norske lesere. Ved å inkludere norske intervjuobjekt med ulike bakgrunner og forutsetninger, Tvedt, Bråten, Gilje, Forwald og Listhaug, aktualiserer de serien ytterligere, og illustrerer at høyreekstremisme også er relevant å diskutere for oss som bor her i lille Norge. Fotografiet av Listhaug dukker først opp når vi klikker oss inn på kapittelet, og med overskriften «maktens nye språk» fremstilles det hele ganske konstruert. VG setter Listhaug i et lys sammen med høyreekstremister, og sitter dermed på makten til å påvirke lesernes

holdninger ovenfor henne og norsk politikk som sådan. De setter et kritisk blikk på tendenser og holdningsmønstre i Norge, og kritiserer hvordan rasistiske og innvandreriendtlige måter å snakke på i dag er blitt mer akseptert enn tidligere.

Et annet aspekt ved det visuelle i reportasjeserien, som jeg så vidt nevner i kapittel 3, er at kameraet som brukes til fotografering i *Det hvite raseriet* er et originalt kamera fra andre verdenskrig. Espen Rasmussen, som har tatt alle fotografiene i serien, slepte med seg kameraet rundt i Europa for å ta portrett av de ulike intervjuobjektene. Til journalisten.no sier Rasmussen at: «– Det har blitt litt ekstra-arbeid å jobbe med gammel film og fremkalle på gamlemåten, men mange av de vi har snakket med er nostalgikere og satte pris på slike fotografier» (Hagen 2017).

Rasmussen er en av Norges mest prisbelønte fotografer, og har blant annet vunnet World PressPhoto tre ganger, Pictures of the Year International flere ganger, kåret til årets fotojournalist tre ganger, samt 45 ganger vunnet Norwegian Picture of the Year (Rasmussen, 2019). Med andre ord er han en svært erfaren og dyktig fotograf, som vet hvordan han på best mulig måte fremstiller intervjuobjekt. Man kan også ut fra fotografiene se at det er en med god kunnskap om fotografi som har tatt dem. Kameraet som brukes er med på å gi enkelte av fotografiene en retro look, noe som forsterker og forankrer de grafiske elementene og det skriftlige budskapet som formidles. Å bruke et kamera fra andre verdenskrig er et bevisst valg fra VG og Rasmussen sin side, som bidrar til den dels subjektive personifiseringen av

intervjuobjektene. Bruken av dette kameraet understreker viktigheten av fotografiene i serien, og fokuset som må ha vært på det visuelle helt fra start i produksjonen.

I hvilken grad det er VG, intervjuobjektene eller oss som lesere som sitter på makten i lesningen av *Det hvite raseriet*, er vanskelig å konkludere. VG legger rammene for reportasjeserien gjennom valg av intervjuobjekt, kamerabruk, spørsmål, struktur, etterbehandling og redigering. Intervjuobjektene har makt i den grad at de selv styrer hva de ønsker å svare på og hvordan de formulerer dette. I tillegg poserer de foran kamera, og styrer til en viss grad hvordan de fremstår til slutt i de endelige fotografiske resultatene. I *Nordens farligste* ser vi fotografiet av Asplund som står med knyttneven i været foran politiet, samtidig som Rasmussen fotograferer henne. Denne handlingen vil jeg tørre å påstå er en mediebevisst handling, i den grad at hun befinner seg på en offentlig demonstrasjon og er i en posisjon hvor hun vet hun kan bli tatt bilde av. Det handler ikke nødvendigvis om at hun ser Rasmussen eller ikke, det kunne like gjerne vært en tilfeldig motdemonstrant som fotograferte henne med telefonen sin. Poenget er at handlingen hun gjør inviterer til dokumentasjon, og det kan derfor argumenteres for at hun poserer foran kamera. På samme måte poserer Bråten med armene i været under demonstrasjonen for SIAN, Tvedt i hjemmet sitt mens han ser på TV, Den nordiske motstandsbevegelsen under deres demonstrasjon og Listhaug som «gjemmer seg» bak dataskjermene. Bevisstheten om at man blir eller kan bli tatt bilde av er med på å legge deler av maktposisjonen over på intervjuobjektene. Så til slutt har vi oss, leserne. Det er vi som til slutt avgjør om *Det hvite raseriet* er av nytteverdi eller ikke, og i hvilken grad vi ønsker å la oss påvirke. Det er dermed vi som sitter på den endelige makten. Som mottaker har man alltid visse kulturelle og historiske forutsetninger som påvirker vår fortolkning og forståelse av medieinnhold. Vi dekoder det budskapet vi blir formidlet, og preger dermed innholdet individuelt fra mottaker til mottaker (Hall, 1973). Hvordan *du* oppfatter *Det hvite raseriet* og fotografiene jeg har analysert, vil derfor antakeligvis variere fra min oppfatning. Både leserne, intervjuobjektene og VG er i en samhandling hvor man fordeler maktposisjonene, men pressefotografiet i *Det hvite raseriet* spiller en stor rolle i denne maktfordelingen.

Fotografiene som brukes i serien er med på å visualisere det høyreekstre Europe, og fungerte for meg som en inngangsport til en verden jeg ikke visste eksisterte. De formidler sterke budskap og forteller oss mer enn den skrevne tekst noen gang vil kunne klare. Mange av fotografiene i *Det hvite raseriet* spiller på følelsene våre, og ved hjelp av bilderetoriske virkemidler får de en større betydning enn vi ser ved første øyekast. Fotografiene vekker

følelser i oss som vi kanskje ikke visste at vi hadde, og bidrar til å få det høyreekstreme miljøet frem i lyset. Om aktualiseringen av «det brune Europa» gjennom *Det hvite raseriet* vil fungere avskrekkende, engasjerende, skremmende eller innbydende på mottakerne, er derimot vanskelig å si. VG gikk inn i prosjektet med ett mål:

«[...] Når vi nå presenterer resultatet av arbeidet, er det ikke uten tvil. Vi regner med kritikk. [...] Serien kan åpenbart bli lest som nok et innlegg i innvandringsdebatten fra den liberale og sosialistiske presse. [...] Det vil være verre om de mest liberale og voldelige grupperingene omfavner journalistikken og presentasjon. Mange av bildene og videoene i «Det hvite raseriet» er nemlig til forveksling like de ekstremistene selv publiserer i sosiale medier. Både nazismen og andre politiske grupperinger har brukt sterke virkemidler i sin propaganda. Den samme estetikken går igjen i VGs serie. Svaret er at vi kun har forsøkt å gjengi virkeligheten som den er. Vi har møtt menneskene vi intervjuer med nysgjerrighet og åpenhet. Det er ikke muligheten til å fordømme som har drevet oss, men nysgjerrigheten. Om man skal bekjempe ekstremisme, er det etter vår mening en forutsetning å forstå drivkreftene. Det håper vi «Det hvite raseriet» kan bidra til. [...]

(Steiro, 2017)

Kapittel 6: Konklusjon og veien videre

Mediene besitter et enormt maktrekskap når de velger hva som er på dagsorden. De styrer ikke nødvendigvis hva vi mener, men hver eneste dag styrer de hva vi skal mene noe om (McQuail, 2010). Som mottaker har vi makt i den forstand at vi er aktivt tolkende vesen, med individuelle kulturelle og historiske forutsetninger for hvordan vi leser en nyhetssak. Hva slags virkelighetsoppfatning hver og en av oss har, avhenger av yrke, utdanning, kjønn, bosted, alder og ens sosiale posisjon. Vi er altså alle forskjellige, og leser dermed kapitlene i *Det hvite raseriet* ulikt. På samme måte leser jeg nyheter jeg blir formidlet gjennom min daglige avis, Adresseavisen, annerledes enn jeg leser nyheter fra for eksempel VG, som jeg ikke leser hver dag. Hva slags type nyhet det dreier seg om er også en innvirkende faktor. Artikkelen som sto på trykk i Aftenposten 9. april 2018, som jeg nevner innledningsvis, hadde et helt annet uttrykk enn reportasjeserien *Det hvite raseriet*. Kanskje ikke så rart med tanke på at aktualitetssaker er en helt annen sjanger enn reportasjesjangeren. Likevel, hva er det mediene signaliserer når de setter høyreekstremistiske budskap på dagsorden? Som Tore Bjørge sier om mediedekningen av banner- opphengingen: «Jeg synes at dette bør gis så lite oppmerksomhet som mulig. Kanskje ved å ikke vise bildene for eksempel. [...] De ønsker oppmerksomhet om sin organisasjon, og lager ting som er så provoserende at folk og mediene reagerer» (Lohne og Spence, 2018). Burde dette gjelde alle former for mediedekning av høyreekstremisme? Bør man skåne samfunnet fra ekstremistiske budskap ved å ikke gi det noe medieoppmerksomhet, og håpe at befolkningen lukker øynene av den grunn? Jeg mener dette ikke er noen særlig god løsning.

Ved å produsere en artikkelsamling som *Det hvite raseriet*, setter VG et tema som er høyst aktuelt på dagsorden. Når jeg startet med dette prosjektet våren 2018, var en av mine hovedmotivasjoner at jeg følte jeg sjelden leste om høyreekstremisme og høyreekstrem terror i norske medier. Mye oftere kom jeg over artikler og nyheter som omhandlet islamistisk ekstremisme eller terror. Jeg ville finne ut hvorfor, særlig ettersom statistikken viste at høyreekstremisme i aller høyeste grad var i frammarsj. Mellom 9/11 og 2016, ble det registrert at islamistiske ekstremister drepte 119 mennesker (31 angrep) i USA, mens høyreekstremister drepte 158 mennesker (89 angrep). I samme periode i Vest-Europa, gjennomførte islamistiske ekstremister 17 dødelige angrep hvorav 539 mennesker døde. Høyreekstremister på den andre siden utførte 85 angrep, hvor 179 mennesker mistet livet. 77 av disse 179 ble drept på Utøya 22. juli (Bjørge og Ravndal, 2019). I Norge er det flere

tilfeller hvor høyreekstremister har drept mennesker, enn islamistiske, selv om man kanskje skulle tro det var motsatt basert på det man blir formidlet gjennom mediene. En viktig forskjell mellom islamistiske angrep og høyreekstremistiske angrep, er at førstnevnte som regel organiseres gjennom store nettverk og organisasjoner som al- Qaeda eller IS, mens høyreekstremistiske angrep som regel begås av gjenger, enkeltindivider eller uorganiserte gjerningsmenn. De jobber altså ofte alene, men bindes sammen gjennom digitale nettverk og virtuelle samfunn på Internett hvor de inspirerer hverandre (ibid.). Opprinnelig skulle denne oppgaven dreie seg om en sammenligning av denne statistikken. Hvorfor følte jeg at mediene i større grad dekket hendelser som omhandlet islamistisk ekstremisme, enn høyreekstremisme? Så kom jeg over artikkelserien *Det hvite raseriet*, som i aller høyeste grad dekket det høyreekstreme landskapet. Etter at jeg kom over artikkelserien, dukket det bare opp mer og mer i mediebildet som omhandlet høyreekstremisme. Også journalistene bak artikkelserien kjente på denne utviklingen, og beskriver det som at det i starten følte som de jobbet med et prosjekt «litt på siden». Ordene «nazist» og «nasjonalist» var knapt nevnt i avisene da de startet arbeidet, men så fulgte flere terrorangrep, Brexit og Donald Trump ble valgt til president i USA. «- Europa ble kaldere og mørkere etter hvert som vi arbeidet med prosjektet», sier Ronny Berg til journalisten.no (Hagen, 2017).

I løpet av en to- års periode for min del, kan man altså se en økt tendens av mediedekning når det gjelder høyreekstremisme. Senest i November 2019, rett før min ferdigstilling av denne oppgaven, førte en hendelse i regi av SIAN til store medieoppslag både i og utenfor Norge. Lørdag 16. november 2019 holdt de en demonstrasjon i Kristiansand, hvor de blant annet endte opp med å sette fyr på Koranen. Som resultat av dette har blant annet motdemonstranter i Pakistan og Tyrkia reagert ved å sette fyr på det norske flagget. Emneknagger som #boycottnorway og #norwayattackonislam går i tillegg varmt på Twitter, og statsminister Erna Solberg har respondert en kritisk instagrambruker med at: «We respect all religions and we respect freedom of speech» (Krüger, et.al, 2019). Flere medier rundt i verden har skrevet om hendelsen og virkningene i etterkant, samt at det også florerer meninger i sosiale medier. Dette er bare ett eksempel på en hendelse den siste tiden hvor høyreekstremister har vært innblandet, og det har fått mye mediedekning. Tendensen av at flere medier velger å omtale slike hendelser er også med på å danne et bilde av at høyreekstremisme er i vekst i dagens samfunn.

VG er også med på å sette temaet høyreekstremisme på dagsorden når de produserer og publiserer en serie som *Det hvite raseriet*. I denne oppgaven har jeg studert pressefotografiets

rolle i fremstillingen av høyreekstremisme gjennom *Det hvite raseriet*, og ved å ta utgangspunkt i ulike bilderetoriske verktøy, forsøkt å se på hva fotografiets rolle har å si for personifisering og individualisering av intervjuobjektene. Det visuelle i artikkelserien har en så viktig og sentral rolle i formidlingen og fremstillingen, at jeg vil tørre å påstå at det er fotografiene som bærer serien og gjør den så interessant og oppsiktsvekkende som den er. Som vinner av Internasjonal Reporter- prisen på SKUP 2018, hvor juryens begrunnelse blant annet lyder: «Reportasjen bidrar til økt innsikt i skremmende tankegods», mener jeg pressefotografiene spiller en helt avgjørende rolle i oppnåelsen av denne økte innsikten (SKUP, 2018). Som vist i min bildeanalyse er det utrolig mye retorikk man kan lese ut av et fotografi, samt tegn og symboler som kan indikere «skjulte» budskap. Et fotografi kan få en ikonisk funksjon dersom det oppfattes så sterkt og mektig at det vekker følelser i oss som rikker ved holdningsmønstrene våre, og det blir stående igjen i historiebøkene. Fotografi kan også illustrere det vi av og til ikke klarer å sette ord på, og på den måten fungere mer mektig enn den skrevne tekst. Det visuelle har en tendens til å fange oppmerksomheten vår og vekke følelser i oss, og er derfor det man kan kalle «mektige våpen».

Satt i en journalistisk kontekst kan denne bilderetorikken vise seg å være problematisk, rett og slett fordi pressens rolle er å formidle objektive fakta. I hvilken grad journalister og pressefotografer skal og bør få ta seg kreative friheter i sin formidling, har jeg forsøkt å diskutere i denne oppgaven. Pressefotografiet sin rolle er i utgangspunktet å ledsage og illustrere den skrevne tekst, men i *Det hvite raseriet* mener jeg det heller er teksten som ledsager fotografiene. At VG har valgt å sende nettopp prisvinnende fotograf Espen Rasmussen til å jobbe med dette prosjektet, lyder i mine ører som at de helt fra start har ønsket fokus på det visuelle i serien. La meg bare understreke at jeg ikke mener dette er noe negativt, tvert imot mener jeg pressefotografi bør få så mye oppmerksomhet og plass i mediene som mulig. Særlig når de er så gode som i *Det hvite raseriet*. Poenget mitt er at fremstillingen av fotografiene, budskapet som ligger bak og konteksten de er plassert i, er et bevisst valg fra VG sin side i hvordan de ønsker å fremstille høyreekstremisme, eller «det brune Europa» som de også kaller det. Ja, de ønsker å formidle realiteten sånn som den er, men forsterker realiteten ved å bruke visuelle virkemiddel gjennom fotografi og grafikk.

Man kan jo også diskutere i hvilken grad denne avhandlingen er subjektiv, med tanke på at jeg har mine personlige assosiasjoner å forholde meg til når jeg gjennomfører analysene. I tillegg har jeg selv valgt hvilke kapitler som er i fokus i studien, altså hva jeg har ønsket å analysere. utfordringene knyttet til subjektivitet og objektivitet i journalistikken vil, tror jeg,

være et evig diskusjonstema. Spesielt med den digitale utviklingen vi ser i dagens samfunn, med stadig nye teknologiske plattformer og hybridsjangre. Mer forskning innenfor feltet, særlig med fokus på personifisering og individualisering innen journalistikken, slik blant annet medieforskerne Birgitte Kjos Fonn og Harald Hornmoen har startet på, er derfor svært aktuelt. I den grad at det ikke bryter med Vær Varsom Plakaten, mener jeg subjektivitet kan fungere som objektivt virkemiddel i journalistikken, såfremt det bidrar til å styrke den journalistiske verdien og ikke svekker troverdigheten, eller går på bekostning av mediene som den fjerde statsmakt og formidler av sannhet.

Hva denne fremstillingsmåten i *Det hvite raseriet* har å si for vår, altså mottakernes, forståelse av høyreekstremisme og utbredelsen av dette, blir spekulasjoner fra min side. Jeg kan kun svare for meg selv. På den ene siden, kanskje intervjuobjektene ser mer menneskelige ut etter *Det hvite raseriet*. Kanskje fremstillingen av dem gjennom personifisering i form av blant annet pressefotografi virker avskrekkende og mindre truende. På den andre siden tror jeg også at VGs lesere vil sitte igjen med et mer negativt bilde av høyreekstremisme som helhet. Kanskje får man en følelse av sympati for enkelte av intervjuobjektene, mens andre fremstår mer skremmende. Gjennom bruken av pressefotografi personifiseres og individualiseres i hvert fall høyreekstremistene, og vi som mottakere føler vi kommer nærmere dem. Å bruke individ som tilnærming og inngangsport til et tema som høyreekstremisme, gir oss innblikk i en verden de fleste ikke skulle tro eksisterte. Ved at mediene, i dette tilfellet VG, setter høyreekstremisme på dagsorden, bidrar de til å opplyse om et tema som lenge har blitt satt i skyggen av for eksempel islamistisk ekstremisme og andre former for terror. Videre forskning bør derfor også fokusere på en sammenligning mellom fremstilling av høyreekstremisme versus fremstilling av islamistisk ekstremisme i mediebildet. Gjerne med et tidsperspektiv hvor man kan studere om det har skjedd noen endringer over tid. Selv om statistikken ovenfor indikerer at høyreekstremisme er vel så utbredt som islamistisk ekstremisme i dag, kan en overdreven eksponering i mediebildet danne et vrangbilde av hvor utbredt høyreekstremisme faktisk er. Om høyreekstremisme nærmest er blitt «trendy» å rapportere om i mediene, eller om det faktisk er blitt mer utbredt, hadde vært interessant å studere videre. Er de virkelig «tilbake»? (ref. illustrasjon 1).

Bibliografi

Litteratur

Barthes, Roland (1964): «Bildets retorikk» i Stene- Johansen, Knut (1994), *I tegnets tid – Utvalgte artikler og essays*. Oslo: Pax Forlag A/S

Berger, J.M (2018): *Extremism*. Cambridge, The MIT Press Essential Knowledge Series

Bjørge, Tore og Ravndal, Jacob Aasland (2019): *Extreme- Right Violence and Terrorism: Concepts, Patterns, and Responses*. ICCT Research Paper, International Centre for Counter-Terrorism – The Hauge.

Fonn, B., Hornmoen, H., Hyde- Clarke, N., Hågvar, B. (2017): *Putting a Face on it: Individual Exposure and Subjectivity in Journalism*. Oslo, Cappelen Damm Akademisk

Gauntlett, David (2008): *Media, Gender and Identity: An Introduction*, 2. utg. New York, Routledge

Hornmoen, H., Roksvold, T., Alnæs, J. (2015): *Individet i journalistikken*. Oslo, Cappelen Damm Akademisk

Ingemann, Bruno (1998): *Fatamorgana- Pressefotografiets Virkelighet og Læsernes*. 1. utg. København, Museum Tusulanums Forlag

Kobré, Kenneth (2008): *Photojournalism – The Professionals' Approach*. 6. utg. Oxford, Focal Press

Larsen, Peter og Lien, Sigrid (2007): *Norsk Fotohistorie – Fra Daguerreotypi til Digitalisering*. Oslo, Det norske samlaget

Mortensen, Mette (2017): *The iconic image in a digital age: Editorial mediations over the Alan Kurdi photographs*. Publisert i Nordicom Review. University of Copenhagen

Mral, Birgitte og Olinder, Henrik (2011): *Bildens retorik i journalistiken*. Stockholm, Norstedts

McQuail, Denis (2010): *McQuail's Mass Communication Theory*, 6. utg. London, SAGE Publications Ltd

Newton, Julianne H. (2001): *The Burden of Visual Truth – The Role of Photojournalism in Mediating Reality*. London, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers

Said, Edward (1978): *Orientalism*. London, Routledge & Kegan Paul Ltd.

Schwebs, Ture og Østbye, Helge (2013): *Media i Samfunnet*, 6.utg. Bergen, Det Norske Samlaget

Steensen, Steen (2017): Subjectivity as a Journalistic Ideal, i *Putting a face on It: Individual Exposure and Subjectivity in Journalism*. Oslo, Cappelen Damm Akademisk

Sørensen, Bjørn (2001): *Å fange virkeligheten. Dokumentarfilmens århundre*. Oslo, Universitetsforlaget AS

Trædal, Eivind (2018): *Hvorfor ytre høyre vinner debatten og hvordan vi kan stoppe dem*. Oslo, Spartacus Forlag AS

Wellz, Liz (2009): *Photography: A Critical Introduction*, 4. utg. London og New York, Routledge, Taylor & Francis Group

Nettsider og nettartikler

Berg, Ronny, Eisenträger, Stian og Rasmussen, Espen (2018): Det hvite raseriet, VG. Tilgjengelig fra: www.pluss.vg.no/spesial/2017/det-hvite-raseriet/ [Hentet: 18.04.18]

Byermoen, T., Huuse, C., Ighanian, C. G. og Nilsen, S. (2019): Terrorangrepet på New Zealand, VG. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/spesial/2019/new-zealand-terroren/> [Hentet: 17.03.19]

Børringbo, Klaus (2016): Kvinne sto opp mot nazimarsj i Sverige: - Det var min hyllest til Mandela, *Aftenposten*. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/verden/i/EoRy3/kvinne-sto-opp-mot-nazimarsj-i-sverige-det-var-min-hyllest-til-mandela> [Hentet: 12.10.19]

Cooney, Samantha (2017): Vietnam Protester From Iconic Photo Talks Trump, Pepsi As and Today's Resistance, *TIME Magazine*. Tilgjengelig fra: <https://time.com/4695248/vietnam-war-protester-trump-pepsi/> [Hentet: 17.10.19]

- Første Mosebok kapittel 9 vers 17: *Gud sa til Noah: «Dette er tegnet på den pakten jeg oppretter mellom meg og alt kjøtt og blod på jorden.»* Tilgjengelig fra: <https://www.bibel.no/Nettbibelen?submit=Vis&parse=1+Mos+9%2c17&type=and&book2=-1&searchtrans=> [Hentet: 07.07.19]
- Hagen, Angelica (2017): Da VGs Ronny Berg, Stian Eisenträger og Espen Rasmussen skildret høyreekstremisme møtte én av kildene med maskingevær, *Journalisten.no*. Tilgjengelig fra: <https://journalisten.no/vg-helg-vg-ronny-berg/da-vgs-ronny-berg-stian-eisentrager-og-espen-rasmussen-skildret-hoyreekstremer-motte-n-av-kildene-med-maskingevaer/283677> [Hentet: 13.10.18]
- Hagen, Randi og Nærum, Sara (2019): Vigrid- leiaren igjen dømt for hets mot jødar, *NRK*. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/telemark/vigrid-leiar-tore-tvedt-domt-for-rasistiske-og-hatefulle-ytringar-for-andre-gong-1.14607360> [Hentet: 05.09.19]
- Hall, Stuart (1973): *Encoding and decoding in the television discourse*. Tilgjengelig fra: <http://epapers.bham.ac.uk/2962/1/Hall, 1973, Encoding and Decoding in the Television Discourse.pdf> [Hentet: 12.05.18]
- Iyengar, Rishi (2016): Everyone Is Talking About This Photo From the Protests in Baton Rouge, *TIME Magazine*. Tilgjengelig fra: <https://time.com/4400563/baton-rouge-protests-altton-sterling-woman-arrest-photo-iconic-reuters-jonathan-bachman/> [Hentet: 02.02.19]
- Jor, Eira Lie (2019): Tallene er klare: Her er landets største mediehus, *Medier24*. Tilgjengelig fra: <https://www.medier24.no/artikler/mediebedriftene-legger-fram-medietallene/461612> [Hentet: 17.10.19]
- Karlsen, Mia L. (2016): Norske Haakon gikk forrest i demonstrasjonen: - Spesielt at hun anser seg som hevet over loven, *Dagbladet*. Tilgjengelig fra: <https://www.dagbladet.no/nyheter/norske-haakon-gikk-forrest-i-demonstrasjonen---spesielt-at-hun-anser-seg-som-hevet-over-loven/60375885> [Hentet: 12.10.19]
- Krüger, L., Holm- Nilsen, S. og Øverbø, I. (2019): Her brennes det norske flagget i protest mot Koran- brenningen, *NRK*. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/urix/her-brennes-det-norske-flagget-i-protest-mot-koran-brenningen-1.14795287> [Hentet: 28.11.19]
- Lohne, J. og Spence, T. (2018): Nazi- bannere hengt opp på årsdagen for tyskernes invasjon i 1940, *Aftenposten*. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/osloby/i/KvqGX7/Nazi-bannere-hengt-opp-pa-arsdagen-for-tyskernes-invasjon-i-1940> [Hentet: 12.04.18]

- Mogen, Trym og Hagen, Angelica (2019): - Oppkok, *Dagbladet*. Tilgjengelig fra: <https://www.dagbladet.no/nyheter/oppkok/71780360> [Hentet: 20.10.19]
- Orgeret, Kristin S. (2018): Karikaturstriden, *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/karikaturstriden> [Hentet: 07.09.19]
- Pressens faglige utvalg (2019): *Vær Varsom Plakaten*. Tilgjengelig fra: <https://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/> [Hentet: 03.04.19]
- Rannem, Øyvinn (2018): Fraktur, i *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/fraktur> [Hentet: 17.10.19]
- Rasmussen, Espen (2019): About Espen Rasmussen. Tilgjengelig fra: <https://www.espenrasmussen.com/ABOUT/ABOUT/1/caption> [Hentet: 20.11.19]
- Seiro, Gard (2017) Derfor skriver VG om det høyreekstreme Europa, *VG.no*. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/aRe6E/derfor-skriver-vg-om-det-hoyreekstreme-europa> [Hentet: 20.09.18]
- SIAN (2019): *Stopp islamiseringen av Norge*. Tilgjengelig fra: <http://sian.no/om-sian> [Hentet: 20.11.19]
- SKUP (2018): *VG med «Det hvite raseriet» vant Internasjonal Reporter- prisen på SKUP*. Tilgjengelig fra: <https://www.skup.no/2018/04/vg-med-det-hvite-raseriet-vant-internasjonal-reporter-prisen-pa-skup> [Hentet: 18.04.18]
- Skybakmoen, Johas og Klungtveit, Harald (2019): SIAN- leder dømt til betinget fengsel for hatefulle ytringer, *Filter Nyheter*. Tilgjengelig fra: <https://filternyheter.no/sian-leder-domt-til-betinget-fengsel-for-hatefulle-ytringer/> [Hentet: 11.11.19]
- The Pulitzer Prizes (2007): *Oded Balilty of Associated Press*. Tilgjengelig fra: <https://www.pulitzer.org/winners/oded-balilty> [Hentet: 15.10.19]
- Tvedt, Knut Are (2018): Trygve Lie, i *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: https://snl.no/Trygve_Lie [Hentet: 04.11.19]
- Vestmo, Birger (2019): *Skin*. Jamie Bell gjør en kruttsterk rolle som nynazist, *NRK P3*. Tilgjengelig fra: <https://p3.no/filmpolitiet/2019/11/skin/> [Hentet: 27.11.19]

Illustrasjoner

Fotografi fra *Det hvite raseriet*:

Rasmussen, Espen (2018): Det hvite raseriet, VG. Tilgjengelig fra: www.pluss.vg.no/spesial/2017/det-hvite-raseriet/ [Hentet: 18.04.18]

Illustrasjon 1

Lohne, J. og Spence, T. (2018): Nazi- bannere hengt opp på årssdagen for tyskernes invasjon i 1940, *Aftenposten.no*. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/osloby/i/KvqGX7/Nazi-bannere-hengt-opp-pa-arsdagen-for-tyskernes-invasjon-i-1940> [Hentet: 12.04.18]

Illustrasjon 2

Børringbo, Klaus (2016): Kvinne sto opp mot nazimarsj i Sverige: - Det var min hyllest til Mandela, *Aftenposten*. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/verden/i/EoRy3/kvinne-sto-opp-mot-nazimarsj-i-sverige-det-var-min-hyllest-til-mandela> [Hentet: 12.10.19]

Illustrasjon 3

AFP/ GETTY (1990): *Nelson Mandela in Tokoza*. Tilgjengelig fra: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/southafrica/9962447/Nelson-Mandela-making-steady-progress-as-South-Africans-pray-for-their-icon.html> [Hentet: 04.04.19]

Illustrasjon 4

Iyengar, Rishi (2016): Everyone Is Talking About This Photo From the Protests in Baton Rouge, *TIME Magazine*. Tilgjengelig fra: <https://time.com/4400563/baton-rouge-protests-alton-sterling-woman-arrest-photo-iconic-reuters-jonathan-bachman/> [Hentet: 02.02.19]

Illustrasjon 5

Cooney, Samantha (2017): Vietnam Protester From Iconic Photo Talks Trump, Pepsi As and Today's Resistance, *TIME Magazine*. Tilgjengelig fra: <https://time.com/4695248/vietnam-war-protester-trump-pepsi/> [Hentet: 17.10.19]

Illustrasjon 6

The Pulitzer Prizes (2007): *Oded Balilty of Associated Press*. Tilgjengelig fra: <https://www.pulitzer.org/winners/oded-balilty> [Hentet: 15.10.19]

Illustrasjon 7

Hoffmann, Heinrich (1933-1939): Nazi propaganda poster of Adolf Hitler standing before a saluting crowd. The caption reads, “Yes, Fuehrer, we are following you!”. Tilgjengelig fra: <https://collections.ushmm.org/search/catalog/pa1112192> [Hentet: 12.11.19]

Illustrasjon 8

David, Rachel G. (2016): Nazi Propaganda and the Bandwagon Effect, *Swamp*. Tilgjengelig fra: <https://vocal.media/theSwamp/nazi-propaganda-and-the-bandwagon-effect> [Hentet: 12.11.19]

Illustrasjon 9

United States Holocaust Memorial Museum (u.å.): *Poster: “We Women Are Voting Slate 2 National Socialists”*. Tilgjengelig fra: <https://www.ushmm.org/propaganda/archive/poster-women-voters/> [Hentet: 12.11.19]

